

Het Turkse verenigingsleven in Gent: een casestudy.

Promotor Prof. M. Verlot

Verhandeling ingediend tot
het behalen van de graad
van licentiaat in de
Vergelijkende
Cultuurwetenschap door
Wouter Vanparys

Inhoudstafel

Voorwoord	5
Inleiding	6
Deel I Algemene beschouwingen en theoretische achtergrond	
Hoofdstuk 1 Theoretische achtergrond en onderzoekswijze	9
1.1 De theoretische achtergrond en onderzoeksbenadering	9
1.2 De onderzoekswijze	9
Hoofdstuk 2 Gebruikte begrippen	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Allochtonen	13
2.3 Allochtone zelforganisaties	14
2.4 Decreten	14
Hoofdstuk 3 Het Vlaamse integratiebeleid	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Voor 1995	16
3.2.1 De start van het Vlaamse integratiebeleid	16
3.2.2 Het integratieconcept van het KCM	17
3.2.3 De eerste nota Migrantenbeleid	23
3.2.4 Het Besluit van 27 januari 1993 houdende de voorwaarden tot erkenning en subsidiëring van organisaties van migranten	25
3.2.5 Het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding (CGKR)	27
3.3 Het decreet houdende een subsidiëring voor verenigingen voor volksontwikkelingswerk van 19 april 1995 (B.S. 9 augustus 1995)	28
3.3.1 De inhoud van het decreet	28
3.3.2 Evaluatie	31
3.4 Het decreet van 28 april 1998 inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden (B.S. 19 juni 1998)	33
3.4.1 Inleiding	33
3.4.2 Inhoud van het decreet	34
3.4.3 Evaluatie	36
3.5 Toekomstperspectieven	39

Hoofdstuk 4	Allochtone zelforganisaties: een overzicht	44
4.1	Definiëring	44
4.2	Ontstaansgeschiedenis	46
4.3	Functies	51
4.3.1	De ontmoetingsfunctie	51
4.3.2	De culturele functie	52
4.3.3	De sociale actiefunctie	53
4.3.4	De educatieve of vormende functie	55
4.4	Soorten	56
4.5	Geografische verspreiding	62
4.6	Het bovenlokale niveau	64
4.6.1	De landelijke verenigingen van allochtonen	64
4.6.2	Het Intercultureel Centrum voor Migranten	69
4.7	Zelforganisaties binnen de multiculturele samenleving	71

Deel II Allochtone zelforganisaties in Gent

Hoofdstuk 5	Algemeen overzicht van het Gentse veld	82
5.1	Inleiding: Gent als multiculturele stad	82
5.2	Turkse gemeenschap	87
5.3	Marokkaanse gemeenschap	90
5.4	De nieuwkomersgroepen	92
5.5	Gevestigde groepen en andere West-Europese gemeenschappen	93
5.6	De federaties	94
5.6.2	De Federatie van Vooruitstrevende Turkse Verenigingen vzw / Cagdas Dernekler Federasyonu (CDF)	94
5.6.1	De Federatie van Zelforganisaties in Vlaanderen (FZO-VL)	95

Hoofdstuk 6	Het Turkse verenigingsleven in Gent: een casestudy	97
6.1	Inleiding	97
6.2	Vaststellingen	97
6.2.1	Soorten zelforganisaties	97
6.2.2	Doelstellingen	99
6.2.3	Werking	100
6.2.4	Leden	103
6.2.5	Financiering	104
6.2.6	Knelpunten in de werking	105
6.2.7	Samenwerking met andere organisaties	108
6.3	Inhoudelijke bevindingen en interpretatie	109
6.3.1	Visieontwikkeling en doelstellingen	110
6.3.2	De visie van de Vlaamse overheid geconfronteerd met de realiteit van het veld	113

6.3.3 Samenwerken: met wie?	116
Besluit	120
Bibliografie	123
Bijlagen	130
1. Vragenlijst interview met een vertegenwoordiger van een organisatie	130
2. Adressenlijst landelijke verenigingen van allochtonen	131
3. Decreet houdende een subsidiëring voor verenigingen voor volksontwikkelingswerk 19 april 1995, (Belgisch Staatsblad 9 augustus 1995)	133
4. Gemeentelijk reglement houdende de erkenning en de subsidiëring van lokale socio-culturele verenigingen van allochtonen en hun projecten	144
5. Lijst met gebruikte afkortingen	149

Voorwoord

Op deze plaats zou ik graag enkele mensen bedanken zonder wie onderliggend werk niet tot stand zou zijn gekomen. In de eerste plaats mijn promotor, prof. dr. Marc Verlot en mijn begeleider, Sven Sierens, voor de vele tips en wenken, de tijdsinvestering en de begeleiding van alle aspecten van deze verhandeling.

Ik zou ook graag mijn ouders bedanken voor hun jarenlange steun en hulp tijdens mijn studies.

Bijzondere dank gaat uit naar Ilse, voor haar liefde, haar geduld en verbeterwerk, het constante bijspijkeren van mijn schrijfstijl.

Tenslotte zou ik iedereen willen bedanken die meewerkte aan mijn onderzoek: Aydemir, Cemal, Ceylan, Eva, Mehmet, Memmet, Mohammed, Mustafa, Orhan, Rabia, Ridvan, Saban, Sahan en alle anderen die ik sprak of die mij hielpen.

Hoewel er grote zorg is besteed aan het weergeven van de meningen en theorieën van verschillende auteurs, is het mogelijk dat er toch fouten in deze verhandeling zijn geslopen. Uiteraard is dit volledig voor rekening van de auteur. Ondergetekende draagt volledige verantwoordelijkheid voor deze verhandeling.

Wouter Vanparys

Gent, mei 2002

Inleiding

“*This is the best-kept secret in social work*” schreef Shirley Jenkins in 1988 over zelforganisaties¹. Veertien jaar later is dit geheim nog steeds niet volledig ontsluitend.

In de loop der jaren zijn er wel al verschillende onderzoeken geweest². Vele hiervan waren kortlopend en beleidsondersteunend of –voorbereidend. Het doctoraatsproefschrift van Martinello³ over etnisch leiderschap en macht in de Italiaanse gemeenschap in Franstalig België is de meest uitgebreide studie die tot nu toe in België verricht is. De onderzoeksgegevens dateren echter van de jaren 1980 en zijn onderzoek beperkte zich tot de Italiaanse gemeenschap in Wallonië en Brussel. In 1998 hebben Leysens en Vanhoorne in het kader van hun licentiaatsverhandeling zijn theoretisch kader toegepast op de Vlaamse situatie. Fundamenteel onderzoek van het niveau en de volledigheid van Martinello is nog niet gebeurd in Vlaanderen (Sierens 2001:20).

Zeker als men gaat kijken naar het lokale verenigingsleven is het onderzoeks aanbod zeer beperkt. De meeste onderzoeken hieromtrent vonden plaats in het kader van licentiaatsverhandelingen of andere eindwerken. Deze zijn echter niet gepubliceerd en dus weinig toegankelijk. Op dit ogenblik is er zelfs geen eenduidig cijfermateriaal voorhanden over het aantal zelforganisaties in Vlaanderen.

Wat zijn zelforganisaties? Wat doen ze? Waar bevinden ze zich, zowel ruimtelijk als maatschappelijk? Doen ze wat ze zeggen dat ze doen? Waarom doen ze wat ze doen? Dragen deze organisaties bij tot integratie? Hoe vullen ze dit concept in? Zijn deze organisaties emancipatiebevorderend? Stimuleren ze de participatie van hun doelgroep? Met welke problemen worden ze geconfronteerd? Wat is de relatie tussen het allochtoon verenigingsleven en de islam?

Deze en andere vragen leiden tot enkele concrete onderzoeksvragen.

- ❖ Ten eerste: wat zijn de doelstellingen van de allochtone zelforganisaties? Zit er een visie achter? Hoe worden ze geconcretiseerd?

¹ Jenkins 1988, geciteerd in Pauwels & Deschamps 1991:7

² Onder meer: Pauwels & Deschamps (1991), Martinello (1992), Vanmechelen (1995), Brackeva (1996), Leysens & Vanhoorne (1998), Perneel (1999), Meireman (2000), Pelemans (2001) en Sierens (2001)

³ Martinello 1992

- ❖ Ten tweede: beantwoorden de allochtone zelforganisaties aan de verwachtingen van het beleid?
- ❖ Ten derde: volstaan de bestaande typologieën⁴ of moet er een nieuwe geformuleerd worden?

In deze verhandeling wordt geprobeerd een antwoord te geven op al deze vragen. Daartoe wordt in een eerste deel een overzicht geschetst van het bestaande onderzoek. Het eerste hoofdstuk behandelt de theoretische achtergrond van deze verhandeling en de gebruikte onderzoekswijze. Daarna volgt een korte begripsafbakening. In het derde hoofdstuk wordt het Vlaamse integratiebeleid vanaf 1989 besproken. Er wordt uitvoerig stilgestaan bij het integratieconcept van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid (KCM) (3.2.2) en bij de twee belangrijkste decreten, dat van 1995 (3.3) en het Minderhedendecreet van 1998 (3.4). Ook op de toekomstperspectieven wordt er dieper ingegaan (3.5). In het vierde hoofdstuk tenslotte, volgt een (beperkt) overzicht van de huidige stand van zaken wat betreft de wetenschappelijke kennis over enkele aspecten van de allochtone zelforganisaties.

In het tweede deel wordt er dieper ingegaan op de Gentse situatie. In hoofdstuk vijf wordt er een schets gegeven van het Gentse veld en de voornaamste spelers. In het zesde en laatste hoofdstuk komen de resultaten van mijn eigen veldwerk aan bod. In dit hoofdstuk zal ik eerst enkele onderzoeksresultaten weergeven. Daarna zal ik pogen om antwoorden te formuleren op enkele vragen die niet beantwoord werden door het bestaande onderzoek.

⁴ zie 4.4

**Deel I Algemene beschouwingen en theoretische
achtergrond**

Hoofdstuk 1 Theoretische achtergrond en onderzoekswijze

1.1 De theoretische achtergrond en onderzoeksbenadering

De theoretische achtergrond waartegen deze verhandeling gelezen moet worden is die van de vergelijkende cultuurwetenschap. Cultuur wordt daarbinnen gedefinieerd als:

“het geheel van praktijken en betekenisgeving(en) dat het individuele en collectieve handelen beïnvloedt.”(Sierens 2001:11)

Er wordt daarbij een instrumentele visie op cultuur gehanteerd, namelijk als een proces dat tegelijkertijd het handelen en denken van (groepen) mensen structureert, maar ook steeds aan verandering onderhevig is (Sierens 2001:11). Het is met andere woorden een dynamische visie. Cultuurwetenschap moet begrepen worden als een vorm van sociale wetenschap: de culturele actor is een individu of een groep en niet een vaag “geestelijk” fenomeen “cultuur” (Pinxten 2000:5).

Een van de meest fundamentele culturele processen zijn leerprocessen. Hierbij is het meervoud niet onbelangrijk; er zijn meerdere leerprocessen. In die processen worden inzichten en handelingsstrategieën ontworpen, toegepast en doorgegeven (Sierens 2001:11).

Het is dus geen eenrichtingsproces waarbij cultuur de drijfveer is van ontwikkeling en individuen en groepen slechts passieve cultuurdragers. Met andere woorden we trappen niet in de val van de culturalistische dwaling (Pinxten 2000:189). Deze onderzoeksbenadering kan als pragmatisch worden gezien; onderzoek moet niet enkel leiden tot beter verstaan, maar moet ook concrete elementen tot verandering aanreiken (Sierens 2001:11).

Deze onderzoeksbenadering valt onder het constructivistisch paradigma. Culturen en maatschappijen zijn het resultaat van menselijke interactie, van menselijk handelen, het zijn geen natuurlijke gegevens.

1.2 De onderzoekswijze

Het onderzoek voor deze verhandeling was tweeledig, enerzijds een literatuurstudie van de beschikbare wetenschappelijke studies en ander bronnenmateriaal, anderzijds een beperkt veldwerk.

Dit veldwerk bestond uit een serie interviews, namelijk 12: één met een vertegenwoordiger van de Stedelijke Integratiedienst (afdeling sociaal-cultureel werk) van Gent, twee met de coördinatoren van de federaties in Gent en negen met mensen uit het Turkse verenigingsleven in Gent. Het tweede deel was een stuk participerende observatie.

De organisaties werden gekozen op basis van aanbevelingen vanuit de federaties, respectievelijk de Federatie van Turkse Vooruitstrevende Verenigingen/Cagdas Dernekler Federasyonu (CDF) en de Federatie voor Zelforganisaties in Vlaanderen (FZO-VL). Bij de CDF verwees men mij door naar AKD (Anatole Kultur Dernegi) en GTKB (Gent Türk Kadınlar Birliği); bij de FZO-VL verwees men mij door naar de Belgisch-Turkse Vriendenkring, Kardelen, vzw Meridiaan Opleidingscentrum, Ozburun (twee interviews), Posküder (Gent Posof Kültür Dernegi of Posof Culturele Vereniging Gent) en het Turks Cultureel Centrum Gent. Bij GTKB had ik een interview met de coördinatrice, een betaalde kracht. Bij de andere organisaties sprak ik met een bestuurslid (bij Ozburun met twee bestuursleden).

Het spreekt voor zich dat deze verenigingen niet representatief zijn voor de hele sector. Het is immers onwaarschijnlijk dat ik doorverwezen zou worden naar slecht functionerende organisaties. Wegens de beperkte tijdsduur leek deze werkwijze me echter de meest geschikte om relatief snel resultaat te boeken. Ik ben me wel bewust van de vertekening die plaats vond door deze werkwijze.

Alle interviews (op één na) werden telefonisch geregeld, het interview met de voorzitter van Posküder werd geregeld via e-mail. De interviews met de organisaties werden afgenomen tussen 25 januari 2002 en 14 februari 2002. De vragenlijst is opgenomen in bijlage (bijlage 1). Ze werd opgesteld op basis van mijn literatuurstudie en aan de hand van de vragenlijst uit het onderzoeksrapport van Pelemans (Pelemans 2001:129-132). De vragenlijst werd relatief nauwkeurig gevolgd om zoveel mogelijk onderling vergelijkbare resultaten te bekomen.

Met een aantal geïnterviewden werd nadien nogmaals contact opgenomen om enkele bijkomende vragen te beantwoorden. Deze vragen gingen over onderwerpen waar ik in eerste instantie niet aan gedacht had maar die naar voor kwamen in een aantal andere interviews.

Alle interviews werden op band opgenomen. Hiervoor heb ik eerst toestemming gevraagd. Voor de meeste gesprekspartners was dit geen probleem, twee personen wilden eerst de

vragen lezen voor ze toestemming voor de opname gaven. Nadien werden deze gesprekken verbatim uitgetypt.

De verwerking gebeurde met het computerprogramma QSR NUD*IST 4 (Non-numerical Unstructured Data Indexing Searching and Theorizing). Dit programma helpt bij de kwalitatieve analyse van niet-numerieke, ongestructureerde gegevens. Daarbij kunnen de gecodeerde data ondergebracht, opgezocht en theoretisch bevraagd worden met behulp van een indexsysteem.

De drie hoofddoelen van dit programma zijn:

- beheer van documenten (transcripties van interviews, activiteitenverslagen, et cetera),
- een omgeving bieden waarbinnen ideeën en categorieën gecreëerd, beheerd en verkend kunnen worden,
- de gebruiker de mogelijkheid bieden zijn data te bevragen, om gemakkelijk zoekopdrachten uit te voeren binnen de documenten.

De voordelen van dit programma zijn:

- de gebruiksvriendelijkheid,
- de flexibiliteit (een grote bewegingsvrijheid bij het ontwerpen van categorieën: naam en soort kunnen gewijzigd worden zonder dat de codering verdwijnt),
- een ruime toegankelijkheid van het te coderen/gecodeerde materiaal,
- een brede waaier van snelle zoekoperaties en
- de mogelijkheid tot het genereren van memo's.

De nadelen zijn:

- er is een uitgebreide bewerking nodig van het te coderen materiaal,
- de beperkte editor,
- er gebeurt geen automatische berekening van frequenties en percentages,
- er is een beperkte rapporteringsmogelijkheid, het programma helpt eigenlijk enkel bij de verwerking van resultaten. (Geenen 1999:2-4)

De uitvoering van het stuk participerende observatie verliep moeizaam. De oorspronkelijke opzet was om zoveel mogelijk activiteiten van de organisaties mee te maken en aan participerende observatie te doen, maar in de periode van dit deel van het onderzoek (medio februari – medio maart) waren er niet veel activiteiten. Ik heb drie activiteiten van de Federatie voor Zelforganisaties in Vlaanderen (FZO-VL) kunnen bijwonen alsook drie

activiteiten van een organisatie (Posküder). De andere organisaties hadden gedurende deze periode geen activiteiten die ik kon bijwonen, behalve recreatief en competitief voetbal. Op dat moment leek mij dat minder interessant, maar later heb ik mijn mening bijgesteld en heb ik er toch enkele bijgewoond. Tijdens de activiteiten heb ik uitsluitend geobserveerd, niet actief geparticipeerd. De activiteitenverslagen werden eveneens uitgetypt en verwerkt met NUD*IST.

Een groot probleem bij mijn onderzoek was de beperkte tijdsduur. Vanaf april zijn er weer verschillende activiteiten gepland, maar deze vielen buiten het tijdsbestek van mijn onderzoek. Een half jaar (november 2001 – april 2002) is te kort om een onderzoeksopzet als deze volledig uit te werken.

Hoofdstuk 2 Gebruikte begrippen

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden enkele belangrijke termen kort gedefinieerd. Op deze wijze is de invulling van deze termen doorheen de verhandeling duidelijk. Achtereenvolgens worden de begrippen “allochtonen” en “allochtone zelforganisaties” kort geschetst. Dit zijn begrippen waar nogal wat verwarring rond bestaat. Tenslotte wordt even stilgestaan bij de belangrijkste wetgeving ter zake.

2.2 Allochtonen

In deze verhandeling wordt de term “allochtoon” gebruikt om te verwijzen naar

“een persoon die zich legaal in België bevindt, ongeacht of hij/zij de Belgische nationaliteit heeft, en die aan de volgende voorwaarden voldoet:

- *minstens één van de ouders of grootouders is geboren buiten België;*
- *hij/zij bevindt zich in een achterstandpositie vanwege de etnische afkomst of een zwakke sociaal-economische situatie.”* (artikel 2, decreet van 28 april 1998 inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden; B.S. 19 juni 1998)

De term “allochtoon” dekt veel beter de lading dan termen als “vreemdeling” of “migrant”. De juridische term “vreemdeling” wordt bepaald door de nationaliteit: elke niet-Belg is een vreemdeling. Het is een te eng begrip, aangezien het in deze verhandeling zowel over Belgen als niet-Belgen gaat. Een (im)migrant is een allochtoon van niet-Europese origine, die meestal in het kader van gastarbeid naar het gastland gekomen is en waarbij een probleem van maatschappelijke achterstelling aanwezig is (Perneel 1999:9). Ook deze term is te nauw omdat in de besproken organisaties niet enkel mensen uit de eerste generatie aanwezig zijn, maar ook jongeren van de derde generatie, die hier geboren en getogen zijn en die (rechtstreeks) eigenlijk niks meer te maken hebben met (im)migratie. Een tweede reden is dat in het begrip “migrant” een tijdelijkheid vervat zit die niet overeenkomt met de maatschappelijke werkelijkheid. De allochtonen zijn hier niet tijdelijk, maar permanent.⁵

⁵ Voor een ruimere bespreking van deze en andere verwante termen wordt de lezer verwezen naar de bijdrage van Sven Sierens en Marc Verlot in het tijdschrift *Bareel* (Sierens en Verlot 1989: 22-26).

2.3 Allochtone zelforganisaties

Met deze term wordt elke groeperingsvorm onder allochtonen bedoeld die een al of niet herkenbare, autonome eenheid vormen (vereniging, centrum, actiegroep, ...), die door hen gedragen worden en die (potentieel) in het maatschappelijk middenveld thuishoren (Sierens 2001: 8-9).

In de literatuur wordt deze term gebruikt voor zowel lokale als bovenlokale verenigingen. Met de term “allochtone zelforganisatie” wordt in deze verhandeling echter steeds verwezen naar een lokale vereniging van allochtonen. Indien het om een landelijke vereniging gaat wordt ofwel de term “federatie” ofwel de term “landelijke organisatie/vereniging” gebruikt. Onder “landelijk” wordt verstaan: op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap. Met “federatie” wordt één van de erkende federaties van zelforganisaties bedoeld (dit zijn er 14 in 2002).

Voor een verdere bespreking van zelforganisaties wordt de lezer verwezen naar hoofdstuk vier.

2.4 Decreten⁶

In de jaren 1990 werd een juridisch kader gecreëerd voor de erkenning en subsidiëring van allochtone zelforganisaties. Ook het minderhedenbeleid werd decretaal geregeld. In verband met allochtonen, etnisch-culturele minderheden en hun organisaties zijn er twee belangrijke decreten van de Vlaamse overheid. Enerzijds het “*Decreet houdende een subsidiëring voor verenigingen voor volkswikkelingswerk*” van 19 april 1995, verschenen in het Belgisch Staatsblad op 9 augustus 1995, anderzijds het “*Decreet van 28 april 1998 inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden*”, verschenen in het Belgisch Staatsblad op 19 juni 1998. Naar het eerste decreet zal in de tekst verwezen worden als “het decreet van 1995”, het tweede decreet zal vermeld worden als “het (Vlaams) minderhedendecreet”.

Naast deze twee decreten is er ook nog een belangrijk besluit, namelijk het “Besluit van 27 januari 1993 houdende de voorwaarden tot erkenning en subsidiëring van organisaties van migranten”, verschenen in het Belgisch Staatsblad op 3 september 1993. Dit besluit zal vermeld worden als het Besluit van 1993.

⁶ Voor een uitgebreide bespreking: zie hoofdstuk 3: Het Vlaamse integratiebeleid.

3.1 Inleiding⁷

Hoewel België en Vlaanderen een lange geschiedenis kennen van immigratie (van gastarbeiders) duurt het tot in de jaren 1980 voor er werk gemaakt wordt van een migrantenbeleid dat de grenzen van de arbeiderswereld overstijgt. Tot dan werd de gastarbeider-immigrant gereduceerd tot een louter economische factor. Het migrantenbeleid had als doel de migranten te integreren op de werkvloer, niet in het maatschappelijk leven. De behandeling van de Turkse en Marokkaanse gastarbeiders verschilde niet van die van de Italiaanse gastarbeiders decennia eerder (Lesthaeghe 2000:42).

Bij de staatsvormingen van 1970 en 1980 werden de bevoegdheden voor onthaal en integratie van de migranten overgeheveld naar de gemeenschappen en gewesten. De toegangs- en verblijfsvoorwaarden bleven federale materie. De gemeenschappen hielden hun inspanningen op een laag pitje, want het migrantenprobleem werd gezien als een typisch Brussels fenomeen. De opkomst en de electorale doorbraak van het Vlaams Blok in 1988 zorgde evenwel voor een kentering (Pelemans 2001:109).

In het regeerakkoord van mei 1988 engageerde de overheid zich om een daadwerkelijk en ernstig beleid te voeren ten einde de harmonieuze samenleving van migranten en de Belgische bevolking te bevorderen. Dit betekent een breuk met het verleden door het marginaliseren van het terugkeerbeleid als volwaardige beleids optie. In maart '89 volgde de oprichting van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid (KCM), de voorloper van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding (CGKR) (Pelemans 2001:110).

De grote verdienste van het KCM was de uitwerking van het integratieconcept (zie infra). Dit concept houdt het midden tussen assimilatie en segregatie en dient het referentiepunt te zijn voor elke beleidsmaatregel. Langs beide kanten van de taalgrens wordt er anders omgegaan met dit integratieconcept. In Wallonië ligt de klemtoon op de integratie van het individu, in Vlaanderen komt de nadruk te liggen op de mogelijkheid om de eigen cultuur te beleven en te ontwikkelen (Pelemans 2001:110-111). In het kader van deze verhandeling wordt voornamelijk het Vlaamse beleid verder uitgewerkt.

⁷ Dit deel is grotendeels gebaseerd op: Pelemans 2001: 109-111 en Lesthaeghe 2000:42-44

3.2 Voor 1995

3.2.1 Start van het Vlaamse integratiebeleid

Zoals reeds gezegd begint het Vlaamse integratiebeleid pas echt na de verkiezingsoverwinning van het Vlaams Blok in de gemeenteraadsverkiezingen van september 1988. Ook de relletjes met allochtone jongeren in Brussel speelden hierin een rol. Zonder de inspanningen die voordien geleverd werden te willen minimaliseren, wordt het migranten-thema pas eind jaren '80 een volwaardig en prioritair beleidsthema. Tot dan was het beleid versnipperd, de coherentie tussen de verschillende beleidsniveaus ontbrak. Er was wel een (schoorvoetend) categoriaal welzijnsbeleid, maar zeker geen integraal en gecoördineerd beleid. Na de gemeenteraadsverkiezingen kwam de "migrantenproblematiek" hoog op de politieke agenda te staan. De krachtlijnen van dit nieuwe beleid zijn een restrictief immigratiebeleid om de instroom van nieuwe allochtonen te ontmoedigen en een actief integratiebeleid om de opname van de gevestigde allochtonen in de maatschappij te bevorderen (Van Leugenhaeghe 2001:12). Dit is anno 2002 nog steeds het Belgische beleid.

Opmerking: let op gesplitst woord

Opmerking: let op, gesplitst woord

Concreet vertaalde dit zich in een aantal maatregelen. Zo werd er beslist om een Interministerieel Comité Migranten (ICM) en een Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid (KCM) op te richten. Het ICM was een overlegforum voor alle overheden die betrokken waren bij het migrantenbeleid (ICEM 1997:16). Via het Koninklijk Besluit van 7 maart 1989 werd mevrouw Paula D'Hondt - Van Opdenbosch aangesteld als Koninklijk Commissaris voor het Migrantenbeleid. Ze kreeg een mandaat voor vier jaar. Het KCM had twee opdrachten. Ten eerste: de migrantenproblematiek onderzoeken en voorstellen formuleren. Ten tweede: het beleid ter zake van de verschillende ministeriële departementen, gemeenschappen, gewesten en lokale overheden coördineren en ondersteunen. Het commissariaat had geen uitvoeringsbevoegdheid, het kon enkel voorstellen formuleren binnen de domeinen tewerkstelling, onderwijs en huisvesting (Leyskens & Vanhoorne 1998: 58).

Het eerste rapport van KCM verscheen in november 1989. De rapporten van het KCM maakten uitvoerige analyses van alle domeinen gerelateerd aan de migrantenproblematiek en legden verscheiden knelpunten bloot. Het terugkeerbeleid werd streng veroordeeld. Ook werden verschillende voorstellen gelanceerd, onder meer over wijzigingen in de nationaliteitswetgeving en over de afschaffing van het systeem van arbeidsvergunningen voor gevestigde allochtonen.

Opmerking: let op!!!gesplitst woord

3.2.2 Het integratieconcept van het KCM

Één van de belangrijkste verwezenlijkingen van het KCM is de politieke en beleidsmatige invulling van het integratieconcept. Het concept is echter allerminst onomstreden (zie infra). Het houdt het midden tussen “segregatie” en “assimilatie” (ICEM 1997:17). Misschien eerst een woordje uitleg over deze begrippen.

Segregatie houdt in dat één of meer groepen op één of meer terreinen van de samenleving apart staan van de rest van de samenleving. Het segregatiemodel is het oudste model, het ontwikkelde zich vanaf de middeleeuwen en hangt nauw samen met de toenmalige opvattingen over de vorming van gemeenschappen: het streven naar autarkie (economische onafhankelijkheid) en het principe van de (relatieve) autonomie. De ideologische basis werd geleverd door de godsdienst: de zogenaamde “volkeren van het boek” (christendom, islam en jodendom) gaven elkaar het relatieve recht zichzelf te organiseren als gemeenschappen via de religieuze lijnen. Dit gebeurde zowel in Europa als in het Nabije Oosten. Het kon verscheidene vormen aannemen, gaande van religieus, over economisch, naar sociaal en spatiaal. Het meest zichtbaar waren de joodse ghetto's (Verlot 2000:16).

Er kunnen drie types van segregatie onderscheiden worden: vrijwillige, gestuurde en opgelegde segregatie. Vrijwillige segregatie komt vaak voor bij de eerste generatie migranten. Er bestaat een tendens om zich in het gastland te hergroeperen en bepaalde aspecten van het herkomstland te reproduceren. Deze tendens neemt gewoonlijk wel af, hoewel er groepen zijn die (meestal om religieuze redenen) blijven segregeren op vrijwillige basis. Gestuurde segregatie is terug te vinden in een aantal Duitse deelstaten, de zogenaamde Länder. Het overheidsbeleid wordt er gekenmerkt door een dubbele benadering: enerzijds wordt er gestreefd naar de aanpassing van de migranten aan de Duitse samenleving, anderzijds wordt de mogelijkheid tot terugkeer bewust en actief door de overheid onderhouden. Bepaalde wetenschappers beweren dat er door dit beleid ghetto's ontstaan, anderen beweren dan weer dat er geen structurele ghetto's bestaan in Europa. De derde vorm, opgelegde segregatie, komt steeds minder voor en is ook internationaal niet meer aanvaard. Een voorbeeld hiervan was de apartheidspolitiek die tot voor enkele jaren gevoerd werd door de Zuid-Afrikaanse overheid. Enkel de vrijwillige segregatie kent een wetenschappelijke verklaring. De andere vormen zijn geen fenomenen op zich, maar het resultaat van processen van uitsluiting en dominantie die minderheidsgroepen dwingt tot apartstelling, direct (opgelegd) of indirect (gestuurd). Desondanks wordt dit model geregeld naar voor geschoven, zowel door minderheden als door

meerderheden, waarbij vaak verwezen wordt naar de nood om de culturele en/of religieuze eigenheid te bewaren door zich al dan niet tijdelijk af te schermen. Deze redenering berust op de basisidee van onverenigbare raciale, culturele of religieuze verschillen. Dergelijke veronderstellingen hebben echter geen enkele wetenschappelijke basis (Verlot 2000:16-17).

Assimilatie is het proces waarin van immigranten wordt verwacht dat ze de sociale en culturele kenmerken van de meerderheid overnemen en er tenslotte in opgaan. De term wordt zowel prescriptief als descriptief gebruikt. Dit model kreeg een wetenschappelijke onderbouw en legitimiteit doordat Robert Park, stichter van de Chicago School of Sociology, ze formuleerde als een descriptieve theorie⁸. De assimilatietheorie stelt dat contacten tussen minderheidsgroepen (van immigranten) en de cultuur van de dominante groep leiden tot een noodzakelijke graduele verandering van de minderheidsgroepen. Hierbij ruilen ze op termijn hun eigen culturele kenmerken in voor die van de meerderheidsgroep om zich op die manier aan te passen aan de samenleving van het gastland. Dit aanpassingsproces wordt omschreven in termen van acculturatie of conformering. Factoren die het assimilatieproces zouden beïnvloeden zijn de numerieke verhouding tussen de (dominante) meerderheid en de minderheden, de frequentie en de intensiteit van contacten tussen beide en het verloop van tijd. Hoewel de assimilatietheorie zich presenteert als een wetenschappelijke theorie zien de aanhangers het toch als het beste model dat voorhanden is. Zo spreken Warner en Srole in de inleiding van hun standaardwerk over de assimilering van Zuid- en Centraal-Europese immigranten in de Verenigde Staten over “...*the magnificent history of adjustment of ethnic groups to American life...*” en “...*oncoming generations of new ethnics will ... climb to the same heights that generations of earlier groups have achieved.*” (Warner & Srole 1945:2, geciteerd in Verlot 2000:18).

De assimilatietheorieën waren vooral populair in de Verenigde Staten. Er zijn een aantal grote stromingen binnen deze theorie, waaronder de “straight-line theorie” en de “bumpy-line theorie”. Warner en Srole expliciteerden de eerste theorie. Deze theorie stelt dat elke nieuwe generatie immigranten, geboren in het gastland, zich lineair verder accultureert en zo haar status verhoogt tegenover de vorige generatie(s). Deze assimilatietheorie legitimeert een “aanpassen-of-oprotten” beleid. Minderheden worden verondersteld de normen van de meerderheid over te nemen en te internaliseren. Dit transformatieproces wordt de “transmuting pot” genoemd. De tweede theorie, uitgewerkt door Gans in een aanvulling op

⁸ Park 1928 & 1950

Warner en Srole, is de bumpy-line theorie. Volgens deze theorie verloopt de acculturatie niet lineair, het is mogelijk dat een aantal generaties op hetzelfde niveau blijven steken, maar uiteindelijk wordt de volledige assimilatie bereikt (Verlot 2000:17-18).

Een derde theorie is die van de melting pot. Het grote verschil met de twee voorgaande theorieën is dat er hier sprake is van een tweerichtingsverkeer. De meerderheidscultuur neemt elementen over van de minderheidscultuur en omgekeerd. Een aantal auteurs, onder meer Carmon, stellen dat de melting-pot ideologie door het tweerichtingsverkeer moet onderscheiden worden van assimilatie⁹. Dit onderscheid is echter niet houdbaar om een aantal redenen. Ten eerste is het doel hetzelfde, een streven naar een cultureel homogene samenleving, met ruimte voor religieuze heterogeniteit. Ten tweede is de culturele beïnvloeding in de praktijk een éénrichtingsverkeer dat gaat van de meerderheidscultuur naar de allochtone culturen. Ten derde zien aanhangers van de assimilatietheorie deze melting-pot ideologie als een uitloeijsel ervan. Het is zachte of uitgestelde assimilatie op een geleidelijke manier. Het behoud van culturele kenmerken van minderheidsgroepen is een noodzakelijke tussenstap in het acculturatie- en assimilatieproces (Verlot 2000:18-19).

De laatste jaren staat de descriptieve assimilatietheorie, die de assimilatoire beleidsmodellen legitimeert, onder zware druk. De idee van een sociale en culturele mix in de Verenigde Staten gaat op voor de immigranten van Europese afkomst, maar niet voor deze van Latijns-Amerikaanse, Afrikaanse of Aziatische of origine. Deze groepen behouden, herformuleren en versterken zelfs hun eigen cultuurkenmerken. Ze doen dit terwijl ze effectief functioneren in en deelnemen aan de Amerikaanse samenleving. Deze vaststelling leidde tot etniciteits-

Opmerking: let op

theorieën die de wetenschappelijke basis vormen voor het integratiedenken (Verlot 2000:19).
Integratie wordt gezien als een beleidsmodel dat een alternatief biedt voor assimilatie en segregatie. Het is een optie die de idealen van het cultureel pluralisme in een multiculturele samenleving pretendeert te realiseren. Dit model wordt voornamelijk in Europa gepromoot naar aanleiding van de Europese eenmaking. Integratie heeft drie algemene kenmerken. Het eerste is het toekennen van een toegevoegde waarde aan culturele diversiteit en heterogeniteit. Het tweede kenmerk is het streven naar een toenemende interactie tussen meerderheids- en minderheidsgroepen. Dit kenmerk onderscheidt integratie van segregatie. Ten derde worden er diverse sferen erkend in de samenleving, met name een publieke, een niet-publieke en een

⁹ Carmon, 1996

privé-sfeer. Terwijl assimilatie veronderstelt dat de privé-sfeer in het verlengde staat van de publieke sfeer, erkent men bij integratie de publieke en de privé-sfeer als afzonderlijke entiteiten. Daarnaast wordt er ook een derde eigenstandige, niet-publieke sfeer onderscheiden. Culturele verscheidenheid kan voorkomen in de privé-, de niet-publieke en soms zelfs in de publieke sfeer (Verlot 2000:19).

Ter verduidelijking: met de publieke sfeer wordt er gerefereerd naar een openbare ruimte waar individuen en groepen interageren als publieke personen. Dit kan als professional in een openbare of privé-functie, of als individu dat op het publieke forum komt. Deze sfeer wordt gekenmerkt door het functionele. De privé-sfeer refereert naar de familiale sfeer, de in-huis wereld. Ze wordt gekenmerkt door het relationele. De niet-publieke sfeer tenslotte verwijst naar de openbare, collectieve ruimte zoals de publieke sfeer, maar de individuen en groepen interageren er als private personen. Het functionele en het relationele worden gecombineerd. Hoe de verschillende sferen tegenover elkaar staan verschilt van persoon tot persoon, afhankelijk van het standpunt. Enkel over het publieke forum als collectieve publieke sfeer bestaat er consensus (Verlot 2000:19).

Binnen de integratieoptie kunnen twee types onderscheiden worden: de minimale en de voluntaristische integratie. Het eerste type vertrekt van een strikte scheiding tussen de publieke cultuur en de minderheidsculturen. De minderheidsculturen worden beperkt tot de privé- of de niet-publieke sfeer. John Rex heeft het in dit verband over de theorie van de twee culturele domeinen, een publiek domein waarin een gemeenschappelijke visie op de samenleving ontstaat en een niet-publiek (en privé-) domein waar de culturele eigenheid van groepen kan worden beleefd. Dergelijke opvattingen zijn terug te vinden in Frankrijk en Groot-Brittannië. Er is ruimte voorzien voor de socio-culturele uitdrukking van minderheden, maar die is beperkt en soms tijdelijk. Twee factoren bepalen de marges van de ruimte tot culturele differentiatie, namelijk de mate waarin het model een einddoel vooropstelt (het teleologisch karakter) en de mate waarin culturele differentiatie als een tijdelijk of een permanent gegeven wordt gezien (Verlot 2000:20).

Er is sprake van verborgen assimilatie als er een einddoel vooropgesteld wordt en de culturele verscheidenheid als een tijdelijk gegeven wordt gezien. Het Franse beleid is hier een mooi voorbeeld van. De minderheidsculturen krijgen een vooraf bepaalde en beperkte ruimte toegekend die beperkt is tot de privé-sfeer. De verschillen worden getolereerd, maar maatschappelijk niet erkend. Het uiteindelijke doel bestaat erin dat de alloctonen de

kenmerken en waarden van de publieke sfeer (lees: meerderheidscultuur) overnemen. Dit model vertoont verwantschap met het bumpy-line assimilatiemodel. Op het eerste zicht lijkt de Britse situatie op de Franse, maar de oriëntatie is anders. Groot-Brittannië stelt geen doel voorop en de culturele diversiteit wordt niet als tijdelijk gezien (Verlot 2000:20-21).

Het model van de minimale integratie is onder druk komen te staan vanaf het midden van de jaren '80. Een eerste kritiek kwam vanuit de politieke antropologie en was gericht op de notie van een cultureel neutrale publieke sfeer die aan alle groepen zou toelaten om op een gelijkwaardige manier deel te nemen aan het publieke leven. In realiteit geldt in de publieke sfeer de cultuur van de dominante groep. Een tweede kritiek betrof de theorie van de twee culturele domeinen. Ook Rex die aanvankelijk deze theorie steunde, formuleerde fundamentele kritiek. Hij toonde aan dat de theorie van de twee domeinen niet houdbaar is omdat ze ingaat tegen de manier waarop samenlevingen in het algemeen functioneren en meer precies omdat ze niet compatibel is met de werking van het onderwijs. Onderwijs is een cruciaal terrein voor zowel integratie als assimilatie. Tenslotte heeft de strikte toepassing van de minimale integratie op lange termijn het gevolg dat minderheden in de publieke sfeer quasi ongedifferentieerd cultuurelementen overnemen van de dominante groep (Verlot 2000:21).

Het tweede integratietype is de voluntaristische integratie. Het beleid wordt hier gekenmerkt door een zeker voluntarisme bij de meerderheid. Deze vorm erkent de aanwezigheid van minderheidsgroepen in alle sferen: privé, publiek en niet-publiek. De invulling van de publieke sfeer is niet vooraf vastgelegd. Een teleologische opvatting van integratie zou de sociale en culturele dynamiek van de multiculturele samenleving inperken. In de niet-publieke en in de privé-sfeer staat het de minderheden vrij hun cultuur te beleven zoals ze dat wensen. In de publieke sfeer is er ruimte voor sociale en culturele uitingen van minderheidsgroepen. De ruimte is echter wel beperkt door de kenmerken van de dominante groep. Deze variant wordt ook wel zachte integratie genoemd. Een dergelijk beleid wordt er gevoerd in België, Nederland, enkele Scandinavische landen en enkele Duitse bondsstaten (Verlot 2000:21-22).

De voornaamste kritiek op dit model is dat de uitingen van minderheidsgroepen in de publieke sfeer wel zijn toegelaten, maar dat deze zich in realiteit beperken tot marginale aspecten. Deze kritiek leidde tot verscheidene alternatieve integratietypes, onder meer de pragmatische en de harde of absolute integratie. Bij de pragmatische integratie worden enkel minimale, noodzakelijke afspraken in de publieke sfeer vastgelegd. De rest wordt bepaald door de interculturele onderhandeling tussen meerderheid en minderheden. De onder-

handeling wordt het kerngebeuren van de integratie. Deze vorm is problematisch omdat de minderheden vaak in een ondergeschikte maatschappelijke positie verkeren. Bij onderhandelingen staat de meerderheid per definitie veel sterker, het is dan ook de meerderheid die bepaalt hoeveel speelruimte de minderheden krijgen. De tweede variant, de absolute of harde integratie is de meest radicale vorm. Vanuit een absolute gelijkwaardigheid van culturen wordt verondersteld dat de publieke sfeer alle aspecten van minderheidsculturen erkent en mogelijk maakt. Deze variant is gestoeld op de principes van het cultureel relativisme. In een doorgedreven vorm betekent deze vorm een segmentering van de publieke sfeer langs etnisch-culturele lijnen of een aanzienlijke overdracht van deze sfeer naar de niet-publieke en privé-sfeer. Met als resultaat dat de diverse etnische groepen hun eigen publieke ruimte creëren. Absolute integratie benadert dan vrijwillige segregatie. De voornaamste kritieken zijn deze: de noodzakelijke cohesie van de samenleving wordt genegeerd, het democratische meerderheidsprincipe wordt niet gerespecteerd en de beginselen van de rechtstaat zoals de gelijkberechtiging komen op de helling te staan (Verlot 2000:22).

Opmerking: Let op!!!gesplitst woord

Opmerking: opletten

Het integratieconcept van het KCM is een vorm van voluntaristische integratie. Het komt hier op neer:

“Waar de openbare orde het vraagt, moeten migranten zich assimileren. De wet is de wet voor iedereen; migranten moeten gestimuleerd worden om zich in te passen in de sociale beginselen van het gastland. Die beginselen zijn vertaald in moderne westerse concepten: “moderniteit”, “emancipatie” en “volwaardig pluralisme”; migranten en autochtonen moeten respect hebben voor de culturele diversiteit en die opvatten als een wederzijdse verrijking.” (ICEM 1997:17)

Ook moeten de minderheden structureel betrokken worden bij de activiteiten en doelstellingen van de overheid. Dit integratieconcept is een Belgisch compromis, waarbij in Wallonië meer een Latijns-universalistische opvatting gangbaar is, terwijl er langs Vlaamse kant meer nadruk ligt op de Angelsaksische-differentialistische benadering. In het Latijns-universalistische model ligt de nadruk op de snelle inpassing van individuen en op gelijke rechten voor iedereen. Socio-culturele verschillen worden verwezen naar de privé-sfeer. In het Angelsaksisch-differentialistisch model ligt de nadruk meer op het recht op eigenheid van groepen en racismebestrijding. Socio-culturele verschillen maken hier deel uit van het straatbeeld. Dit beeld moet wel enigszins genuanceerd worden, zo blijkt dat er langs Franstalige kant eerder sprake is van een socialiserend multiculturalisme en langs Vlaamse kant van een mercantiel multiculturalisme (Verlot 2000:42).

Reeds snel kwam er scherpe kritiek op dit concept. In hun boek “Het Belgisch migrantendebat. De pragmatiek van de abnormalisering” stelden Blommaert en Verschueren dat de kern van de ideologie van waaruit tolerante Vlamingen of Belgen spreken over de Belgische vreemdelingenproblematiek, nauwelijks afwijkt van het gedachtegoed van extreem-rechts¹⁰. Dit leidde tot een controverse die de voorstanders van multiculturalisme opdeelde in twee kampen: de pragmatici (minimalisten) en de zuiveren (maximalisten) (Verlot 2000:40). Anderen wijzen dan weer op de verborgen asymmetrie van de interculturele evenwichtsoefening van het KCM. Van Leugenhaeghe wijst er op dat de cultuur van de etnische minderheden als de archaïsche tegenhanger van de moderne verworvenheden wordt beschouwd. Modern wordt dan synoniem voor westers en achterlijk voor niet-westerse culturen. Het integratieconcept zou het culturele overwicht van Belgische waarden en normen in de publieke sfeer bevestigen, met als gevolg dat de allochtone culturen teruggebracht worden tot persoonlijk sentiment of lokale folklore. Zo wordt de machtsrelatie tussen de dominante meerderheid en de allochtone minderheid gelegitimeerd. Via de omweg van culturele demarcatie worden allochtonen als probleemcategorie op de politieke agenda geplaatst, zonder ze te erkennen als maatschappelijke of politieke belangengroep. Verder merkt ze op dat de evidente verworvenheid van de oriënterende sociale beginselen (emancipatie, pluralisme, ...) in het gastland, in casu België, niet door elke Belg gedeeld worden (Van Leugenhaeghe 2001:14). Ondanks de kritieken heeft het KCM de verdienste dat het eindelijk duidelijkheid heeft geschapen rond het uitgangspunt van het integratiebeleid. Het is als het ware een toetssteen voor het beleid.

3.2.3 De eerste nota Migrantenbeleid

Een andere belangrijke bouwsteen van het Vlaamse integratiebeleid was de eerste nota Migrantenbeleid van de Vlaamse regering. In deze nota uit maart 1989 wordt het beleid van de Vlaamse gemeenschap uitgestippeld. De doelgroep zijn de allochtonen die zich door hun zwakke socio-economische positie en hun etnische afkomst in een situatie van achterstand bevinden. De doelstelling was het positief integreren van de migranten door ze enerzijds te stimuleren en uit te nodigen en anderzijds door belemmerende maatschappelijke drempels weg te werken. Het uitgangspunt van het beleid was de vaststelling dat een volwaardige participatie aan de samenleving maar mogelijk is wanneer de achterstand weggewerkt wordt

¹⁰ Blommaert & Verschueren 1992

en de culturele eigenheid gerespecteerd (ICEM 1997:17). Deze nota is belangrijk om een aantal redenen. De voornaamste is dat de Vlaamse overheid in deze nota voor de eerste keer erkent dat een integratiebeleid maatregelen vraagt in alle sectoren van de samenleving. Het migrantenbeleid wordt uit de geïsoleerde welzijnshoek gehaald.

De uitvoering van de nota leidde ook tot een reglementering voor de integratiecentra in Vlaanderen. Er werd een volledig netwerk erkend en gesubsidieerd. Diensten die al voor 1990 actief waren werden nu bevestigd in hun werking. Verder werd er beslist dat er op landelijk niveau een Vlaams Centrum Integratie Migrantten (VCIM) kwam. Daaronder kwamen de regionale integratiecentra (RIC) en tenslotte lokale integratiecentra (LIC) (ICEM 1997:18). De relatie tussen de integratiecentra en de allochtone gemeenschappen verliep echter niet altijd rimpelloos. Nog steeds woedt het debat over het feit dat deze integratiecentra te paternalistisch zouden zijn en dat de middelen die erin geïnvesteerd worden, beter aan de organisaties van de allochtone gemeenschappen zelf zou worden gegeven. “Wat we zelf doen, doen we beter.” In deze verhandeling is er echter geen plaats voor een volledige weergave van het debat. Het is een oud zeer dat in veel onderzoeken terugkomt (zie onder meer Van Leugenhaeghe 2001, Sierens 2001).

De eerste Nota Migranttenbeleid wordt uitgediept in 1992 en 1993 met respectievelijk de Coördinatie-nota Migranttenbeleid en een Beleidsbrief Migranttenbeleid. In deze documenten worden drie nieuwe concepten voorgesteld: het tweesporenbeleid, het inclusief beleid en het gecoördineerd beleid. Een korte verduidelijking. Het tweesporenbeleid bestaat uit een integratie- en een cultuurbeleid. Er hoort hier ook een vreemdelingenbeleid bij, maar dit is federale materie. De federale overheid bepaalt nog steeds wie toegang krijgt tot het Belgisch grondgebied en wie de Belgische nationaliteit kan verwerven en op welke wijze. Vlaanderen staat in voor de opvang van die mensen. Het integratiebeleid is de kern van die opvang. De doelgroep van dit beleid zijn alle allochtonen. Er wordt een gelijke-kansenbeleid ontwikkeld om de integratie van allochtonen in de samenleving te bevorderen. Het sociale luik van het integratiebeleid krijgt politiek vorm binnen het kansarmoedebeleid. Zolang de minderheden te kampen hadden met welzijnsachterstand kon er van integratie geen sprake zijn. Er werden middelen vrijgemaakt, zoals in het Sociaal Impulsfonds (SIF) en er werden beleidslijnen uitgezet om gelijke kansen te bevorderen op diverse domeinen (Van Leugenhaeghe 2001:15). Naast een integratiebeleid werd er ook een cultuurbeleid gevoerd. De bedoeling was de allochtonen de kans te geven zelf op te komen voor hun rechten. De ontplooiing van de eigen

identiteit en van een groepsbewustzijn, inspraak en vertegenwoordiging werden gestimuleerd (ICEM 1997:19).

Het tweede nieuwe concept is het inclusief beleid. Hiermee wordt bedoeld dat het migrantenbeleid niet naast de andere beleidsdomeinen wordt geplaatst, maar zoveel mogelijk een plaats moet krijgen binnen deze domeinen. Elke minister moet zijn of haar verantwoordelijkheid opnemen en waar nodig extra voorzieningen aanbieden. Het gecoördineerd beleid tenslotte wordt gegarandeerd door de coördinatie aan één minister toe te vertrouwen, met name aan de Minister van Welzijn. Dit om te vermijden dat een minister op zijn of haar departement een tegengesteld beleid voert aan dat van een ander departement. De administratieve coördinatie wordt verzekerd door de Interdepartementale Commissie Migranten (ICM) (ICEM 1997:19).

3.2.4 Het Besluit van 27 januari 1993 houdende de voorwaarden tot erkenning en subsidiëring van organisaties van migranten

Een belangrijke stap in het cultuurbeleid is het Besluit van de Vlaamse Regering van 27 januari 1993 houdende de voorwaarden tot erkenning en subsidiëring van organisaties van migranten (Belgisch Staatsblad 3 september 1993). Dit besluit bevatte een start- en een overgangsregeling. Het heeft heel wat voeten in de aarde gehad om deze regeling rond te krijgen. Er werd reeds 15 jaar over gedebatteerd en geargumenteed dat de allochtone zelforganisaties erkenning en subsidiëring van de overheid verdienden. Voor de precieze geschiedenis van de totstandkoming van dit besluit wordt de geïnteresseerde lezer verwezen naar Leyssens en Vanhoorne (1998:61-65).

Het uitgangspunt van deze regelgeving is dat allochtone zelforganisaties die geïnspireerd zijn door de integratiegedachte gestimuleerd en ondersteund moeten worden door de overheid. Via subsidiëring trachtte men tegemoet te komen aan drie behoeften. Ten eerste het ondersteunen van de collectieve organisatie van allochtonen in een perspectief van emancipatie en integratie in onze samenleving. Ten tweede het bevorderen van de structurele betrokkenheid van de allochtone gemeenschappen bij de activiteiten en doelstellingen van de overheid. Ten derde het bewerkstelligen van een interculturele maatschappij door de culturele diversiteit in de praktijk te ondersteunen (Leyssens & Vanhoorne 1998: 65). Onder integratie verstaat men in het kader van dit besluit een interactionistisch proces. Hierbij wordt er gestreefd om de

allochtonen individueel en als groep in te schakelen in onze samenleving op basis van eigenheid, gelijkwaardigheid, communicatie en verstandhouding. Enerzijds wordt er van de allochtonen verwacht dat ze de wetgeving en de algemene ordeningssystemen respecteren. Anderzijds wordt bij de autochtonen een actieve openheid en respect voor de culturele eigenheid van de allochtonen bevorderd. Dit zou moeten resulteren in een volwaardige participatie van de allochtonen in onze samenleving (Leysens & Vanhoorne 1998: 65-66). Hierin kan het integratieconcept van het KCM herkend worden. Met als grote verschil dat er in dit besluit sprake is van allochtone groepen. In het concept van het KCM worden deze niet expliciet vermeld (zie 3.2.2).

Om erkend te worden moet een organisatie wel aan een aantal voorwaarden voldoen. Het moet gaan om een vereniging die ontstaan is vanuit de allochtone gemeenschap en grotendeels bestuurd wordt door vrijwilligers en beheerd door allochtonen. Ze moet een autonome, democratische werking hebben en de structuur van een vzw. De activiteiten dienen de uitgangspunten van dit besluit te steunen. Ook moet de organisatie minstens drie van deze vier functies vervullen: sociaal of ontmoeting, sociaal-participatief, educatief of vormend en cultureel. De erkenning verloopt via het Ministerie van Welzijn (Leysens & Vanhoorne 1998: 66).

Het besluit van 27 januari 1993 wordt geëvalueerd in het onderzoek van Olivia Vanmechelen. Een greep uit haar vaststellingen en conclusies:

- de erkenning van de allochtone zelforganisaties wordt door de allochtonen zelf als uitermate belangrijk ervaren. De erkenning straalt morele autoriteit uit en het geeft allochtonen de mogelijkheid hun identiteit uit te bouwen.
- De allochtone zelforganisaties zijn niet van voorbijgaande aard. Hun functies evolueren met de inburgeringsgraad van de allochtonen.
- Het subsidiëren van activiteiten verdient de voorkeur op subsidiëring van lokale verenigingen.
- Het subsidiesysteem moet verfijnd worden. In het besluit van 1993 is er een alles-of-niets-regeling die voor allen dezelfde is, zowel voor startende als erkende, grote of kleine verenigingen.
- Er is nood aan de uitbouw van een bovenlokaal niveau.
- De rol van de integratiecentra blijkt beperkt of onduidelijk. Er bestaan spanningen maar dit mag niet veralgemeend worden.

- Niet alle vormen van allochtone verenigingen vallen onder de noemer socio-culturele verenigingen, er zou misschien meer aandacht moeten uitgaan naar andere organisatievormen.
- Ook het Vlaamse verenigingsleven dient zich open te stellen. De overheid moet ook hier een stimulerende rol spelen (Vanmechelen 1995:41-45).

Het besluit van 1993 was echter maar een voorlopige regeling. Ze was twee jaar geldig. Het tijdelijk besluit zou vervallen eens er een definitief decreet van kracht werd. Volgens sommigen, zoals Jules Albrechts (voorzitter van de Hoge Raad voor Volksontwikkeling) was het tijdelijk besluit bedoeld om na te gaan hoe het veld zou evolueren, vooraleer men een definitieve regeling trof (Leysens & Vanhoorne 1998: 73-74).

3.2.5 Het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding

Nog in 1993 werd het mandaat van het KCM niet verlengd. De taken werden overgenomen door het nieuwe Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding (CGKR). Directeur van dit centrum werd dr. Johan Leman. In de Raad van Bestuur zijn ook de regionale overheden vertegenwoordigd. De werking van het CGKR steunt op vier pijlers. Zijn eerste taak is de racismebestrijding. Ten tweede moet het ernstige vormen van sociale uitsluiting tegengaan. De derde opdracht is het integratiebeleid van de verschillende overheden opvolgen. Hier toont het centrum zich de opvolger van het KCM. Tenslotte heeft het centrum een aantal specifieke opdrachten, zoals de niet-gerechtelijke coördinatie van de strijd tegen de mensenhandel, het opzetten van sensibiliseringscampagnes et cetera (ICEM 1997:18). Het CGKR ligt regelmatig onder vuur vanuit diverse hoeken. Zo beweert de partij Vlaams Blok dat het centrum een hetze voert tegen hen. Het centrum zou een wapen zijn in de politieke strijd met als doel de vernietiging van het Vlaams Blok. Maar ook vanuit allochtone hoek is er kritiek te horen. Één van de respondenten uit mijn eigen veldwerk beweerde dat het CGKR eigenlijk bedoeld is om de aandacht af te leiden van de echte problemen waar de allochtonen mee geconfronteerd worden. Rezzak Cakar spreekt in dit verband over een pleister op een houten been waarmee elke relevante discussie in de kiem wordt gesmoord. Dr. Leman zou een buffer vormen tussen kritische allochtonen enerzijds en de Belgische overheid anderzijds. Volgens deze auteur is het CGKR een objectieve bondgenoot van het Vlaams Blok (Cakar 2000:1).

3.3 Het decreet houdende een subsidiëring voor verenigingen voor volksontwikkelingswerk van 19 april 1995 (B.S. 09 augustus 1995)

3.3.1 De inhoud van het decreet

De ontstaansgeschiedenis van dit decreet wordt uitvoerig besproken in de licentiaatsverhandeling van Leyssens en Vanhoorne¹¹. Ook bij Sierens kan men een uitgebreide bespreking van de voorgeschiedenis van dit decreet vinden¹². De geïnteresseerde lezer wordt dan ook doorverwezen.

Dit decreet is niet enkel van toepassing voor zelforganisaties, het gaat hier om een globaal decreet voor verenigingen van volksontwikkelingswerk. Er zijn wel een aantal specifieke bepalingen in verband met allochtone verenigingen opgenomen in het decreet (Hoofdstuk IV, artikels 32-35). De allochtone zelforganisaties worden erkend als socio-culturele verenigen, als volksontwikkelingswerk, bijgevolg vallen ze onder de bevoegdheid van het Ministerie van Cultuur. Onder volksontwikkelingswerk wordt verstaan:

“een vorm van sociaal-cultureel werk voor volwassenen, waarbij de deelnemers leren kennis, inzicht en vaardigheden te vergroten voor zichzelf of voor anderen, met het oog op hun persoonsontplooiing en hun functioneren in de samenleving, met uitsluiting van diplomagerichte, schoolse en/of beroepsopleiding.” (B.S. 1995: art. 2, 1°)

Er zijn een aantal algemene voorwaarden verbonden aan een erkenning. Ten eerste moet het doel van de vereniging volksontwikkelingswerk zijn. De concrete doelstellingen moeten opgenomen worden in de statuten (art.5 §1). Ten tweede moet de vereniging gedragen worden door vrijwilligers en een democratische en zelfstandige werking hebben (art.5 §2). Voorts moeten de verenigingen volgens artikel 6

- het volksontwikkelingswerk organiseren op basis van groepsactiviteiten (art. 6, 1°);
- opgericht zijn op particulier initiatief in de vorm van een vzw, waarbij de zetel gelegen is in het Nederlandse taalgebied of in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad,. De Raad van Bestuur bestaat uit minimum 9 leden, waarvan de meerderheid vrijwilligers zijn (art.6, 4°);
- een boekhouding voeren waarbij kan worden nagegaan hoe de subsidies werden aangewend (art. 6, 6°);

¹¹ Leyssens & Vanhoorne 1998:74-95

¹² Sierens 2001:39-57

- jaarlijks de rekeningen van het vorige jaar met de nodige bewijsstukken voorleggen alsook een door de algemene vergadering goedgekeurde begroting, de vereniging moet sluitend of batig werken (art. 6, 7°);
- jaarlijks een door de algemene vergadering goedgekeurd programma en werkingsverslag met de nodige bewijsstukken voorleggen, waaruit blijkt dat de vereniging de vier functies (ontmoetings-, sociale actie-, educatieve en culturele functie) invult (art. 6, 8°);
- aanvaarden dat de administratie eventueel ter plaatse de werking en de boekhouding controleert (art. 6, 9°).

De werking van de landelijke verenigingen moet volgende activiteiten omvatten: begeleiding en stimulering van kernen of afdelingen; organisatie van kaderopleiding; documentatie, hulp- en leermiddelen ontwikkelen en aanbieden aan de afdelingen of kernen en over een eigen publicatie beschikken die vier maal per jaar verschijnt (art. 7 §1). Verder mogen de activiteiten zoals bepaald in dit artikel geen activiteiten zijn die via andere subsidieregelingen van de Vlaamse Gemeenschap gesubsidieerd zijn (art. 7 §5).

De vereniging moet bovendien een aanvraag tot erkenning indienen voor 1 mei van het desbetreffend jaar (art. 12). De Vlaamse regering verleent de erkenning en heft ze op als de vereniging niet langer voldoet aan de vereisten (art. 13 §1). Deze bepalingen gelden voor alle verenigingen.

Naast deze algemene bepalingen zijn er ook enkele specifiek voor allochtone zelforganisaties. Deze zijn verschillend voor landelijke en lokale verenigingen. Bepalingen die gelden voor beide staan in artikel 32. Activiteiten die zich hoofdzakelijk situeren in eredienstmateries worden niet aanzien als volksontwikkelingswerk (art. 32, 2°). Verder dienen de activiteiten hoofdzakelijk gericht te zijn op emancipatie, participatie en integratie (art. 32, 3°). In het decreet wordt er geen definitie gegeven voor deze termen. Jules Albrechts stelt dat dit komt doordat de nood aan een decretale regeling groter was dan de behoefte aan een intellectualistisch document. Ook zou de invulling van deze begrippen geleid kunnen hebben tot een oeverloze discussie waardoor het decreet op de lange baan zou worden geschoven (Leyssens & Vanhoorne 1998: 96). De laatste bepaling van dit artikel stelt dat bij de activiteiten de Nederlandse taal moet worden gehanteerd en dat elk contact met de administratie in het Nederlands dient te gebeuren (art. 32, 4°).

De landelijke organisaties moeten ten minste 10 actieve kernen of afdelingen hebben, verspreid over minimum twee provincies (tegenover 80 actieve kernen over vier provincies voor autochtone verenigingen) (art. 32, 1°). Ze moeten binnen de drie maanden na betekening van de erkenning beschikken over minstens één halftijdse educatieve personeelsfunctie (bij Vlaamse verenigingen is dit één voltijdse functie (art. 6, 5°))(art. 32, 1°).

Een kern of afdeling wordt als actief gezien wanneer ze minimum vier activiteiten van volksontwikkelingswerk per jaar organiseert, waarvan minstens de helft behoort tot de domeinen cultuur of educatie. Het aantal deelnemers per activiteit bedraagt minimum 6 (art. 11 §2, 2°). Verder moeten er per jaar minstens drie bestuursvergaderingen georganiseerd worden en minimum één keer per jaar een programmeringsactiviteit gehouden worden in overleg met leden, geïnteresseerden en betrokkenen (art 9 §1, 2°). De activiteiten onder artikel 9 §1, 2° vallen niet samen met die van §2; 2° van artikel 11 (art. 11 §2, 2°). Voor lokale zelforganisaties die niet aangesloten zijn bij een erkende landelijke vereniging vervalt de eis om een vzw te zijn (art. 33 §1).

Opmerking: opgelet, gesplitst woord

De subsidiëring voor de landelijke verenigingen bestaat uit een vaste basis-, een werkings- en een personeelssubsidie (art. 14). Voor landelijke verenigingen van allochtonen is de basissubsidie vastgelegd op 3098,66 euro voor verenigingen met minder dan 40 afdelingen en op 6197,32 euro voor deze met meer dan 40 afdelingen (art. 34, 2°). De werkingsubsidie bedraagt 3098,66 euro per halve educatieve personeelsfunctie (art. 34, 3°). De personeelssubsidie is ook afhankelijk van het aantal afdelingen. Voor de eerste 10 kernen wordt één halftijdse educatieve personeelsfunctie gesubsidieerd. Per bijkomende schijf van 10 kernen wordt er telkens één halftijdse educatieve personeelsfunctie gesubsidieerd, met een maximum van vier. Voor 20 kernen of afdelingen heeft men recht op 1/2° administratieve personeelsfunctie (art. 34, 4°). Als de normen niet meer gehaald worden, wordt het subsidiabele personeelsbestand beperkt vanaf de eerste januari van het kalenderjaar dat volgt op de beslissing om te beperken (art. 28).

De subsidiëring van de lokale allochtone verenigingen, al of niet aangesloten bij een landelijke vereniging, gebeurt via activiteitsubsidies. Voor een cultuurspreidende activiteit worden hoogstens 90 procent van de specifieke kosten gesubsidieerd, met een plafond van 371,84 euro. Een cultuurspreidende activiteit is een activiteit waarbij een culturele manifestatie wordt aangeboden (art.35 §1,1°). Voor een educatieve activiteit worden hoogstens 90 procent van de specifieke kosten gesubsidieerd, met een plafond van 123,95

euro (art. 35 §1,2°). Voor een recreatieve of ontmoetingsactiviteit worden maximum 75 procent van de specifieke kosten gesubsidieerd, met een plafond van 61,97 euro. Het doel van een dergelijke activiteit is sociaal contact (art. 35 §1, 3°). Voor een interculturele activiteit wordt de activiteitsubsidie met 50 procent verhoogd (art. 35 §1, 4°). Een interculturele activiteit is een activiteit die intercultureel bedoeld is en waar allochtonen van verschillende culturen of zowel autochtonen als allochtonen aan deelnemen, ze biedt ruimte voor uitwisseling en samenwerking (art. 2, 6°). Ook voor activiteiten die specifiek gericht zijn op allochtone vrouwen wordt de subsidie met 50 procent verhoogd (art. 35 §1, 5°). De totale activiteitsubsidie is beperkt tot 2478,92 euro per jaar (art. 35 §1, 6°).

3.3.2 Evaluatie

De zelforganisaties verwerven door hun decretale inschakeling in de socio-culturele sector een symbolische erkenning van hun werk. Dit geeft naast financiële waarborgen eveneens een morele autoriteit. Volgens de Interdepartementale Commissie Etnisch-culturele Minderheden (ICEM) hebben de allochtonen met dit decreet een stem gekregen. De verenigingen kunnen nu in naam van de allochtonen spreken, zij vormen een gesprekspartner voor de overheid inzake materies die de allochtonen aanbelangen (ICEM 1997:86).

De andere kant van de medaille is dat deze verenigingen gedwongen worden mee te gaan in de wetmatigheden, de golfbewegingen en de evoluties van de sector in zijn geheel. Hierbij zijn de landelijke verenigingen van allochtonen eerder kleine spelers die weinig invloed en autoriteit kunnen laten gelden in vergelijking met de Vlaamse landelijke verenigingen (Sierens 2001:59). Een tweede gevolg van de inschakeling in het socio-culturele werk is dat de verenigingen in een soort keurslijf worden gestopt. Welzijns- en erediensmateries kunnen binnen dit kader niet gesubsidieerd worden, hoewel dit bij verscheidene allochtone organisaties een aanzienlijk deel van hun werking omvat. Van Leugenhaeghe stelt dat de zelforganisaties een speelbal dreigen te worden tussen de Ministeries van Welzijn, waaronder het integratiebeleid valt, en Cultuur, waar ze erkend zijn. Volgens haar vraagt de realiteit om een inclusieve aanpak, waarbij geen kunstmatig onderscheid gemaakt wordt tussen de sociaal-culturele groepsmethodiek en de individuele hulpverlening. Cultuur en welzijn lopen spontaan door elkaar. In 2001 werd binnen de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel een gemengde werkgroep welzijn-cultuur opgericht en ook in de schoot van de ICEM is een dergelijk initiatief gestart. De bedoeling is dat in deze werkgroepen een constructieve dialoog

gevoerd kan worden tussen de integratiesector en de zelforganisaties (Van Leugenhaeghe 2001:22).

Het aantal zelforganisaties dat de weg naar de Vlaamse subsidies vindt is in stijgende lijn. In 1996 waren er 228 aanvragers en werd er 242 998,54 euro aan subsidies uitbetaald (ICEM 1998:106). Drie jaar later, in 1999 is het aantal aanvragers gestegen tot 469. Er werd voor een totaal van 642 044,22 euro subsidies goedgekeurd. Opmerkelijk is dat de grote meerderheid van de aanvragers (390 of 83%) aangesloten is bij een federatie. In 2000 stijgt het aantal aanvragen nog, maar het subsidiebedrag is wel bevroren door de Vlaamse overheid (ICEM 2001:132).

Het decreet wordt over het algemeen positief geëvalueerd. Er is wel kritiek op de uitvoering. Zo laat de uitbetaling van de subsidies soms te lang op zich wachten. Dit heeft te maken met het feit dat de bevoegde controledienst op het ministerie onderbemand is. Het kan niet ontkend worden dat het decreet een grote dynamiek ontwikkeld heeft. De komende jaren moet duidelijk worden hoe structureel die dynamiek is.

In hun besluit stellen Leyssens en Vanhoorne dat de overheid zich eerder faciliterend dan directief opstelt ten opzichte van het allochtone verenigingsleven. Een bepaalde organisatievorming wordt bevorderd, zonder dat er expliciet gesteld wordt wat de verwachtingen zijn. De rol van de overheid beperkt zich tot het financieren van het verenigingsleven. Voor de rest blinkt ze uit door afwezigheid. De overheid heeft een aantal opties vooropgesteld maar niet vertaald in concrete, bruikbare criteria. Met als gevolg dat elke vereniging die opties invult naar eigen inzicht. Het allochtone verenigingsleven groeit en neemt de (financiële) ruimte in die voorzien is door het decreet. Zij vragen zich af of de realiteit overeen stemt met wat de overheid voor ogen had (Leyssens & Vanhoorne 1998:108).

Op een studiedag georganiseerd door het Intercultureel Centrum voor Migranten (ICCM) in Jezus-Eik op 10 juni 2000 werden het decreet en het beleid geëvalueerd. Men was het eens dat het decreet zijn verdiensten had, maar dat aanpassingen zich opdrongen. Ten eerste moest het decreet verlengd worden. In het decreet was er een overgangperiode van zes jaar voorzien. Na deze periode moesten het allochtone en het autochtone verenigingsleven op gelijke voet behandeld worden (art. 35 §2 & §3). Deze periode werd als onrealistisch gezien. Ten tweede moeten de allochtone organisaties uit het hokje cultuur gehaald worden; hun werking beslaat

meer maatschappelijke domeinen, zoals welzijn. Ten derde moeten de decretale subsidiënormen soepeler inspelen op het groeipotentieel van de federaties. Steeds meer organisaties sluiten zich aan bij een erkende landelijke vereniging, maar de groei van deze laatste wordt niet gevolgd door een adequate groei van de middelen. De subsidies moeten worden verhoogd. Ook het mechanisme voor de subsidiëring van de lokale verenigingen moet soepeler. Het principe van de rechtstreekse subsidiëring moet behouden blijven, maar de uitbetaling moet sneller gebeuren en de administratieve rompslomp verkleinen. Tenslotte werd er ook stilgestaan bij de problemen van de lokale zelforganisaties. Het decreet zorgt voor krachtige landelijke verenigingen en de lokale verenigen dreigen hier de dupe van te worden. Hun beste krachten worden weggezogen naar het bovenlokale niveau (zie ook 4.3c). Daarom moeten de lokale organisaties opgewaardeerd worden. Er dient gestreefd te worden naar een geïntegreerde buurtwerking, waarbij zelforganisaties samenwerken met integratiecentra, buurtcentra en opbouwwerk. De zelforganisaties behoren door de lokale overheid als een volwaardige gesprekspartner te worden beschouwd (De Vos 2001).

3.4 Het decreet van 28 april 1998 inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden (B.S. 19 juni 1998)

3.4.1 Inleiding

Een rode draad in de laatste tien jaar van het Vlaamse integratiebeleid is de toenemende concurrentiestrijd tussen enerzijds de categoriale sector, de integratie-industrie¹³ zoals sommigen het noemen en anderzijds de allochtone verenigingen. Er is sprake van wederzijds wantrouwen, een paternalistische houding langs de zijde van de integratiecentra en een gebrek aan allochtonen in de midden- en topkaders van de integratiecentra en –diensten. Voor een stuk is er ook een platte strijd om subsidies, waarbij elke actor “zijn” stuk van de markt afschermt tegenover de andere. Het mag duidelijk zijn dat een dergelijke gang van zaken niet bevorderlijk is voor een efficiënt integratiebeleid. Zonder te willen ingaan op de specifieke voorgeschiedenis kan gesteld worden dat met het Minderhedendecreet een poging werd ondernomen om de situatie op te helderen en de taken duidelijker te verdelen. De Vlaamse overheid wilde een grotere inhoudelijke en structurele samenhang in het versnipperde landschap van de categoriale sector, maar ook in het algemene minderhedenbeleid van alle andere sectoren (Sierens 2001:71)

3.4.2 Inhoud van het decreet

Het minderhedenbeleid heeft tot doel voorwaarden te creëren opdat de etnisch-culturele minderheden die zich legaal in Vlaanderen en Brussel bevinden als volwaardige burgers kunnen deelnemen aan de Vlaamse samenleving. Etnisch-culturele minderheden die hier tijdelijk verblijven moeten in de Vlaamse samenleving worden onthaald, opgevangen en begeleid met respect voor de menselijke waardigheid en de fundamentele mensenrechten (art. 3, 1° & 2°). Dit minderhedenbeleid is een driesporenbeleid, het is:

- een emancipatiebeleid gericht op de integratie van de doelgroepen.
- een onthaalbeleid, gericht op het wegwijs maken en stimuleren van nieuwkomers om deel te nemen aan de Vlaamse samenleving. Nieuwkomer is men een beperkt aantal jaren nadat men geïmmigreerd is, er is geen precieze afbakening.
- een opvangbeleid, prioritair gevoerd op de beleidsdomeinen welzijn, gezondheidszorg en onderwijs. Dit beleid is gericht op het opvangen en oriënteren van de doelgroep¹⁴ (art. 4 §1, 1°, 2° & 3°).

Het minderhedenbeleid is een inclusief beleid, dit wil zeggen dat het beleid gerealiseerd wordt binnen het algemene beleid in de verschillende sectoren, via algemene maatregelen en waar nodig via specifieke acties en voorzieningen (art. 4 §3). Anderzijds is het minderhedenbeleid gedifferentieerd volgens de verschillende doelgroepen (art. 4 §2). Het decreet bepaalt ook dat het minderhedenbeleid gevoerd moet worden in overleg met de andere overheden, zowel federaal als lokaal, die bevoegdheden hebben over het Nederlandse taalgebied en het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad (art.4 §4).

Ter uitvoering van het minderhedenbeleid moeten de Vlaamse regering, de Vlaamse Gemeenschapscommissie en de provinciale en lokale besturen in het Nederlandstalig landsgedeelte vier zaken voorzien. Ten eerste moeten er maatregelen uitgewerkt worden in de respectieve beleidsdomeinen. Ten tweede moeten ze voorzien in coördinatie tussen beleidsdomeinen en de betrokken actoren. Vervolgens moeten ze overleg organiseren tussen de betrokken diensten en partners. Tenslotte moeten de doelgroepen geraadpleegd worden voor advies (art. 5 §1).

¹³ Deze term wordt gebruikt door R. Gowricharn in Driest 2000:30.

¹⁴ De doelgroepen van het decreet zijn de allochtonen, vluchtelingen en woonwagenbewoners. Deze categorieën, aangevuld met de illegaal in België verblijvende vreemdelingen, worden samen omschreven als etnisch-culturele minderheden (art. 2, 1°, 2°, 3° & 4°).

In hetzelfde artikel worden de taken van de integratiecentra geformuleerd. Zij hebben in aansluiting op de taken van de overheden een stimulerende, ondersteunende en bewakende opdracht ten aanzien van het beleid in de verschillende domeinen en de verschillende niveaus. Deze opdracht moet worden uitgevoerd in samenwerking met de doelgroepen en hun organisaties. De specifieke opdracht van de integratiecentra is:

*“1° bij te dragen tot een nauwkeurige analyse van achterstand en achterstelling van de doelgroepen;
2° methodieken en werkvormen uit te werken, die erop gericht zijn de doelgroepen daadwerkelijk te bereiken en bij het maatschappelijke leven te betrekken;
3° de in §1 vermelde overheden en de relevante maatschappelijke sectoren te stimuleren om een beleid te voeren dat gericht is op de deelname van de doelgroepen aan het maatschappelijk leven.” (B.S. 1998a: art. 5 §2)*

De provinciale integratiecentra (PRIC) moeten in overleg en samenwerking met de ondersteuningscentra en de provinciale en lokale overheden volgende opdrachten vervullen:

*“1° het binnen de provincie gevoerde minderhedenbeleid analyseren, evalueren en stimuleren, en blinde vlekken opsporen en signaleren;
2° in overleg met de lokale besturen en actoren prioritaire actiezones aanduiden waarbinnen lokale steunpunten worden opgericht;
3° het minderhedenbeleid stimuleren, ondersteunen en coördineren in zijn werkgebied, door onder meer het organiseren van overleg, het adviseren van de lokale beleidsplannen en het bieden van ondersteuning inzake logistiek en vorming aan de categoriale sector en aan de lokale besturen en actoren;
4° erop toezien en stimuleren dat de doelgroepen en hun organisaties nauw bij het overheidsbeleid betrokken worden;
5° waar nodig zelf initiatieven ontwikkelen die bijdragen tot de realisatie van het minderhedenbeleid;
6° een samenwerkingsovereenkomst met het provinciebestuur afsluiten, waarin het meerjarenplan van het provinciaal integratiecentrum enerzijds en de acties van het provinciebestuur met betrekking tot het minderhedenbeleid anderzijds, op elkaar worden afgestemd;
7° een samenwerkingsovereenkomst afsluiten met de lokale besturen die over een erkende integratiedienst beschikken en met de lokale besturen van de gemeenten waar een lokaal steunpunt is opgericht.” (B.S. 1998a: art. 19 §2, 1°-7°)*

De lokale integratiecentra (LIC) en de steunpunten hebben grosso modo dezelfde opdrachten (art. 34 §1, art. 37 §1). De integratiecentra moeten werken op basis van een zesjarenplan. Dit meerjarenplan geeft aan wat de prioriteiten zijn voor deze periode. Op basis van deze plannen worden de integratiecentra erkend (art. 24 & art.39). Per provincie kan maar één PRIC erkend worden, Brussel-Hoofdstad telt hierbij ook als provincie. In de steden Antwerpen en Gent kan één LIC erkend worden.

Om een erkenning te krijgen moet een PRIC een zesjarenplan indienen (art. 24). Dit meerjarenplan moet minstens de volgende elementen bevatten:

- 1° een beschrijving van de bestaande situatie en behoeften van de doelgroepen in de provincie waarop de aanvraag betrekking heeft;*
- 2° een overzicht van de organisaties en voorzieningen die bij de uitvoering van het minderhedenbeleid een rol spelen, met inbegrip van de bijdrage van het provinciebestuur;*
- 3° een verslag van het overleg ter voorbereiding van het meerjarenplan, met vermelding van de organisaties, overheden en voorzieningen die bij dit overleg betrokken werden en met vermelding van het overleg dat met de doelgroepen zelf werd georganiseerd;*
- 4° een opgave met verantwoording van de prioritaire actiezones waar lokale steunpunten dienen te worden opgericht;*
- 5° een opgave van de inhoudelijke prioriteiten alsmede de te bereiken resultaten;*
- 6° de actieplannen van de lokale steunpunten;*
- 7° een personeelsplan en een financieel ontwerp. (B.S. 1998a: art. 20 §2)*

Voor een LIC gelden dezelfde voorwaarden, aangevuld met de bepaling dat er een samenwerkingsovereenkomst met het PRIC moet zijn (art. 38 §2). De erkenning van de integratiecentra gebeurt op basis van het eerste zesjarenplan (art.24 & art. 39). Ze geldt voor onbepaalde duur, zes maanden voor het aflopen van het meerjarenplan moet het centrum een nieuw zesjarenplan indienen bij de Vlaamse regering (art. 25 & art. 40).

3.4.3 Evaluatie

Het doel van het Minderhedendecreet is de emancipatie van de doelgroepen bevorderen. Integratie moet hier aan bijdragen. Integratie wordt in het decreet gedefinieerd als het proces dat leidt tot een volwaardige en evenredige participatie van allochtonen, vluchtelingen en woonwagewoners aan het maatschappelijk leven (art.2, 14°). Naast deze ruime definitie van integratie worden noch emancipatie, noch participatie nader omschreven.

In de tweede paragraaf van artikel vijf wordt duidelijk wat de decreetgever beoogt met de emancipatorische en participatorische invulling van de opdracht van (een deel van) de integratiesector. De beleidsadvisering en de belangenvertegenwoordiging van de doelgroepen worden partieel in handen gegeven van hun eigen middenveldsorganisaties, die hieromtrent op zelfstandige basis initiatieven kunnen nemen. Katrien Meireman merkt hier iets eigenaardigs op. Vroeger hevelde de overheid taken over naar privé-initiatieven die al een zekere tijd bestonden en een zekere faam hadden. Bijvoorbeeld: de terugbetaling van

ziektekosten werd na de Tweede Wereldoorlog in handen gegeven van de mutualiteiten, private instellingen die meer dan 50 jaar oud waren. Nu creëert ze echter zelf dergelijke privaatrechtelijke organisaties die bepaalde taken in haar plaats moeten vervullen (Meireman 2000:61). De integratiecentra zijn verenigingen zonder winstoogmerk. In principe behoren deze initiatieven tot het middenveld, maar bijvoorbeeld voor beleidsadvisering moeten de integratiecentra een samenwerkingsverband aangaan met de organisaties van de doelgroepen, doelgroepen die ze zelf niet vertegenwoordigen en ook niet kunnen mobiliseren. Deze situatie is op zijn minst hybride te noemen (Sierens 2001:73).

Wat ook merkwaardig kan worden genoemd is dat organisaties een stimulerende en bewakende opdracht ten aanzien van doelgroepen toegewezen krijgen waar ze feitelijk geen woordvoerder van zijn. Het is een open vraag hoe zwaar men kan doorwegen op het beleid van een overheid of een prominente instelling zonder aanhang en zonder draagvlak in de doelgroep. In de praktijk moeten de integratiecentra vaak allochtone zelforganisaties inschakelen om hun doelgroep te bereiken. Als deze verenigingen rechtstreeks met de overheid in contact willen treden om een signaalfunctie te vervullen, dan wordt van overheidswege de interface van de integratiecentra tussen geschoven. Het is dan ook niet verwonderlijk dat men spreekt over een bufferstructuur. Hierbij komt de frustratie dat de integratiecentra veel meer middelen krijgen van de overheid dan de allochtone zelforganisaties (Sierens 2001:74). Meireman stelt dat er bij de doelgroepen sprake is van een gepercipieerd paternalisme. De categoriale sector mist representativiteit ten opzichte van de doelgroep, vooral in de hogere echelons zijn de allochtonen ondervertegenwoordigd. De sector werkt wel voor de doelgroepen, maar niet met de doelgroepen (Meireman 2000:56). Het bekende citaat van Ghandi is hier zeker van toepassing: “wat je voor mij doet, zonder mij, doe je tegen mij” (Meireman 2000:60).

De decreetgever heeft wel bepaald dat de minderheden vertegenwoordigd moeten worden in de bestuursorganen van de integratiecentra. Via het uitvoeringsbesluit van 14 juli 1998 werd bepaald dat er minstens één derde allochtonen moet zetelen in deze bestuursorganen. Maar deze minderheidsvertegenwoordiging biedt evenwel geen garantie op volwaardig zeggenschap, laat staan op reële bevoegdheid (Sierens 2001:74). Het lijkt alsof de overheid niet wil aanvaarden dat ze voor de realisatie van haar minderhedenbeleid voor een deel afhankelijk is van onafhankelijk opererende zelforganisaties die als onderdeel van het

middenveld een schakelfunctie hebben tussen de lokale gemeenschappen en de politieke wereld (Sierens 2001:74).

Volgens Jan De Vos (2001) werkt het Vlaams integratiebeleid minorisering in de hand. Hij baseert zich hiervoor op de theorie van Jan Rath. Minorisering is een proces waarbij men categorieën van mensen construeert, op basis van kenmerken die men belangrijk acht voor de participatie in publieke instituties en die interfereren in processen van op- of neerwaartse sociale mobiliteit. De bevolking wordt opgedeeld in een minderheid en een meerderheid. Dit is geen natuurlijke verdeling maar een ideologische constructie van de sociale werkelijkheid. Die verdeling komt tot stand als gevolg van de selectie van bepaalde socio-culturele kenmerken als significant. De selectie weerspiegelt de norm waaraan alle leden van de imaginaire gemeenschap dienen te voldoen (Rath 1991:117). Etnische minderheden zijn het resultaat van het minoriseringsproces waarbij herkomst als significant kenmerk werd genomen. Etnische minderheden zijn categorieën mensen die niet echt worden beschouwd als volwaardige leden van de imaginaire gemeenschap die een bepaalde natie vormt. Onder bepaalde voorwaarden (naturalisatie, assimilatie) kunnen deze mensen wel lid worden (Rath 1991:240). Nog volgens deze auteur is de categoriale sector het gevolg van het minoriseringsproces. Het drukt uit dat de etnische minderheden geen volwaardig lid van de imaginaire gemeenschap zijn. De categoriale voorzieningen zijn enerzijds een instrument om minderheden van hun socio-culturele non-conformiteiten af te helpen en hen te doen conformeren aan een door anderen ideaal geachte manier van politiek bedrijven. Anderzijds bieden zij aan reguliere instituties een excuus om geen politieke ruimte te bieden aan deze minderheden, tenminste zolang hun non-conformiteit voortduurt. Hun bestaan vormt een ideologische en politieke barrière voor allochtone machtsvorming (Rath 1991:243). De Vos stelt dat de analyse van Rath ook geldt voor het Vlaamse beleid. Zolang de allochtone cultuur als een probleem wordt gezien (expliciet of impliciet) blijft het moeilijk om van allochtonen echt gelijkwaardige burgers te maken (De Vos 2001). Rezzak Cakar illustreert dit in zijn artikel “Kafka in Vlaanderen”:

“Aangezien geen enkele van de door de Belgische goegemeente gepatenteerde termen op mezelf slaan, zal ik de meer bij de Belgische maatschappelijke realiteit aanleunende term “Eeuwig-Andere-Burger (EAB) gebruiken. Ik ben namelijk, net zoals vele andere lotgenoten, een in Vlaanderen geboren en getogen Belg uit allochtone ouders. Ik ben hier opgegroeid, heb hier gestudeerd en gewerkt. Mijn sociale biotoop wordt bevolkt door een kleurrijke fauna van allerlei nationaliteiten. Logischerwijze zijn mensen zoals ik, noch “vreemd”, noch “vreemdeling”, noch “gast”, noch “migrant”, noch “allochtoon”.” (Cakar 2000:1)

Ook Tarik Fraihi, voorzitter van het “Jongerencentrum Centrum-West”, spaart zijn kritiek niet. Hij wijst erop dat bij het opstellen van het migrantenbeleid en het integratieconcept nauwelijks of geen allochtonen betrokken waren. Verder betoogt hij dat er zich een evaluatie van de integratiesector en het integratiebeleid opdringt. Bij deze evaluatie moeten de allochtonen zelf een sleutelrol spelen. Op basis van deze evaluatie moet een nieuw minderhedenbeleid uitgetekend worden. De inspraak en de participatie van de allochtonen moet op alle niveaus gegarandeerd worden. Het zou evenredig moeten zijn met hun aandeel in de bevolkingssamenstelling (Fraihi 2000:2).

Afsluitend kan gesteld worden dat de situatie niet te zwart-wit mag worden afgeschilderd. De relaties tussen de integratiecentra en de allochtone gemeenschappen verlopen vaak gespannen. Maar het is fout om dit te veralgemenen. Of er al dan niet een goede samenwerking is, is afhankelijk van regio tot regio, van gemeente tot gemeente en is ook afhankelijk van de doelgroep. In Antwerpen bijvoorbeeld hebben de Turkse en de Marokkaanse federaties een goede band met de integratiecentra, terwijl de Latijns-Amerikaanse federatie spreekt van een moeilijke relatie. Niet iedereen pleit dan ook voor de afschaffing van de integratiecentra, wel voor een betere taakverdeling en samenwerking (Meireman 2000:57). Het Minderheden-decreet is nog te vaag. De opdrachten van de integratiecentra, voornamelijk de wijze waarop deze moeten worden ingevuld, zijn niet voldoende duidelijk uitgewerkt in het huidige decreet (Sierens 2001:74).

Opmerking: Let op!!!gesplitst woord

3.5 Toekomstperspectieven

Op dit ogenblik wordt een nieuw decreet voor het sociaal-cultureel werk voorbereid door de Minister van Cultuur, dhr. Bert Anciaux¹⁵. In 2001 heeft de minister een Bouwstenennota naar buiten gebracht met een aantal uitgangspunten voor het nieuwe beleid. Deze tekst is een discussietekst, het is de bedoeling om ze te verfijnen in overleg met de betrokkenen. De krachtlijnen van de Bouwstenennota kunnen als volgt worden samengevat:

“Wat de werkingen van en voor allochtonen betreft moeten een aantal bijstellingen gebeuren. In het landschap zijn er nu drie niveaus: de zelforganisaties van de migranten op het lokale niveau, de federaties op landelijk niveau (in de feiten vaak op streekniveau) en het ICCM op Vlaams niveau. Dit is in principe een tijdelijke situatie

¹⁵ Dit decreet zou in werking moeten treden op 1 januari 2003. De definitieve versie van het voorontwerp was nog niet vrijgegeven in april 2002.

die zichzelf zal (of liever 'kan') oplossen als het proces van emancipatie en integratie een grote stap vooruit heeft gezet.

Bij het vernieuwde beleid zullen de volgende accenten worden gelegd:

- *de federaties worden op dezelfde [sic] behandeld als de landelijke (Vlaamse) verenigingen; ze zullen o.m. moeten voldoen aan hetzelfde aantal afdelingen. We willen daarmee hun draagvlak versterken en de landelijkheid van hun werking garanderen. We geven hen echter vier jaar de tijd om aan de zwaardere normen te voldoen;*
- *we bouwen de directe subsidiëring van lokale verenigingen af. Dit is niet de taak van het Vlaams Cultuurbeleid. Dit zou naadloos moeten kunnen overgaan in een sterkere lokale subsidiëring. Het decreet gemeentelijk cultuurbeleid reikt hier kansen aan. In een overgangsfase mogen de federaties activiteiten van hun lokale organisaties ook financieel ondersteunen;*
- *de samenwerking met Vlaamse verenigingen (lokaal/landelijk/steunpunten) wordt bevorderd.” (Bouwstenennota 2001: 18-19)*

Het ideaalbeeld van landelijke allochtone zelforganisaties is dat van grote en sterke federaties met een landelijke werking zonder teveel opsplitsingen naar afkomst. Op een hoorzitting (10 mei 2001) maakte de minister duidelijk wat hij voor ogen had. Na zes jaar van positieve actie met lage erkenningsnormen binnen het kader van het decreet van 1995 is, volgens de minister en zijn adviseurs, de tijd rijp voor een gefaseerde opstap naar gelijke behandeling. Andersoortige vormen van positieve actie worden niet uitgesloten. De minister vreest onder meer om budgettaire redenen een verdere toename van het aantal landelijke zelforganisaties. De afbouw van de lage drempel en de gelijkschakeling op termijn heeft als doel schaalvergroting en kwaliteitsverbetering op grond van multi-etnische en/of pluralistische organisaties. Momenteel zijn de allochtone verenigingen te verdeeld om krachtig resultaten af te dwingen bij algemene instellingen en sectoren. De huidige landelijke verenigingen van allochtonen zijn te klein. Er moet dus ook meer samenwerking komen tussen deze verenigingen zonder dat men zijn eigenwaarde moet opgeven. Kort samengevat zijn er vijf onderscheiden krachtlijnen of principes, namelijk: kwantitatieve erkenningsvoorwaarden (schaalvergroting en gelijkschakeling), decentralisatie, kwalitatieve criteria, structurele samenwerking met het Vlaamse verenigingsleven en integratie van de bovenbouw. (Sierens 2001:251).

Opmerking:

De reacties op de Bouwstenennota zijn niet onverdeeld positief. Sven Sierens heeft onderzocht hoe de landelijke verenigingen van allochtonen aankeken tegen de voorstellen van de minister¹⁶. Een greep uit zijn onderzoeksresultaten.

¹⁶ Sierens 2001

Ten eerste de meningen over de schaalvergroting en de gelijkschakeling. Deze heeft een aantal voordelen. Het geeft sterkere organisaties met meer slagkracht ten aanzien van algemene instellingen en sectoren. Het remt de verkaveling en het gebrek aan samenhang van het verenigingslandschap af. De tijd van experiment is voorbij. Er zijn ook argumenten contra. Zo wordt de diversiteit onvoldoende weerspiegeld. Er is een verhoogd risico op kunstmatige ingrepen, zoals het in leven houden van slapende afdelingen. De kleinschaligheid is efficiënter omdat de afstand tot de leden kleiner is. De schaalvergroting is gespiegeld aan het Vlaamse verenigingsleven, de specificiteit van de allochtone verenigingen wordt miskend. Tenslotte wordt door de gelijkschakeling de natuurlijke begindynamiek gebroken. Zelfs met een overgangperiode van vier jaar zijn de prognoses slecht voor de helft van de landelijke verenigingen. In hun huidige verschijningsvorm is hun voortbestaan niet verzekerd. De andere helft zou zonder veel averij de normen moeten halen. Als er vanuit het beleid aangestuurd wordt op samenwerking staan deze laatste veel sterker. Zij kunnen kiezen met wie ze een fusie of een ander samenwerkingsverband aangaan, de kleinere federaties hebben veel minder keuze. Kortom: over dit thema zijn de meningen verdeeld (Sierens 2001:271-272).

De tweede krachtlijn van het nieuwe beleid zou de decentralisatie moeten zijn. Concreet wordt de subsidiëring van de lokale zelforganisaties een lokale bevoegdheid. De argumenten pro zijn onder meer: het ontlast de federaties, stimuleert het lidmaatschap van de federaties, het bevordert de lokale participatie en deskundigheidsopbouw, het past in een inclusief beleid en binnen het subsidiariteitsprincipe. Aan de andere kant is er de vrees voor politieke willekeur en paternalisme, want er zijn geen waterdichte garanties hieromtrent. De begeleidingstaak van de federaties zou groter worden (uiteenlopende lokale regels, situaties). Ook zou er een Matteuseffect kunnen optreden, de sterkere verenigingen kennen de bestuurlijke wegen, de kleinere niet. Eveneens bestaat het risico dat het lokale cultuurbeleid het minderhedenbeleid doorschuift naar welzijn. Tenslotte zou de inspraak van multi-

Opmerking: let op

thematische verenigingen beperkt zijn. Over het algemeen staan de landelijke verenigingen en de categoriale sector negatief tegenover de decentralisatie (Sierens 2001:283-284).

Bij de erkenning en subsidiëring van socio-culturele verenigingen zouden voortaan kwalitatieve criteria primeren. Er zou minder nadruk moeten komen op de kwantitatieve normen, zoals dat het geval was in het decreet van 1995. De uitgangspunten voor de kwalitatieve criteria zijn de volgende: een beleidsplan voor vier jaar, goedgekeurd door een beoordelingscommissie en structurele subsidies met een enveloppe die voor vier jaar is

vastgelegd, evaluatie van de verenigingen via een systeem van visitaties, met aanbevelingen en sancties als deze niet opgevolgd worden. De minister beschouwt dit punt als incontournable in het nieuwe beleid (Sierens 2001:284). De voordelen van de nieuwe criteria zijn dat de landelijke verenigingen meer autonomie en initiatiefruimte krijgen. Bovendien krijgt de kwaliteit van de werking voorrang, gedaan met kwantitatieve regels. Tenslotte past het in een inclusief beleid. De nadelen zijn dat de federaties geen ervaring hebben terzake, er is een gebrek aan beheersmatige competentie. De criteria zijn vaag en onduidelijk, het gaat te snel (liever een gefaseerde invoering) en het is te belastend voor de kleine organisaties. Over het algemeen staan de landelijke verenigingen positief tegenover de nieuwe criteria, hoewel men voorlopig een afwachtende houding aanneemt (Sierens 2001:290).

De vierde krachtlijn is de structurele samenwerking met het Vlaamse verenigingsleven. Deze is er niet op dit ogenblik, de samenwerking is beperkt en verloopt ad hoc. Een structurele samenwerking heeft een aantal voordelen. Zo kunnen de Vlaamse verenigingen ondersteuning bieden op het vlak van logistiek en infrastructuur. Ze kunnen ook deskundigheidbevorderend werken. Het stimuleert de integratie en een open houding, het gaat in tegen isolement en etnisch particularisme. Het is een inclusief verhaal. Er ontstaat netwerkvorming ter versterking van de organisatie. Tenslotte is het doel gemeenschapsvorming, de organisatie is geen doel, maar een instrument. Aan de andere kant moet ook opgemerkt worden dat er een lauwe belangstelling bestaat bij de Vlaamse verenigingen. Er bestaan foute verwachtingen en er is ook sprake van terreinbescherming. De allochtone verenigingen willen eerst de eigen winkel versterken, de cultuurparticipatie van de eigen groep krijgt voorrang. De interculturele samenwerking moet een taak zijn voor iedereen, ook voor de Vlaamse verenigingen, gelijke plichten voor iedereen. Algemeen wordt structurele samenwerking als wenselijk gezien op voorwaarde dat de Vlaamse verenigingen hun verwachtingen herzien en de allochtone verenigingen als gelijkwaardige partners beschouwen (Sierens 2001:297).

De vijfde krachtlijn is de integratie van de bovenbouw. In de Bouwstenennota wordt met betrekking tot de steunfunctie het volgende geschreven:

“Het Intercultureel Centrum voor Migranten neemt een eigen plaats in het sociaal-culturele landschap. Als ondersteuningsinstelling voor het sociaal-cultureel werk van en voor allochtonen is het een noodzakelijke partner van het cultuurbeleid. Deze rol wordt tijdelijk herbevestigd. De werking van het ICCM wordt dus gecontinueerd. Op middellange termijn wordt gestreefd naar een integratie van het ICCM in de andere steunpunten.” (Bouwstenennota 2001:31)

Verder wordt er gesteld dat de ondersteuningsfunctie en de belangenbehartiging gesplitst zullen worden. De belangenbehartiging moet door de federaties opgenomen worden. Een geïntegreerde bovenbouw heeft een aantal voordelen tegenover een categoriale bovenbouw. Zo is ze transparanter, minder ingewikkeld en verwarrend. Ze realiseert een inclusief beleid, veel inhouden zijn trouwens algemeen en niet doelgroepspecifiek. Ze is efficiënter in de besteding van middelen en in ondersteuning. Verder gaat ze in tegen een verdeel-en-heers politiek. Tenslotte is het een middel om beleidsverkoking te doorbreken. Een categoriale bovenbouw daarentegen biedt een op maat gesneden, doelgroepspecifieke ondersteuning en belangenbehartiging. Ze maakt deel uit van de inhaalbeweging en is een herkenbare entiteit voor de doelgroep. In het veld is er een polarisatie tussen de voor- en tegenstanders van een categoriale bovenbouw. Een aparte ondersteuningsstructuur mag nog enkele jaren behouden blijven. Het principe van de inclusieve structuur wordt echter niet meteen afgewezen, maar er bestaan twijfels of dit haalbaar is op korte termijn (Sierens 2001:307).

Ter afronding kan men stellen dat de vijf krachtlijnen verschillende reacties uitlokken. Het is opmerkelijk dat de federaties zelf weinig constructieve voorstellen doen. Het feit dat de verenigingen bij verrassing zijn genomen door de accenten in de Bouwstenennota speelt hierin misschien een rol. Ze zijn dan ook niet allemaal terdege voorbereid op de overgang. Onder de landelijke verenigingen bestaat over geen enkele krachtlijn volledige consensus. De verdeeldheid verschilt naargelang het principe. Het principe van de structurele samenwerking draagt de grootste voorkeur weg. De geïntegreerde bovenbouw en de kwalitatieve criteria zijn op zijn minst bespreekbaar. De discussie gaat voor deze principes over de overgangstermijnen en de specifieke invulling. Het principe van de decentralisatie lokt verdeelde antwoorden uit. Als er voldoende garanties ingebouwd kunnen worden en als er extra middelen vrijgemaakt worden voor de ondersteuningstaak van de federaties kan de balans naar het positieve overslaan. Het principe van de schaalvergroting is het grootste struikelblok. Er is een tweedeling tussen de oude, gevestigde verenigingen en de nieuwe, die minder sterk staan. Een lineaire gelijkschakeling op korte termijn ziet niemand zitten. Over het algemeen staan de oudere federaties positiever tegenover alle principes. Volgens Sierens is de draagkracht van de landelijke verenigingen voldoende om elk van deze principes afzonderlijk door te voeren. Ze worden ook niet fundamenteel in vraag gesteld, behoudens het principe van de schaalvergroting en de gelijkschakeling. De combinatie van de verschillende krachtlijnen vormt echter een schier onmogelijke taak (Sierens 2001:308-309).

4.1 Definiëring

De definiëring van het begrip “zelforganisatie” was in Vlaanderen voornamelijk een beleidsmatige kwestie, eerder dan een sociaal-wetenschappelijke vraag (Sierens 2001:41). Toch bestaan er ook tal van min of meer wetenschappelijke definities. Ze spelen met de verschillende bestanddelen zoals organisatiekenmerken, doelgroep, functies en doelstellingen. Het volgende overzicht pretendeert geenszins volledigheid, het is een inleidend overzicht van de wetenschappelijke literatuur.

Om te beginnen zijn er een aantal zeer open en algemene definities. Misschien de meest eenvoudige zijn de volgende:

“Organisaties die door migranten zelf gedragen worden.” (Leyssens & Vanhoorne 1998:5)

“Een groep, organisatie, die op initiatief van buitenlanders is ontstaan en door hen is opgevat en een zelfstandig bestaan kent, onafhankelijk van Belgische inmenging of begeleiding.” (Dirk Verstegen (1979), geciteerd in Dobbelaere 1982:64)

“[de zelforganisaties] zijn organisaties die de migranten zelf beheren, waaraan ze zelf participeren en waarover ze een daadwerkelijke controle hebben.” (Lode Van Loock (1995), geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998:5)

Deze definities leggen allen de nadruk op één kenmerk van de zelforganisaties, namelijk dat ze door de allochtonen zelf gedragen worden. Een aantal auteurs probeerden in hun definitie ook de hoofddoelstellingen van de zelforganisaties op te nemen. Bijvoorbeeld De Graaf (1983), het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid (1992), Brackeva (1993) of de Vlaamse Overheid in haar Besluit van 27 januari 1993 houdende de voorwaarden tot erkenning en subsidiëring van organisaties van migranten.

“Zelforganisaties zijn alle voorzieningen voor en door migranten opgericht [...] Deze door henzelf opgezette voorzieningen kenmerken zich ondanks de verscheidenheid aan doelstellingen en activiteiten, door de wens om een ontmoetingsplaats te zijn voor de leden van de eigen bevolkingsgroep waar de eigen culturele identiteit beleefd kan worden.” (De Graaf (1983), geciteerd in Vanmechelen 1995:3)

“elke groepering van inwoners van vreemde afkomst in onze samenleving, die initiatieven neemt voor de culturele emancipatie van de eigen groep, in een perspectief van

- * *eigen culturele ontplooiing,*
- * *integratie in de Belgische maatschappij in het algemeen en in de Vlaamse Gemeenschap in het bijzonder, en*
- * *ontwikkeling van een interculturele maatschappij.” (KCM 1992:22)*

“Een zelforganisatie is een organisatie die opgericht, gedragen en beheerd wordt door de in België aanwezige migranten. De zelf-organisatie is geen doel op zich. Het is eerder een middel om op kollektieve wijze te emanciperen [...] De zelforganisatie is het middel bij uitstek om een eigen, nieuwe identiteit, zowel op cultureel als op socio-ekonomisch vlak te ontwikkelen en te erkennen.” (Miep Brackeva (1993), geciteerd in Sierens 2001:43)

“Zelforganisaties zijn verenigingen opgericht en bestuurd door de hier aanwezige migrantengroepen die door hun werking de emancipatie en participatie van migranten aan de samenleving bevorderen om een daadwerkelijke integratie te realiseren.” (BVR 27 januari 1993)

Andere auteurs benadrukken het belang van etniciteit in hun definitie. Zo bijvoorbeeld Jenkins en Buiks.

“[...] a special type of voluntary association because of the affective tie, and a special type of self-help group because of the nature of the common interest [...] an ethnic association can be defined as formed by individuals who consciously define themselves as members of an ethnic group within a larger context. It fulfills needs common to persons of its defined group, and typically sees itself as part of an ethnic community. In terms of what it does, an ethnic association may exist for a wide variety of reasons: social, recreational, political, cultural, professional, business, service, or a combination of some or all of the above. It usually has a core of members, but nonmembers may also be involved. The key elements are the base in a self-defined ethnic group, the voluntary nature of the association, and the goal of the mutual benefit.” (Shirley Jenkins 1988, geciteerd in Sierens 2001:44)

“Een organisatie van migranten waarvan de activiteiten zijn gericht op een specifieke etnische categorie, of op het behartigen van de belangen van de etnische groep in de omringende samenleving. Dergelijke zelforganisaties kenmerken zich door hun afhankelijkheid van de actieve deelname van vrijwilligers aan het functioneren.” (P. Buiks 1985, geciteerd in Sierens 2001:44)

In haar licentiaatsverhandeling stelt Miep Brackeva dat een aantal elementen terugkeren in de meeste definities:

- *gebaseerd op de vrijwilligheid*
- *zelfhulpgroep omwille van het gemeenschappelijk belang*
- *gevormd door individuen die zich bewust identificeren als leden van een etnische groep*
- *de zelforganisatie lenigt de noden die gemeenschappelijk zijn voor de leden van de groep*
- *de zelforganisatie ziet zichzelf als een deel van een etnische gemeenschap (Miep Brackeva (1993), geciteerd in Leyssens & vanhoorne 1998:8).*

Leyssens en Vanhoorne voegen er nog het element oriëntatie op emancipatie, integratie en/of participatie aan toe (Leyssens & Vanhoorne 1998:8).

Opmerking: hier moet een regel tussengelaten worden

4.2 Ontstaansgeschiedenis¹⁷

Het allochtone verenigingsleven is ongeveer even oud als de allochtone aanwezigheid in België. De ontstaansgeschiedenis is dus niet los te zien van de immigratiegeschiedenis in België.

De eerste belangrijke groep gastarbeiders in België na de Tweede Wereldoorlog waren Italianen die in de Waalse steenkoolmijnen aan de slag konden. Er waren voordien ook al Italiaanse gastarbeiders aan de slag in de Waalse kolenbekkens, maar dit was een veeleer tijdelijke migratie, een groot deel van die mensen was reeds voor de oorlog teruggekeerd. De Italianen kwamen naar België na een samenwerkingsakkoord tussen de Belgische en de Italiaanse regering op 20 juni 1946. De Belgische arbeiders wilden niet meer in de mijnen werken en er werden mijnwerkers aangeworven in het buitenland. Eind 1947 waren hier bijna 85 000 Italiaanse arbeiders actief. Vanaf 1954 kwam daar de familiemigratie vanuit Italië bij. Het aantal Italianen steeg geleidelijk tot 8 augustus 1956. Op die dag verloren bij een mijnramp in Marcinelle bij Charleroi 263 mijnwerkers het leven, waaronder 136 Italianen. Na 1956 komen nog slechts 4300 Italianen naar de Belgische mijnstreek (Brackeva 1996:7).

In november 1956 werd een migratieakkoord gesloten met Spanje, het jaar daarop met Griekenland. Ook Hongaarse vluchtelingen waren zeer welkom in België. In 1963 kwamen de eerste Marokkaanse kandidaat-mijnwerkers aan. Ook in andere economische sectoren zoals de staal- en de textielnijverheid konden de immigranten aan de slag (Brackeva 1996:7).

Voor de Tweede Wereldoorlog kwamen de gastarbeiders in Vlaanderen voornamelijk werken in de Limburgse steenkoolstreek. Naast arbeiders uit de buurlanden was dit voornamelijk een Oost-Europese aangelegenheid. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verdwenen die buitenlandse arbeidskrachten en werden de Limburgers door de Duitse bezetter gedwongen zelf in de mijnen af te dalen. Na de bevrijding volgde er een vlucht van de autochtone bevolking uit de mijnen. De Italiaanse gastarbeiders waren meer dan welkom. Na de Italianen kwamen Spanjaarden en Grieken, maar zij werden aangetrokken door de Duitse economische expansie

¹⁷ Brackeva 1996:6-10, Leyssens & Vanhoorne 1998:28-31.

en bleven niet zo lang. Hun plaats werd ingenomen door Turken en Marokkanen, na bilaterale akkoorden tussen de Belgische overheid en die van Turkije en Marokko (Brackeva 1996:7-8)

De Turkse en Marokkaanse immigratie wordt ook wel als kettingmigratie of toeristen-tewerkstelling gekenschetst. Hiermee wordt bedoeld dat deze mensen op individuele basis migreerden, eventueel met hun gezin, gebaseerd op informatie van reeds geëmigreerde kennissen, familieleden of dorpsgenoten.

Deze vorm van migratie staat in schril contrast met de Italiaanse migratie, die een groepsgebeuren was. De Turkse en Marokkaanse gastarbeiders zochten ook individueel naar huisvesting, terwijl de Italianen nog gehuisvest werden door hun werkgevers.

De eerste organisaties waren vanzelfsprekend Italiaans. Bij de komst van de eerste Italianen, in 1922, investeerde de Italiaanse overheid (toen het fascistische regime van Mussolini) in Italiaanse scholen in België. De katholieke kerk werkte vanuit Italië mee om de nationale en katholieke identiteit van de arbeiders te bewaren. De mijnbazen keurden dit goed en steunden deze pogingen, omdat ze de arbeiders weg zou houden van allerlei socialistische en communistische propaganda. Er bestonden zelfs officiële samenwerkingsverbanden tussen de mijnholdings en de Italiaanse overheid ter bevordering van de sociale en juridische dienstverlening aan de Italiaanse werkkrachten. Er ontstonden verenigingen die financieel gesteund werden door de Italiaanse regering en logistieke steun kregen van de mijnbazen. Een andere factor die het verenigingsleven stimuleerde was de huisvesting: de Italianen werden in de nabijheid van de mijn gehuisvest en gegroepeerd per herkomststreek. In 1946 zijn er een aantal kleine, goed geïntegreerde Italiaanse gemeenschappen in België. Deze werden belangrijke tussenschakels bij de opvang van de nieuwe Italianen. In 1957 werden vijf Italiaanse missies opgericht. De Italiaanse verenigingen die zich ontwikkelden waren een verlengstuk van die in het moederland, afdelingen van regionale culturele verenigingen, van politieke of ideologische strekkingen.

Ook het Spaanse verenigingsleven was eerst een verlengstuk van de nationale politiek. Onder de Spaanse gastarbeiders waren er veel politieke vluchtelingen die hier de anti-Franco-strijd verder zetten. Zij vormden vaak de kaders van de Spaanse verenigingen (Brackeva 1996:8).

Het dient opgemerkt dat er onder de migranten een sterke terugkeergedachte leefde. Aanvankelijk was het de bedoeling hier geld te verdienen en later terug te keren naar het land

van oorsprong. Pas in de jaren '70 werd de terugkeeridee verlaten, hoewel nog steeds niet volledig. Ook nu zijn er nog Turken en Marokkanen die deze terugkeergedachte koesteren. Deze gedachte betekende een serieuze belemmering voor een Marokkaans of Turks verenigingsleven. Waarom energie steken in organisaties en infrastructuur als het verblijf maar van korte duur is? Na de migratiestop van 1974 (ten gevolge van de eerste oliecrisis en de economische recessie) konden nieuwelingen enkel nog in het kader van de gezinshereniging naar België komen. Velen lieten toen hun vrouw en kinderen overkomen. Het is op dit ogenblik dat de eerste Turkse en Marokkaanse organisaties verschijnen (Leyskens & Vanhoorne 1998: 30).

Deze eerste Marokkaanse en Turkse organisaties waren moskeeverenigingen: gebedsruimten met een theecafé en culturele activiteiten aan de rand. Deze organisaties werden gesteund door de landen van herkomst. Naast deze moskeeverenigingen ontstonden ook verenigingen die een verlengstuk waren van de politieke stromingen uit het herkomstland. Niet enkel de overheidspartijen, maar ook de oppositiepartijen hadden hier afdelingen. De Marokkaanse en Turkse overheden reageerden hier fel op, onder meer door emigranten streng te controleren. De Marokkaanse overheid begon actief een beleid te voeren tegen de autonome verenigingen, wat een grote rem op hun ontwikkeling betekende. Het doel hiervan was de integratie van de Marokkaanse gemeenschap in het gastland te beletten (Leyskens & Vanhoorne 1998:30).

Er zijn twee grote redenen waarom de autoriteiten van landen met grote groepen emigranten hun burgers blijven volgen in het buitenland. Ten eerste vormen ze een belangrijke bron van buitenlandse deviezen. De gastarbeiders onderhouden hun familie in het land van herkomst en/of bouwen er een huis (oorspronkelijk, toen de terugkeergedachte nog sterk leefde, bedoeld voor permanente bewoning, later kreeg het een nieuwe invulling als vakantiehuis). Ten tweede vormen die emigranten een poort tot het rijke noorden. Vooral sedert de migratiestop in 1974. Eén van de weinige vormen van toegelaten migratie is gezinshereniging, zodat er via huwelijken nog steeds een (beperkte) immigratie plaats vindt (Brackeva 1996:10).

Om de integratie van Marokkanen in België te belemmeren werden mantelorganisaties opgericht, verenigingen die fungeerden als verlengstuk van de Marokkaanse overheid. Een voorbeeld hiervan zijn de zogenaamde "Amicales" (voluit: "Amicales des travailleurs et Commerçants Marocains à l'Etranger"). Deze mantelorganisaties legden zich toe op het controleren en organiseren van de Marokkaanse gemeenschap in België (Sierens 2001:25).

Een aantal auteurs (Brackeva 1996, Leyssens & Vanhoorne 1998) ziet naast de tegenwerking van de eigen overheid ook het gebrek aan ondersteuning van de Belgische overheid als een reden voor het onderontwikkelde Marokkaanse verenigingsleven. Maar zoals Sierens opmerkt heeft dit gebrek aan ondersteuning weinig of geen bewijskracht, want de andere allochtone gemeenschappen kregen die steun evenmin en hebben desondanks een bloeiend verenigingsleven ontwikkeld (Sierens 2001:25). Nog volgens Sierens liggen de redenen voor het onderontwikkelde Marokkaanse verenigingsleven eerder binnen deze gemeenschap. Zo zijn er de zeer heterogene samenstelling van de gemeenschap en de grote interne tegenstellingen. Wat zeker belangrijke factoren zijn voor het onderontwikkelde verenigingsleven, zijn enerzijds het sterke wantrouwen tegenover al wat politiek kan worden geïnterpreteerd (versterkt door de ervaringen met de Amicales) en anderzijds een bepaalde culturele notie van “leiderschap”, waarbij individueel en algemeen belang botsen (Sierens 2001:25; Leyssens & Vanhoorne 1998:39). De laatste jaren komen er ook in de Marokkaanse gemeenschap meer verenigingen bij, volgens cijfers van het ICCM (zie infra 4.5) zijn er in Vlaanderen bijna evenveel Noord-Afrikaanse als Turkse verenigingen (265 tegen 272).

De bovenvermelde zelforganisaties zijn wat Olivia Vanmechelen noemt “oude” organisaties, dit in tegenstelling tot de “jonge” organisaties. De oude organisaties zijn

“verenigingen die een verlenging zijn van, en aansluiting hebben bij de structuren en politieke bewegingen van het land van herkomst” (Vanmechelen 1995:17).

Jonge organisaties daarentegen zijn autonome verenigingen die in België ontstaan zijn (Vanmechelen 1995:17). De oude organisaties richten zich op de eerste generatie migranten en hun oorspronkelijke doelstellingen verwijzen eerder naar de traditionele waarden, het land van herkomst en cultuurbeleving. De jonge organisaties echter hebben de tweede en de derde generatie migranten als doelgroep en hun doelstellingen zijn gericht op integratie in en participatie aan de multiculturele samenleving (Leyssens & Vanhoorne 1998:15). Het aantreden van de autonome verenigingen is een dynamiek die het verenigingsleven van allochtonen uit de gevestigde groepen (Turken en Marokkanen) een sterke stuwkracht heeft gegeven. Voor de leden van de tweede en derde generatie is de samenleving niet langer onbekend. Ze zijn hier opgeleid, de taalbarrière valt weg en ze hebben in sociale en culturele zin een vrij nauwkeurig idee van wat er in verschillende situaties van hen verwacht wordt. Zij staan meer open voor de samenleving en zo komen ze meer onder haar invloed te staan (Sierens 2001:84).

Jan Duyvendak formuleert het zo:

“De motieven om een gemeenschap te vormen lopen binnen gemeenschappen, met name tussen generaties, sterk uiteen. De push-factoren die ooit aanleiding waren om bij elkaar te kruipen, zijn voor een deel verdwenen of worden met moeite levend gehouden. De pull-factoren van een open samenleving die allerlei andere mogelijkheden en identiteiten biedt, blijken sterk te zijn.” (Duyvendak 1997:96)

Deze pull-factoren brengen een type verenigingen voort dat inderdaad geïnspireerd wordt door de integratie- en participatiegedachte. Andere organisaties werden opgericht om een alternatief te vormen voor de categoriale sector, die vaak als te paternalistisch en te autochtoon wordt beschouwd.

Een aantal respondenten in het onderzoek van Sierens vermelden de gewijzigde politieke context als een reden voor het oprichten van een vereniging. Vooral de verkiezingsresultaten van het Vlaams Blok, met name hun definitieve doorbraak in 1991, hebben een schokeffect teweeggebracht in de allochtone gemeenschappen in Vlaanderen. Een aantal jonge verenigingen zou ontstaan zijn uit nood en grote ongerustheid (Sierens 2001:88). Volgens de cognitieve associatietheorie uit de sociale psychologie (onder meer Berkowitz 1990, 1993) zijn er twee basisreacties op een externe dreiging: vechten of vluchten. De dreiging is de verrechtsing en verzuring van de maatschappij. In een aantal gevallen heeft dit geleid tot “defensieve zelforganisaties” (term van Hugo D’Hollander 1981:8). Dit zijn lokale verenigingen die de neiging hebben om zich terug te plooiën binnen de eigen etnische groep en de eigen identiteit in besloten kring te beleven. Dit lijkt op een vluchtreactie. De vechtreactie is in dit geval een vereniging oprichten die actief probeert de integratie en participatie in de multiculturele samenleving te bevorderen.

Het aantal jonge, autonome organisaties is explosief gestegen sedert de tweede helft van de jaren '90. Eind 1996 telde het adressenbestand van het ICCM 359 zelforganisaties. Vijf jaar later, in 2001 is dat aantal opgelopen tot 1398, bijna vier keer zoveel¹⁸. Deze autonome organisaties zijn socio-culturele verenigingen die tal van activiteiten aanbieden, onder meer vorming, sport, ontspanning, concerten et cetera. Het aantal organisaties neemt nog steeds toe. Ter illustratie: in september 2001 telt de lijst van het ICCM 1282 initiatieven (Sierens 2001:15), een half jaar later telt ze er 1398¹⁹. Het is een open vraag waar het verzadigingspunt ligt en hoeveel initiatieven een lang leven beschoren zijn.

¹⁸ Bron: ICCM, antwoord op schriftelijke vraag

¹⁹ Bron: ICCM, antwoord op schriftelijke vraag

4.3 Functies

Heel algemeen kan gesteld worden dat:

“In terms of what it does, an ethnic association may exist for a wide variety of reasons: social, recreational, political, cultural, professional, business, service, or a combination of some or all of the above.” (Jenkins 1988, geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998:8)

Voorts stelt Jenkins dat de functies van zelforganisaties sterk kunnen verschillen en dat deze verschillen beïnvloed worden door vijf factoren. Deze zijn: de aard van de immigratie, de etnische kenmerken van de migrantengroep, de aard van de organisatie, de soort uitkering waar de migranten recht op hebben en de structuur van het sociale systeem in elk land. Layton voegt hier nog aan toe dat ook de functies van zelforganisaties ook gerelateerd zijn aan de verschillende fases van het migratieproces (Leyssens & Vanhoorne 1998:8-9). Sasha Josephides onderschrijft deze stelling:

“Ethnic associations are multi-dimensional and they can change in character over time. Clearly, these changes are related to the stages of development of the ethnic group. A main explicit reason for the existence of ethnic organisations is that the community has certain needs to which they cater.” (Josephides 1987:59)

De verschillende functies die in bijna alle literatuur vermeld worden zijn: de ontmoetingsfunctie, de educatieve of vormende, de culturele en de sociale actiefunctie. Het KCM spreekt van vier *“te onderscheiden zij het niet te scheiden functies”* (KCM 1992:24). Dit is een belangrijke opmerking, de meeste zelforganisaties vervullen meerdere functies tegelijkertijd. In de praktijk is het onderscheid tussen de verschillende functies ook niet altijd even duidelijk, er zijn tal van overlappingen.

a. De ontmoetingsfunctie

Deze functie wordt door de meeste auteurs erkend als de eerste en oorspronkelijke functie van allochtone zelforganisaties. De eerste moskeeverenigingen waren voornamelijk ontmoetingsplaatsen voor de mannen van de eerste generatie. Ze ontmoetten er landgenoten en spraken met elkaar in hun eigen taal. Volgens Brackeva vormde de moskee een symbolisch zuivere plaats tegenover de rest van de stad (Brackeva 1996:9). Deze functie wordt ook wel de toevluchtsfunctie genoemd, onder meer door de Hoge Raad voor Volksontwikkeling (HRVO 1992:40). Deze functie verwijst naar de psychologische betekenis die een vereniging voor een

individu kan hebben: de geborgenheid, de solidariteit, de nestwarmte, de vertrouwdheid en het gevoel ergens bij te horen (HRVO 1992:40).

Het KCM spreekt van de sociale of ontmoetingsfunctie. Voor haar is deze functie onderverdeeld in individuele hulpverlening, sociaal contact en waardenverheldering (KCM 1992:24). Een aantal auteurs ziet de hulpverlening als een afzonderlijke functie²⁰. Hulpverlening kan echter onder elke functie vallen, het is mijns inziens geen aparte functie.

De ontmoeting wordt ook nu nog beschouwd als de belangrijkste en meest voorkomende functie van zelforganisaties. Volgens Penninx, De Graaf en Stoové zijn het voornamelijk recreatieve activiteiten die aan deze functie tegemoet komen (Penninx, De Graaf & Stoové 1988:220, geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998: 9).

Naast ontmoeting tussen de leden van de eigen etnische groep is er ook sprake van interetnische ontmoeting, tussen verschillende allochtone gemeenschappen of tussen allochtonen en autochtonen (Leyssens & Vanhoorne 1998: 10).

b. De culturele functie

Volgens het KCM is deze functie gericht op cultuurspreiding, -(her)schepping, -participatie en hobbybeoefening (KCM 1992:24). Het KCM hecht veel belang aan deze functie. Ze beschouwt het als een zeer beloftevolle invalshoek.

“Omdat het om de ontplooiing van de eigen culturele identiteit in een nieuwe sociale en culturele context waarin men volwaardig partner wil worden, gaat, moet de culturele functie sterk beklemtoond worden met ruimte voor eigen creatie en kunstbeoefening.” (KCM 1992:27)

Brackeva meent dat deze culturele functie niet enkel betrekking heeft op het puur artistieke. Er moet ook ruimte gelaten worden voor de dagelijkse cultuurbeleving zoals het taalgebruik, bepaalde rituelen, relatiepatronen en bepaalde vaste waarden en normen. De religieuze beleving hoort hier ook bij (Brackeva 1993:280-281, geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998: 11).

²⁰ Onder meer Jenkins & Sauber 1988, De Graaf 1985.

c. De sociale actiefunctie

Het KCM noemt deze functie de sociaal-politieke of actiefunctie. Ze verwijst naar de vorming in sociaal handelen, vertegenwoordiging, actie en belangenbehartiging (KCM 1992:24).

Een aantal auteurs spreekt niet van sociale actie, maar trekken resoluut de kaart van de belangenbehartiging, belangenverdediging en/of vertegenwoordiging. Voor Rex en Josephides is de belangenverdediging van de allochtone gemeenschap de belangrijkste functie:

“In a somewhat functionalist analysis of these special agencies or associations (Rex 1973) I once suggested that they fulfilled four main functions. These were overcoming social isolation, helping individuals in the solution of personal and material problems, combining to defend the group’s interests in conflict and bargaining with the wider society, and maintaining and developing shared patterns of meaning. In a later study (Rex and Tomlinson 1974) in which I was more inclined to emphasize conflict with and alienation from the host society I saw these associations as much more concerned with the third of these functions, that is with organizing defensive and offensive conflict with the society of settlement, but also maintaining and strengthening links with the society of the homeland.” (Rex & Josephides 1987:19)

In haar licentiaatsverhandeling ziet Winnie Valbracht belangenverdediging en vertegenwoordiging als één geheel. Ze gaat er van uit dat de zelforganisaties door de directe binding met de doelgroep de aangewezen instanties zijn om de visies en de belangen van de allochtonen te verwoorden (Valbracht 1996:2, geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998: 12).

Fatia Bali van het ICCM drukt het sterker uit: de belangenverdediging als externe functie staat centraal bij het oprichten van een zelforganisatie. In de samenleving zijn vele drukkingsgroepen aanwezig, maar de belangen van de allochtonen worden nergens vertegenwoordigd. Daarom zijn zelforganisaties zo belangrijk (Brackeva 1993:286, geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998: 12).

Mahdjoub Benmoussa stelt dat zelforganisaties noodzakelijk zijn voor de opvang van migranten en voor de versterking van hun maatschappelijke positie. Zelforganisaties hebben een brugfunctie, ze fungeren als gesprekspartner en belangenbehartiger. Om deze functie goed te vervullen zijn koepels van zelforganisaties noodzakelijk om op lokaal en regionaal niveau de stemmen van de allochtonen te laten horen (Benmoussa 1999: 50-51).

Pauwels en Deschamps spreken ook van een bemiddelingsfunctie om spanningsvelden tussen autochtone en allochtone bevolking te verminderen. Zij zagen hier een rol weggelegd voor moskeeverenigingen. Deze zijn een vrij continu gegeven waardoor naast vrijblijvende ook duurzame contacten mogelijk zijn. Zij verwijzen naar Nederland (meer bepaald Rotterdam) waar deze organisaties als een belangrijke gesprekspartner worden beschouwd. Moskeeverenigingen kunnen ook helpen om brugfiguren te vinden of om inspraakprocedures tot stand te brengen (Pauwels & Deschamps 1991:31-32).

Janine Meijer spreekt over de externe beïnvloedingsfunctie: de zelforganisatie poogt om de waarden, de normen en het gedrag van de omringende samenleving, inclusief de overheid, te beïnvloeden. De interne beïnvloedingsfunctie verwijst naar de educatieve functie (zie infra) (Meijer 1997:13, geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998: 14). Ook De Graaf, Penninx en Stoové spreken over de externe beïnvloedingsfunctie en vinden dat de zelforganisaties in Nederland er niet in geslaagd zijn de Nederlandse samenleving te veranderen of te beïnvloeden (De Graaf, Penninx & Stoové 1988:228,236, geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998: 14). Deze auteurs zijn van mening dat de zelforganisaties deze functie niet (goed) kunnen vervullen. Als redenen worden aangehaald: een mank lopende interne en externe samenwerking in combinatie met het ontbreken van deskundigheid en professionaliteit (Leyssens & Vanhoorne 1998: 12). Koekebakker nuanceert en stelt dat de georganiseerde belangenstrijd niet alleen maatschappelijke macht vereist om daarmee veranderingen af te dwingen, maar ook maatschappelijke structuren om die belangen kenbaar te maken. Beide ontbreken vaak bij zelforganisaties en bijgevolg slagen ze er niet in om succesvol naar buiten te treden. Organisaties die zich echter bezig houden met één thema, bijvoorbeeld vrouwenorganisaties of onderwijsverenigingen, hebben vaak meer succes dan organisaties die zich richten op “de” positie van de allochtonen (Koekebakker 1990:91, 103).

Het KCM waarschuwde reeds in 1992 dat deze functie van vertegenwoordiging en belangenbehartiging niet teveel benadrukt mag worden. Ze verwijst hierbij naar de ervaring in Nederland, waar heel wat organisaties overvraagd werden. Dit had als gevolg dat de interne werking met cultureel emancipatorische bedoelingen uitgehold werd door werk naar buiten toe. Dit door een teveel aan (soms tegenstrijdige) verwachtingen naar hen toe (KCM 1992:27). De waarschuwing van het KCM werd in de wind geslagen want uit recent onderzoek van Sven Sierens (2001) blijkt dat deze functie inderdaad teveel vraagt van de (landelijke) federaties. Zowel de betaalde krachten als de vrijwilligers worden overvraagd. Er

is een gebrek aan deskundigheid waardoor het steeds dezelfde mensen zijn die aangesproken worden. Die bekwame en actieve mensen moeten hun engagement verdelen over het lokale, provinciale en landelijke niveau. Daarnaast zijn die personen ook nog actief binnen hun eigen vereniging of federatie en hebben meestal ook een professionele loopbaan. Het gevolg is een slijtageslag en vele vrijwilligers en professionals raken opgebrand. Ze beginnen af te haken, maar er is niet altijd opvolging. Met als gevolg dat de overblijvers nog harder moeten werken. Deze situatie wordt niet bevorderd door de “braindrain” in de allochtone gemeenschappen. Mensen die in het allochtoon verenigingsleven kaderfuncties bekleden en zich door hun deskundigheid laten opmerken worden om de haverklap weggehaald. Potentiële medewerkers met capaciteiten zoeken liever werk in een andere sector. Deze mensen worden aangezogen door de bovenlokale structuren, wat op termijn het verenigingsleven aan de basis zou kunnen hypothekeren. Ook de rekrutering en de doorstroming van vrijwilligers naar de vertegenwoordigingsfuncties is een groeiend probleem. Vaak is de taal een struikelblok, vooral bij organisaties die werken met nieuwkomers of met migranten van de eerste generatie. Ook het gebrek aan een intellectueel kader, onder meer door de lage scholingsgraad van bepaalde allochtone groepen heeft een negatieve invloed. De samenstelling van de oorspronkelijke migratie speelt eveneens een rol. Onder de Spanjaarden die naar hier gekomen zijn zaten vele politieke vluchtelingen, intellectuelen op de vlucht voor Franco. Maar de Marokkaanse en Turkse gastarbeiders kwamen veelal uit rurale gebieden en hadden niet veel opleiding genoten (Sierens 2001:170-181). Nog steeds is de scholingsgraad van bijvoorbeeld de Turkse gemeenschap bedroevend laag, slechts 0.8% vangt hogere studies aan. De huidige invulling van de sociale actiefunctie legt dus een hypotheek op de verdere ontwikkeling van het allochtone verenigingsleven wegens al de energie en mankracht die ze opsloort.

d. De educatieve of vormende functie

Volgens de definitie van het KCM is deze functie gericht op het aanbieden van educatieve activiteiten, voorzieningen of ervaringen; het stimuleren van zelfwerkzaamheid of toeleiding naar andere bestaande educatieve voorzieningen (KCM 1992:24). Volgens de omschrijving van Van Peel, Hostekint en Lauwers in hun voorstel van decreet, is deze functie veel uitgebreider. Ze omvat het helpen van volwassenen bij het leren, het bieden van mogelijkheden met het oog op het verwerven, bevorderen en verruimen van kennis, inzicht en vaardigheden. Ze moet mensen motiveren en bekwamen om vanuit zichzelf vorm te geven

aan het eigen leven en een oplossing bieden aan de problemen rond hen (Van Peel, Hostekint & Lauwers 1995, geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998: 10). Er wordt ook nadruk gelegd op het feit dat het hier gaat om basisvorming die niet binnen de bestaande educatieve voorzieningen voorhanden is. Naast deze vorming is het de bedoeling de allochtonen te stimuleren tot zelfwerkzaamheid en wil men ze informeren over de bestaande educatieve voorzieningen (Leyssens & Vanhoorne 1998: 10).

In de Nederlandse literatuur wordt deze functie omschreven als de interne beïnvloedingsfunctie. Ze heeft als doel de waarden, de normen en het gedrag van leden van de eigen gemeenschap te beïnvloeden²¹.

4.4 Soorten

Naast het eerder gemaakte onderscheid tussen oude en jonge verenigingen (zie 4.2), kan men nog andere soorten organisaties onderscheiden. Algemeen kan er gesteld worden dat mensen zich overwegend organiseren op basis van nationaliteit of etniciteit. Etniciteit valt niet altijd samen met nationaliteit. Zo zijn er een aantal Afrikaanse organisaties die zich baseren op een etniciteit die de staatsgrenzen overschrijdt. Anderzijds zijn er ook 'subetnische' verschillen binnen een nationaliteit. Zo is er bijvoorbeeld binnen de Marokkaanse gemeenschap het onderscheid tussen Arabieren en Berbers. Deze onderverdeling wordt niet enkel in Vlaanderen gemaakt, maar ook elders in Europa (Leyssens & Vanhoorne 1998: 15).

Ook Brackeva ziet dat etniciteit een belangrijke rol speelt bij het ontstaan van zelforganisaties. Etniciteit is volgens haar de onderlinge verbondenheid van de leden van een etnische groep en de relatie tussen meerderheden en minderheden. Dit fenomeen kent ook een emotionele geladenheid: zich aansluiten bij een etnische groep is een vorm van sociale organisatie. De etnische identiteit wortelt niet altijd in het economisch proces en valt niet altijd samen met nationaliteit. De beleving van etniciteit is zeer subjectief (Brackeva 1996:11).

Sierens nuanceert deze laatste visie. Hiervoor baseert hij zich op een artikel van James McKay en Krank Lewins²². Sierens merkt op dat Brackeva etnische organisatievorming verwart met etnische groepsvorming of etnisering. Het gaat om het verschil tussen 'etnische groep' en

²¹ De Graaf, Penninx & Stoové 1988; Meijer 1997; geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998: 14

²² McKay, James & Lewins, Frank (1978) Ethnicity and ethnic group: a conceptual analysis and reformulation. In: *Ethnic and racial studies*, 1(4), oktober, pp. 412-427.

‘etnische categorie’. Er wordt over een etnische groep gesproken als een aantal mensen op betekenisvolle wijze interageren op basis van een gemeenschappelijk etnisch kenmerk. Een etnische categorie verschilt hiervan omdat hierbij het etnische kenmerk niet noodzakelijk leidt tot gemeenschappelijke groepsgebondenheid. Toegepast op het allochtone verenigingsleven blijkt dat menige vereniging van de eerste generatie eerder onder de etnische categorie thuis hoort. Er is hier wel sprake van etnisch wij-bewustzijn en de verenigingen hebben een gemeenschappelijk etnisch kenmerk. Maar het element etnische mobilisatie is afwezig of vormt niet de drijfveer in de werking. Bij de vorming van de autonome verenigingen speelt de etnische groep een essentiële rol, maar andere vormen van collectieve actie binnen hun gemeenschapsleven vallen theoretisch en empirisch niet uit te sluiten. De allochtone verenigingen kunnen een waaier aan identiteitsopties aanbieden. Aangezien de groepsvorming in vrijwilligerswerk of buurtwerk voor een deel thematisch en contextueel bepaald is, verloopt de groepsvorming niet persé langs de etnische breuklijn. En als dit wel het geval is, leidt ze nog niet a priori naar etnisering (Sierens 2001:32-33).

Olivia Vanmechelen zag nog drie andere breuklijnen waarlangs zelforganisaties kunnen gecategoriseerd worden, volgens “type”, “doelgroep” en “ontstaansgeschiedenis” (Vanmechelen 1995:16). Volgens type zag ze drie soorten verenigingen: vrijetijdsorganisaties of sociaal-culturele verenigingen, religieuze organisaties of moskeeverenigingen en belangenorganisaties. Deze onderverdeling is gebaseerd op de activiteiten waar de organisaties zich op toespitsen. Bij de vrijetijdsorganisaties of sociaal-culturele verenigingen kan men een aantal subcategorieën onderscheiden, zoals sportclubs, vrouwenorganisaties, folkloregroepen en artistieke verenigingen (Vanmechelen 1995: 19).

Opmerking: let op

Ook het KCM deelt de verschillende zelforganisaties in volgens hun activiteiten. Zij ziet vijf soorten: culturele verenigingen, verenigingen die zich richten op sport en ontspanning, organisaties met politieke activiteiten, religieuze verenigingen en interculturele verenigingen (KCM 1992:18).

Janine Meijer onderscheidt drie types op basis van activiteiten: religieuze of politiek georiënteerde organisaties, belangenverenigingen en sociaal-culturele organisaties. De eerste soort zou zich voornamelijk bezighouden met de toevluchts-, de hulpverlenings- en de interne beïnvloedingsfunctie (zie supra 4.3) en niet veel contact hebben met de omringende maatschappij. Ze vloeien vaak voort uit bewegingen in het land van herkomst.

Belangenverenigingen houden zich bezig met externe beïnvloeding, terwijl sociaal-culturele organisaties zich richten op de toevluchts- en de hulpverleningsfunctie (Meijer 1997:15, geciteerd in Leysens & Vanhoorne 1998: 116).

Jef Cas hanteert een andere typologie, hij ziet vijf types: de moskeevereniging, de socio-culturele vereniging, allochtone sportclubs, welzijnswerkingen en café-vzw's. Deze laatste zijn vaak niet veel meer dan ontmoetingsplaatsen, hoewel er een aantal een bredere (socio-culturele) werking hebben (Cas 1994:6-9).

Een bijzonder type van zelforganisatie is de moskeevereniging. Dit is de oudste organisatievorm binnen de Turkse en Marokkaanse gemeenschappen in ons land. De islam was (is) een sterke culturele bindingsfactor. De moskeeverenigingen beperken zich echter niet tot religieuze activiteiten. De meerderheid vervult ook een sociale en culturele functie. Het verstrekken van onderwijs (koran- en Arabische lessen) en het streven naar samenlevings-
opbouw illustreren hun rol in onze maatschappij (Pauwels & Deschamps 1991:31).

Opmerking: let op

Jef Cas maakt een onderscheid tussen drie types moskeeverenigingen:

- de socio-culturele vereniging met een uitgesproken islamitische inspiratie,
- de socio-culturele organisatie ingebed in een moskeewerking en
- de moskeevereniging met socio-culturele activiteiten (Cas 1994:7).

Het onderscheid is niet altijd even duidelijk voor de buitenstaander, maar de leden van deze organisaties maken het onderscheid wel. Het activiteiten aanbod is heel ruim: van religieuze bijeenkomsten (gebed en koranlessen) tot een waaier aan socio-culturele activiteiten (sport, vorming, ontmoeting, ...). Er wordt ook aan individuele dienstverlening gedaan. In de naamgeving en in de statuten heeft men meestal (om opportuniteitsredenen) elke verwijzing naar het religieuze, politieke of ideologische weggelaten (Cas 1994:7). Zo heet de Grote Moskee van de Turkse gemeenschap in Gent "Turks Cultureel Centrum Gent".

Nog volgens Cas doet men voor de financiering van de activiteiten, de aankoop en verbouwing van gebouwen een beroep op giften van de lokale gemeenschap. Sommige moskeeën krijgen ook financiële en andere steun vanuit het land van herkomst (bijvoorbeeld imams betaald door de overheid van het thuisland). Volgens Pauwels en Deschamps dient men een onderscheid te maken tussen moskeeën die door het moederland gevolgd worden en autonome moskeeën. Deze laatste zouden behoren tot een fundamentalistische stekking en bijgevolg niet erkend zijn in het herkomstland (Pauwels & Deschamps 1991:31). De

moskeeverenigingen rekenen op financiële bijstand van de provincie, het Sociaal Impulsfonds en de Vlaamse Gemeenschap, maar de administratieve rompslomp hiervoor is erg groot en het bedrag dat men kan krijgen relatief klein. Ook vreest men overmatige controle (Cas 1994:7). De subsidiëring is enkel mogelijk voor het socio-culturele deel van de werking, het cultus- en welzijnswerkgedeelte moeten met eigen middelen gefinancierd worden (zie 3.3).

De moskeeverenigingen hebben een grote achterban. Volgens een aantal auteurs zijn ze dan ook aangewezen gesprekspartners voor de overheid²³.

De laatste jaren waait er een nieuwe wind door het Vlaamse moskeelandschap. De moskeeën zijn minder gericht op het land van herkomst en meer op de Vlaamse maatschappij. De socio-culturele tak wordt verder uitgebouwd, de moskeeverenigingen veranderen in islamitisch-culturele centra. Er worden pogingen gedaan om meer jongeren bij de werking te betrekken, ter aflossing van de eerste generatie. Bij deze generatiewissel gaan stemmen op om samen te werken over de etnisch-nationale breuklijnen heen. Er is ook sprake van federatievorming bij religieuze verenigingen, bijvoorbeeld in de Unie van Moskeeën en Islamitische Verenigingen van Oost- en West-Vlaanderen (UMIVOW). De doelstellingen van deze islamistische federaties zijn dezelfde als van andere landelijke verenigingen (zie 4.6 a). Er is eveneens een toenadering tussen moskeeverenigingen en andere zelforganisaties (Sierens 2001:31).

Zoals reeds gezegd ziet Olivia Vanmechelen nog andere breuklijnen om allochtone zelforganisaties te categoriseren. Volgens doelgroep ziet ze drie types: organisaties die openstaan voor iedereen, vrouwenorganisaties en jongerenorganisaties. Het eerste type zou volgens haar voornamelijk bezocht worden door mannen van middelbare leeftijd (Vanmechelen 1995:17). Dit dient genuanceerd te worden, bij een aantal organisaties probeert men de werking open te trekken naar jongeren en vrouwen toe. Zo is men onder meer in sommige moskeeverenigingen bezig met een generatiewissel.

De derde indeling die Vanmechelen ziet is naar ontstaansgeschiedenis. Ten eerste zijn er verenigingen die een verlenging zijn van en aansluiting hebben bij de structuren en politieke bewegingen in het land van herkomst. Ten tweede zijn er organisaties die de klemtoon leggen op regionale kenmerken van de plaats van herkomst of op specifieke kenmerken (vrouwen, gepensioneerden). Ten derde zijn er de zogenaamd autonome verenigingen die in België zijn

²³Bijvoorbeeld Pauwels & Deschamps 1991:30-32

ontstaan. De eerste twee groepen richten zich voornamelijk op het land van herkomst, het zijn vaak 'oude' verenigingen (zie 4.2). De derde groep, de autonome verenigingen zijn van recentere datum ('jonge' verenigingen, zie 4.2) en zijn op het gastland gericht (Vanmechelen 1995:17, 41). Ook deze indeling moet genuanceerd worden omdat heel wat oude verenigingen hun doelstellingen hebben aangepast in de loop der jaren. Terwijl de focus oorspronkelijk bij het land van herkomst lag, is deze voor een deel verschoven naar het gastland. Oude en jonge organisaties groeien zo naar elkaar toe.

Judith Perneel stelt dat deze typologieën ook kunnen toegepast worden op vrouwenverenigingen. Naar doelgroep vallen vijf types te onderscheiden. Ten eerste vrouwenverenigingen die zich richten op de eerste generatie allochtone vrouwen. Ten tweede de organisaties die zich richten op de tweede en derde generatie vrouwen. Vervolgens de verenigingen die zich richten op jonge vrouwen, tussen 18 en 25 jaar, aanleunend bij het meisjeswerk. Ten vierde meisjeswerkingen en tenslotte verenigingen die zich richten op nieuwkomers. Naar ontstaansgeschiedenis ziet Perneel drie types. Ten eerste vrouwenwerkingen ontstaan uit en gecoördineerd door integratiecentra, met voornamelijk Belgische medewerkers. Vervolgens verenigingen die door allochtone vrouwen zelf worden bestuurd en geleid, al dan niet ontstaan uit een vrouwenwerking van een integratiecentrum. Ten derde vrouwenwerkingen die gegroeid zijn uit allochtone zelforganisaties die zich in oorsprong voornamelijk op mannen richtten. Uit de statistieken blijkt dat een aanzienlijk deel van de vrouwenwerkingen onder de hoede van een integratiecentrum valt. Deze organisaties bereiken voornamelijk eerste en tweede generatie vrouwen en kunnen veelal niet overleven zonder de ondersteuning van een beroepskracht. Er is wel een toename van het aantal vrouwenverenigingen dat ontstaan is uit een "mannelijke" zelforganisatie. De meisjeswerkingen zijn verdeeld over de drie categorieën (Perneel 1999:18-19).

Opmerking: let op

Opmerking: let op

Opmerking: Let op!!!!gesplitst woord

Opmerking: let op!!!!gesplitst woord

Het KCM maakt een onderscheid tussen drie types verenigingen. Ten eerste zij die in het verlengde van het moederland georganiseerd zijn. Vervolgens autonoom functionerende organisaties die vooral gericht zijn op vrijetijdsbesteding en cultuurbeleving of op een specifieke problematiek, bijvoorbeeld vluchtelingen. Tenslotte verenigingen gebonden aan een vakbond van het gastland. Deze laatste verenigingen vindt men bijvoorbeeld terug in het Internationaal Comité, een erkende landelijke vereniging die migrantenkernen en -afdelingen verenigt die ontstaan zijn in de schoot van het ACV-ACW. Andere onderverdelingen die het KCM ziet, zijn die op basis van doelgroep, structuur of doelstellingen (KCM 1992:17).

Andere typologieën zijn die van De Graaf (1986) en die van Jenkins (1988), beide geciteerd in Leyssens & Vanhoorne (1998). De Graaf ziet drie types, maar niet volgens eenduidige criteria. Ten eerste zijn er religieuze organisaties. Ten tweede zijn er organisaties die in principe voor alle leden van de etnische groep toegankelijk zijn, maar in de praktijk enkel door mannen van middelbare leeftijd bezocht worden. Tenslotte zijn er jongeren- en vrouwenorganisaties. Al deze verenigingen zijn vrijetijdsorganisaties (De Graaf 1988, geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998: 18). Jenkins ziet ook drie soorten:

- “ - *The professionalized, full-service operation, usually conceived of as an ethnic agency.*
- *The association serving members with special status, including refugees and entrants, from developing or third world countries.*
- *The community-based associations serving persons culturally related to people in the host country, and often open to nationals of different countries, with a continuing interest and investment in their country of origin.*” (Jenkins 1988:101, geciteerd in Leyssens & Vanhoorne 1998: 18)

Afsluitend kan men stellen dat men vele criteria kan opsommen volgens dewelke men een typologie kan opstellen. Elke typologie is bruikbaar in een of meerdere contexten. Misschien verwoordt dit citaat van Sasha Josephides het nog best:

“Associations could be classified and analysed in a variety of ways, all of which contain advantages and shortcomings because of the complexities of the reality under study. Associations overlap and interlock whether one is concerned with their goals, activities, composition or size.” (Josephides 1997:70)

4.5 Geografische verspreiding

De meeste zelforganisaties zijn gevestigd in de provincie Limburg, namelijk 434 of zo'n 31% van het totale aantal zelforganisaties in Vlaanderen. Op de tweede plaats komt Antwerpen met 386 initiatieven of 28%. Oost-Vlaanderen telde in 2001 207 verenigingen, dit is 15%. In Vlaams Brabant zijn 92 organisaties (6.5%) actief en in West-Vlaanderen slechts 29, een schamele 2%. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er 250 kernen gevestigd (18%). (Zie Tabel 1)

Hierbij dient opgemerkt te worden dat deze cijfers enkel betrekking hebben op Nederlandstalige organisaties die geregistreerd zijn bij het ICCM. Het werkelijke aantal zelforganisaties ligt dus waarschijnlijk nog een stuk hoger. In Brussel zijn er zeker meer

verenigingen, maar deze zijn hoofdzakelijk Franstalig, vandaar het eerder lage cijfer. In welke mate deze “Nederlandstalige” organisaties werkelijk deze taal gebruiken kan niet met zekerheid gezegd worden. Er zijn zeker een aantal organisaties die zich Nederlandstalig noemen omwille van de subsidiëring. Verder dient opgemerkt te worden dat deze cijfers gebaseerd zijn op alle geregistreerde initiatieven van allochtonen en niet enkel op de erkende zelforganisaties. Ter vergelijking: volgens het jaarverslag van de ICEM van 2000 zijn er aan het begin van 2001 in Vlaanderen 915 lokale allochtonenorganisaties bekend, waarvan er 541 (59%) aangesloten zijn bij een federatie (ICEM 2001:132). Het ICCM meldt voor augustus van dat jaar 1398 initiatieven, waarvan er 589 (42%) aangesloten zijn bij een federatie. Het gebrek aan (correct) cijfermateriaal is voor een groot stuk te wijten aan de dynamiek van het veld: er worden nog steeds nieuwe initiatieven opgestart, andere initiatieven verdwijnen (of worden slapende verenigingen: ze blijven bestaan, maar zijn niet langer actief).

De verklaring voor de spreiding van de zelforganisaties ligt voor de hand: de meeste verenigingen komen voor waar de grootste allochtone gemeenschappen gevestigd zijn. In Vlaanderen kent Limburg van oudsher een grote allochtone bevolking, voornamelijk Italianen en Turken. Het geringe aantal allochtone gemeenschappen in West-Vlaanderen verklaart meteen waarom er daar maar zo weinig zelforganisaties te vinden zijn.

Tabel 1: evolutie van het aantal zelforganisaties uitgesplitst naar provincies²⁴.

	1996	1998	2001	Evolutie 1996 – 2001; uitgedrukt in percentages	Evolutie 1996 –2001; uitgedrukt in absolute cijfers
Limburg	143	168	434	+ 304	+ 291
Antwerpen	103	149	386	+ 374	+ 283
Oost-Vlaanderen	52	75	207	+ 398	+ 155
Vlaams-Brabant	7	31	92	+ 1314	+ 85
West-Vlaanderen	8	11	29	+ 363	+ 21
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	46	155	250	+ 544	+ 204
Totaal	359	472	1398	+ 389	+ 1039

²⁴ Bron: ICCM, antwoord op schriftelijke vraag.

De toename van het aantal verenigingen tussen 1996 en 2001 was het grootst in Antwerpen en Limburg, respectievelijk +283 en +291. Procentueel gezien kende Vlaams Brabant de grootste stijging (een toename met 1314%).

De grootste concentraties zijn aanwezig in grote steden. Dit zijn in volgorde (van aantal zelforganisaties): Genk, Antwerpen, Brussel en Gent. Ter illustratie: de helft van de Oost-Vlaamse verenigingen is gevestigd in Gent (104 op 207). In Genk zijn de meeste organisaties van Italianen, op de tweede plaats komen de Turkse verenigingen. In Brussel vindt men de meeste Afrikaanse organisaties. In Antwerpen en Gent maken de Turkse organisaties de meerderheid uit, met op een tweede plaats de Noord-Afrikaanse verenigingen (Brackeva 1996:10). Voor 2001 zijn deze gegevens niet beschikbaar, maar de gegevens van bijvoorbeeld Demirogullari voor Gent (Demirogullari 2001:59-61) laten vermoeden dat de situatie niet gewijzigd is.

Tabel 2: Geografische spreiding van zelforganisaties per etnie²⁵.

1996 - 2001	Antwerpen		Limburg		Oost-Vlaanderen		West-Vlaanderen		Vlaams-Brabant		BHG		Totalen	
	1996	2001	1996	2001	1996	2001	1996	2001	1996	2001	1996	2001	1996	2001
Afrikaans	4	43	0	0	0	12	0	2	0	11	17	111	21	179
Aziatisch	5	6	4	1	0	2	1	1	5	7	7	3	21	20
Europees	3	5	21	51	2	4	0	0	0	3	1	5	29	68
Italiaans	2	4	48	122	1	0	0	0	0	1	2	12	53	139
Latijns-Amerikaans	2	26	0	0	0	3	0	0	0	6	4	17	6	52
Multi-etnisch	8	1	16	23	3	3	1	2	0	2	1	1	29	32
Noord-Afrikaans	34	137	15	38	15	42	5	13	2	12	9	23	79	265
Turks	45	62	39	121	31	74	0	0	0	10	4	5	119	272
Andere	0	11	0	3	0	2	0	0	0	7	1	9	1	32
Onbekend		67		52		42		10		11		41		223
Totalen	103	362	143	411	52	184	8	28	7	70	46	227	359	1282

²⁵ Bron: Brackeva 1996: 10; ICCM, antwoord op schriftelijke vraag.(cijfers 2001)

Zoals men kan zien in tabel 2 zijn de meeste Italiaanse en Turkse zelforganisaties gevestigd in Limburg. Ook qua aantal Europese en multi-etnische verenigingen komt Limburg op de eerste plaats. Antwerpen herbergt de meeste Noord-Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse organisaties. De meeste Afrikaanse verenigingen zijn te vinden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, ze maken daar bijna de helft uit van het totale aantal Nederlandstalige zelforganisaties. De toename van het aantal Brusselse zelforganisaties is voor bijna twee derde op de rekening van de stijging van de Afrikaanse zelforganisaties te schrijven. In de andere provincies is de grootste stijging te wijten aan de Noord-Afrikaanse zelforganisaties (Antwerpen 53.6% en West-Vlaanderen 44.4%), Turkse zelforganisaties (Oost-Vlaanderen 47.8%) en aan Italiaanse verenigingen (Limburg 34.3%). In Vlaams-Brabant is de stijging verspreid over de verschillende etnieën. Over heel Vlaanderen is de stijging voornamelijk te wijten aan de groei van het Noord-Afrikaanse, het Afrikaanse en het Turkse verenigingsleven, respectievelijk goed voor 26.6%, 22.6% en 21.9% van de totale stijging. Hierbij dient ook nog opgemerkt te worden dat het aantal multi-etnische verenigingen amper stijgt (van 29 naar 32).

4.6 Het bovenlokale niveau

4.6.1 De landelijke verenigingen van allochtonen

Een degelijke ondersteuning van het lokale verenigingsleven veronderstelt goed uitgebouwde tweedelijnsstructuren. Het decreet van 1995 voorziet de erkenning en de subsidiëring van landelijke verenigingen die deze taak kunnen vervullen mits er aan een aantal voorwaarden wordt voldaan (zie hoofdstuk 3.3).

Sedert 1995 zijn er 15 landelijke organisaties erkend. Negen hiervan werden op 1 januari 1996 met terugwerkende kracht erkend vanaf 1 januari 1995. In 1996, 1998 en 1999 werd er telkens één landelijke vereniging erkend en in 2000 werden de laatste drie erkend. Het gaat om drie Turkse, twee Marokkaanse, twee Italiaanse, twee interculturele, drie Afrikaanse en één Latijns-Amerikaanse vereniging, één landelijke vrouwenvereniging en één landelijke moslimvereniging (ICEM 2001:132). Drie landelijke verenigingen zijn erkend door de Vlaamse gemeenschapscommissie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het betreft één Marokkaanse en één Latijns-Amerikaanse landelijke vereniging en één landelijke moslimvereniging. Eén landelijke vereniging heeft ondertussen zijn erkenning verloren. De Raad van de Afrikaanse Gemeenschappen in Europa/België (RVDAGE) was één van de

eerste erkende organisaties in 1995, maar om mij onbekende redenen is de erkenning ingetrokken. Voor de volledige lijst met erkende landelijke organisaties wordt de lezer verwezen naar bijlage 2. In 2001 telden deze verenigingen 589 aangesloten leden.

Deze landelijke verenigingen zijn gegroeid van onder uit, voornamelijk in de steden (Antwerpen, Brussel en Gent) en in Limburg. De “Associazione Cristiana di Lavoratoria Italiani” (ACLI) is de oudste, ze werd reeds in 1944 gesticht in Italië. De Vlaamse tak dateert van 1946 (Leyssens & Vanhoorne 1998: 40-41). De andere dertien werden allen opgericht tussen 1989 en 1998. De jongste vereniging is de Federatie van Zelforganisaties in Vlaanderen (opgericht in 1998 en erkend op 1 januari 2000) (ICEM 2001:132).

De federatievorming wordt gestimuleerd door het decreet van 1995. Sommigen waarschuwen voor mogelijke negatieve gevolgen, zo bijvoorbeeld Wim Viane van het ICCM:

“ On observe également l'émergence de nouvelles fédérations, tandis que les fédérations existantes cherchent à s'étendre vers les autres provinces. Ce développement, positif en tant que tel, peut cependant susciter la naissance d'associations et de structures artificielles, sans guère de contenu. Le danger existe que le processus qui voit des bénévoles se regrouper, démarrer un auto-organisation locale et, dans une phase suivante, chercher à s'affilier à une association nationale, soit perverti par ce phénomène.” (Viane 1998:11)

De federatievorming loopt in eerste instantie langs de etnisch-nationale breuklijn, slechts vier verenigingen werken intercultureel. Pas in tweede instantie zijn er ook ideologische breuklijnen merkbaar. Zo profileert de CDF in Gent zich bijvoorbeeld als een linkse organisatie, maar het blijft in de eerste plaats een Turkse federatie, zo bleek uit mijn interview met de coördinator van de CDF.

Naast de erkende landelijke verenigingen bestaan er ook nog andere. Bijvoorbeeld de UMIVOW (Unie van Moskeeën en islamitische Verenigingen in Oost- en West-Vlaanderen) en de UMIVA (Unie van Moskeeën en Islamitische Verenigingen in Antwerpen) (Sierens 2001:31). Deze organisaties kunnen geen erkenning krijgen omdat ze zich teveel bezighouden met erediensmateries. De Vlaamse overheid had van meet af aan besloten dergelijke verenigingen niet te subsidiëren. Voor het stuk socio-cultureel werk komen de lokale moskeeverenigingen wel in aanmerking voor erkenning en subsidiëring.

De landelijke verenigingen in Vlaanderen en Brussel zijn reeds meerdere malen het onderwerp van studie geweest. Recente voorbeelden zijn Leysens en Vanhoorne (1998), Meireman (2000) en Sierens (2001).

Leysens en Vanhoorne (1998) concentreerden zich in hun licentiaatsverhandeling op de relatie tussen leiderschap, emancipatie en belang. Hierbij gingen ze na in welke mate de inzichten van Martinello (1992) ook gelden in Vlaanderen. Hun onderzoek beperkte zich tot de tien erkende landelijke verenigingen. Enkele van hun conclusies zijn de volgende:

- de federaties stellen zich wat strategie betreft dialogerend op. Hierbij is de externe dialoog (naar de ruime samenleving) belangrijker dan de interne dialoog (naar de eigen groep).
- Ze waarschuwen hierbij dat de belangenbehartiging naar buiten toe niet ten koste van de belangen van de eigen doelgroep mag gaan. De participatie van de eigen doelgroep mag niet afgeremd worden, wil men komen tot collectieve emancipatie.
- De leiderschapsstijl is eerder directief dan participatief. Er gaat weinig aandacht naar de participatie van de doelgroep in de structuur, de organisatie en het beleid van de federatie. Er is sprake van “emergent leadership” waarbij de leidinggevende figuren veel speelruimte krijgen om hun beslissingen door te voeren. Ze krijgen deze speelruimte omwille van hun deskundigheid, ervaring en sterke persoonlijkheid.
- De verwachtingen van de overheid naar de federaties toe zijn niet duidelijk.
- De allochtonen en hun federaties worden buiten de echte beslissingsorganen gehouden, ze krijgen een louter adviserende rol. Er is sprake van een afschermreactie van de overheid tegen participatie van allochtonen (Leysens & Vanhoorne 1998: 212-218).

Katrien Meireman (2000) heeft de federaties bekeken vanuit het perspectief van de politieke integratie en de theorie rond sociaal vertrouwen/ kapitaal van Robert Putnam²⁶. In haar onderzoek nam ze enkel de elf erkende federaties anno 1999 op. Zij stelt dat de zelforganisaties een soort middenveld vormen. De federaties werken aan integratie via drie activiteiten: belangenbehartiging, vorming & overdracht van waarden en dienstverlening (Meireman 2000:28). De taak die de meeste energie opslorpt is de belangenbehartiging. Merkwaardig is dat er hierbij geen sprake is van verzuiling, zoals in het autochtone middenveld. De groepering van de allochtone zelforganisaties is een positieve zaak voor een adequate uitvoering van de middenveldfuncties op het gebied van inburgering en reductie van

²⁶ Putnam 1993

de complexiteit. Het allochtone middenveld, bestaande uit de zelforganisaties (lokaal en landelijk), dient als interface tussen de privé-werelden en de politieke wereld de voorkeur te krijgen op de categoriale sector. Deze laatste kan het allochtone middenveld wel ondersteunen in zijn opdracht. Een laatste opmerking betreft het feit dat de zelforganisaties voornamelijk contacten onderhouden met de lokale, provinciale en regionale overheden. Met de federale overheid is er zo goed al geen contact (Meireman 2000: 60-61).

Sven Sierens heeft de landelijke verenigingen onderzocht in verband met de effecten van het sociaal-cultureel beleid voor allochtonen. Het was een beleidsgericht onderzoek in opdracht van de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport, Brusselse Aangelegenheden en Ontwikkelingssamenwerking. Hij heeft zich in zijn onderzoek beperkt tot dertien van de veertien erkende landelijke verenigingen, de FZO-VL liet hij buiten beschouwing omdat die op het moment van het onderzoek bezig waren met een interne reorganisatie waarvan de uitkomst onzeker was. Een kort overzicht van een aantal van zijn conclusies.

Eerst naar uiterlijke kenmerken:

- de meerderheid van de landelijke organisaties zijn overwegend mono-etnisch georiënteerd, tegenover een minderheid multi-etnische organisaties,
- een flexibele invulling van het begrip "etniciteit", de grote allochtone gemeenschappen zien dit nationaal-etnisch (Turks, Marokkaans, Italiaans), de kleinere allochtone gemeenschappen zien het breder (Afrikaans, Arabisch, Latijns-Amerikaans),
- eerder een provinciaal georiënteerde werking dan een echte landelijke werking,
- overwegend pluralistisch en niet zuilgebonden met in enkele gevallen een politiek of ideologisch profiel,
- meestal samengesteld uit zowel oudere als jongere verenigingen,
- op twee uitzonderingen na een federatieve structuur,
- een relatief beperkte schaalgrootte (gemiddeld 40 afdelingen / kernen),
- een aanzienlijk verschil in formatie en organisatieontwikkeling tussen oude, gesetelde verenigingen en kleine of recent erkende organisaties.

Naar de uitvoeringspraktijk:

- de erkende landelijke verenigingen nemen hun decretaal opgelegde taken ter harte en realiseren ze op een betrekkelijk evenwichtige wijze (de kaderopleiding is over het algemeen het zwakke broertje, onder meer door een gebrek aan gekwalificeerd personeel en middelen),

- de stelling van Leysens & Vanhoorne (1998) dat de leiders voornamelijk extern gericht zijn dient genuanceerd te worden. Vooral bij de jonge en de kleine federaties gaat heel veel energie en tijd naar de interne functies,
- de federaties die in steden gevestigd zijn richten zich, qua belangenbehartiging, meer en meer tot de stedelijke overheid. Dit is waarschijnlijk voor een stuk te wijten aan de heroriëntatie van het Vlaamse integratiebeleid naar het lokale en provinciale niveau en de oprichting van nieuwe overlegorganen op dit niveau,
- de visieontwikkeling staat nog in de kinderschoenen. Men vertrekt niet vanuit een bepaald theoretisch kader voor het aanpakken van de dagelijkse behoeften en problemen van de doelgroep, maar veeleer vanuit praktische intuïties en oplossingen,
- de grootste problemen waar de landelijke verenigingen mee geconfronteerd worden zijn: een tekort aan financiële middelen, een overvraging van het personeelskader en een ontoereikende doelmatige en inhoudelijke werking. Dit alles is het gevolg van de excessief kwantitatieve prestatiedruk, de gebrekkige administratieve uitvoering, onvoldoende competentie van het kader en een versnipperd en niet wederzijds afgestemd minderhedenbeleid,
- de onderlinge samenwerking is groeiende, maar gebeurt nog te weinig op structurele basis,
- de samenwerking met Vlaamse verenigingen verloopt grotendeels ad hoc en weinig gestructureerd, er is een zekere neiging tot isolement van het allochtone middenveld. Op lokaal niveau verloopt de samenwerking veel vlotter,
- de relatie met de categoriale sector blijft problematisch (Sierens 2001:332-338).

4.6.2 Het Intercultureel Centrum voor Migranten (ICCM)

Het Intercultureel Centrum voor Migranten (ICCM) werd opgericht op 22 april 1993. Het centrum heeft reeds een bewogen geschiedenis waarbij de functies en de doelstellingen regelmatig veranderden. Bij aanvang waren de ondersteuning en de begeleiding van de lokale zelforganisaties prioritair. Met de oprichting van de landelijke verenigingen werd het accent verlegd naar het ondersteunen van deze landelijke structuren. In 2000 werd de missie nogmaals bijgestuurd en werd het takenpakket opgedeeld in vier hoofdfuncties. De missie van het ICCM is

“het verbreden en onderbouwen van de emancipatie en maatschappelijke integratie van etnisch-culturele minderheden via ondersteuning en professionalisering van het georganiseerd allochtoon sociaal-cultureel leven, alsook het bevorderen en stimuleren van het interculturele klimaat in de samenleving.” (ICEM 2001:132)

Deze missie kan omgezet worden in vier hoofdfuncties die specifieke doelstellingen nastreven. De vier zijn: informatie & publicaties, vorming & begeleiding, culturele diversiteit & kunst en beleidsopvolging (ICEM 2001:132-133).

Bij de eerste functie, informatie en publicaties, wordt er enerzijds gestreefd om een gedifferentieerd aanbod te bekomen, anderzijds wil men ook informeren, stimuleren en profileren. Concreet wordt er een tijdschrift uitgegeven, “Het Huis van Palmyra”, dat vier maal per jaar verschijnt. Er wordt ook een documentatiecentrum uitgebouwd, bedoeld voor de verenigingen en alle andere geïnteresseerden. Het ICCM heeft tevens een eigen (verzorgde) website en een elektronische nieuwsbrief voor de landelijke verenigingen (ICEM 2001:133).

De hoofddoelstellingen bij de tweede functie is begeleiding en vorming op maat aanbieden aan de organisaties. Er wordt rekening gehouden of het om een startende, een kleinere of een grotere federatie gaat, of het om vrijwillige bestuursleden of beroepskrachten gaat, of het om al dan niet-gefedereerde organisaties gaat. De tweede doelstelling is het stimuleren van de niet-gefedereerde organisaties om zich aan te sluiten bij een bestaande federatie. Concreet wordt deze tweede functie op verschillende manieren ingevuld. Er worden onder meer vormingsdagen en –sessies georganiseerd rond allerhande onderwerpen, zoals bijvoorbeeld erkenning en subsidiëring. Daarnaast worden er in dit kader ontmoetingen georganiseerd tussen de vrijwilligers en de beroepskrachten van de erkende federaties, met de bedoeling om ervaringen uit te wisselen. Verder worden er vormingen gepland over het nieuwe decreet aangaande sociaal-cultureel werk dat op dit moment in voorbereiding is. In dit verband

werden ontmoetingen geregeld tussen de leden van de commissie cultuur en de doelgroep (ICEM 2001:133-134). Deze functie wordt vaak gezien als de voornaamste taak van het ICCM, ook door het ICCM zelf (Sierens 2001:223). Het ICCM heeft echter te kampen met een personeelstekort want er zijn teveel verenigingen, zowel landelijk als lokaal, die ondersteuning nodig hebben. Een tweede probleem is dat de doelgroep geen homogeen geheel vormt. Elke vereniging heeft andere noden en wensen. Het centrum probeert samen te werken met de categoriale sector, maar botst hierbij op weerstand van de doelgroep en van de integratiecentra (Sierens 2001:223-224).

De derde functie, culturele diversiteit en kunst, leidde tot vijf doelstellingen. Het ICCM wil fungeren als draaischijf tussen het allochtone en autochtone sociaal-culturele, artistiek-sociale en artistieke gebeuren. Een tweede doel is het bevorderen van de interculturele contacten. Een derde doel is een visie ontwikkelen over culturele diversiteit. Verder wil het ICCM projecten van de federaties ondersteunen. Tenslotte willen ze deelnemen aan toonaangevende projecten en evenementen of deze zelf opzetten. Concreet organiseert men workshops voor scholen, particulieren en verenigingen. Er werd meegewerkt aan een talentenjacht die als doel had jonge allochtone muzikanten te promoten. In Mechelen werd er een cultuurmarkt georganiseerd in het kader van Worldshake (ICEM 2001:134).

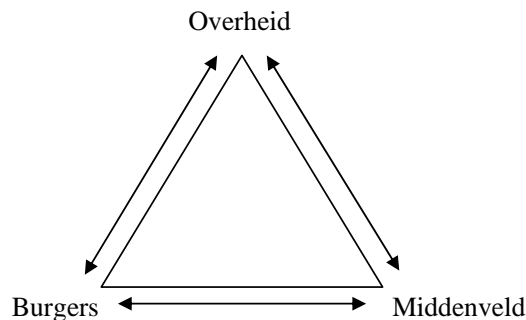
De vierde en laatste functie, de beleidsopvolging, krijgt gestalte in twee doelstellingen. Enerzijds wil het ICCM het voorwaardenscheppend beleidskader voor de allochtone verenigingen optimaliseren. Anderzijds wil men zichzelf strategisch positioneren in de Vlaamse Gemeenschap, Brussel en Europa. Het federale niveau wordt blijkbaar overgeslagen. Voor wat betreft het Vlaamse niveau streeft men naar samenwerking met het Vlaams Minderhedencentrum (VMC) en met het Forum voor Etnisch-Culturele Minderheden. Er wordt ook deelgenomen aan lokale hoorzittingen over cultuurbeleid (ICEM 2001:134). Deze functie wordt problematisch als de focus verschuift van beleidsopvolging naar belangenbehartiging; de federaties zien dit immers als hun taak (Sierens 2001:225).

Recent raakte bekend dat het ICCM eind 2002 de deuren sluit. Vanaf 2003 krijgt het centrum namelijk geen subsidies meer van de Vlaamse overheid. In zijn Bouwstenennota uit 2001 had minister van Cultuur, Bert Anciaux, al laten verstaan dat het ICCM op middellange termijn moest geïntegreerd worden in de andere steunpunten. Nu is daar dus een datum op geplakt. Het ICCM zal net geen tien jaar bestaan hebben (FOV 2002).

4.7 Zelforganisaties binnen de multiculturele samenleving

Aan het eind van dit theoretische deel is het interessant om even stil te staan bij de plaats van allochtone zelforganisaties in de (multiculturele) samenleving. Allochtone zelforganisaties behoren tot het maatschappelijk middenveld. Maar wat is de rol van dit middenveld? En hoe passen zelforganisaties hierin? Ter afsluiting worden deze theoretische inzichten getoetst aan het Vlaamse integratiebeleid.

Ruw geschetst kan men onze maatschappij voorstellen als een driehoek:

Figuur 1. Schematische voorstelling maatschappij. (Pinxten 2001:15)

Het middenveld behoort zowel tot de publieke en als tot de niet-publieke sfeer. De overheid situeert zich in de publieke sfeer. De burgers bewegen zich in de drie sferen (zie 3.2.2). Verder zijn er zijn reflexieve relaties tussen de drie spelers. De burgers beïnvloeden de overheid door deel te nemen aan verkiezingen, de overheid beïnvloedt de burgers door haar beleid, haar wetten en decreten. Tussen de verkiezingen door wordt de overheid ook beïnvloed door de burgers via het middenveld. Via lidmaatschap van diverse groepen zal de burger proberen te wegen op het beleid. Formeel kan dit middenveld als volgt worden omschreven:

“‘Civil society’ is het proces en het netwerk van vrij aangegane en vrij te beëindigen maatschappelijke verenigingen, waarin instituties en algemene procedures met behulp van juridische vormgevingen en bewaakt door een staatsgezag de ruggengraat vormen. Deze verenigingen bestaan uit handelingen (in de zin van Arendt) van en tussen actoren met hun verschillende, antagonistische belangen en wensen. Deze actoren zijn tijdelijk en partieel bij de verenigingen betrokken, zij werken er vanuit hun onderscheiden privé-domeinen aan de grens tussen privé en publiek en dragen zodoende bij aan de realisering van een openbaar maatschappelijk leven, dat zich als publieke opinie bemoeit met en steeds opnieuw afbakent van de politiek en het staatsgezag.” (Karskens 2000:28).

Met “handelen in de zin van Arendt” wordt bedoeld dat het gaat om activiteiten die enkel zin hebben als ze ook daadwerkelijk door de betrokkenen in onderlinge interactie voltrokken worden. Ze moeten steeds opnieuw verricht worden en hebben geen blijvend effect dat los van deze handelingen kan blijven bestaan. De ‘civil society’ is structureel instabiel. Ze lijkt te blijven bestaan en zelfs sterker te worden door stabiele maatschappelijke instituties en institutionaliseringsprocessen en toch mag ze daar juist niet uit bestaan (Karskens 2000:24).

De relatie tussen de overheid en het middenveld is ambigu. De ‘civil society’ staat niet op zichzelf en is geen tegenstander van de politiek. Haar zelfstandigheid heeft enkel zin binnen een politieke context. De ‘civil society’ kan gezien worden als het domein waarin burgers zich autonoom organiseren en manifesteren. Vanuit dit perspectief wordt de politiek gezien als een autoriteit die deze vrijheid kan inperken, haar dwingende kracht is iets wat gevreesd wordt. De invloed van de politiek op de ‘civil society’ moet scherp gecontroleerd en zoveel mogelijk beperkt worden. De politiek lijkt een noodzakelijk kwaad. Het is echter een open vraag of een ‘civil society’ op de lange duur kan overleven zonder structurele interventies van de politiek. De politiek komt niet enkel tussen ter compensatie van een mank lopende dynamiek van de samenleving, zonder haar interventies zou van een samenleving zelfs geen sprake zijn. De politiek is de garantie dat het pluralisme van de ‘civil society’ tot ontplooiing kan komen. De ‘civil society’ is in dit perspectief zelf een politiek-juridische constructie. De subjectieve rechten (bijvoorbeeld de burgerlijke vrijheden) zijn het product van objectieve rechten (de grondwet). Voor Locke vallen ‘civil society’ en ‘political society’ samen: een samenleven onder politieke voorwaarden (Gruppelaar 2000:73-74).

Maar wie zijn nu die burgers die het middenveld vormen? De notie “burgerschap” kan op twee manieren worden bekeken, namelijk burgerschap-als-status en burgerschap-als-deugd. In de eerste betekenis is burgerschap de *“juridische status van een persoon als lid van een politieke gemeenschap”* (Penninx & Slijper 1999:14). De burger is een persoon die rechten en plichten heeft tegenover een staat. De discussie gaat in dit geval over welke rechten men op grond van rechtvaardigheid als burger tegenover de staat kan opeisen, alsook wat de implicaties zijn van die rechten. In de tweede betekenis is burgerschap een praktijk of een dispositie van een persoon. De burger is iemand die op een bepaalde manier handelt of bepaalde kwaliteiten bezit. In dit geval gaat het om welk gedrag van een goede burger kan worden verwacht, welke kwaliteiten hij dient te bezitten om zijn burgerschap uit te oefenen en hoe men deze kan stimuleren (Penninx & Slijper 1999:14).

De notie van burgerschap-als-status kwam reeds voor bij de oude Grieken. Burgerschap betekende lidmaatschap van de stadstaat. Volgens Aristoteles was een burger:

“He who has power to take part in the deliberative or judicial administration of any state is said by us to be a citizen of that state; and, speaking generally, a state is a body of citizens sufficing for the purposes of life.” (Aristoteles 1941,1177-1178, geciteerd in Koslowski 2000:73).

Marshall zag burgerschap als een bundel van civiele, politieke en sociale rechten die een individu bezit (Marshall 1964, geciteerd in Koslowski 2000:74). Pas als al deze soorten rechten gegarandeerd zijn is er sprake van burgerschap. In de meeste staten is het burgerschap gekoppeld aan nationaliteit. De concrete invulling van het concept en de manier waarop men burgerschap kan verwerven, verschillen van staat tot staat. Er kunnen drie principes onderscheiden worden volgens dewelke men een burger kan worden. Enerzijds zijn er de principes van het jus sanguinis en het jus soli, anderzijds is er het jus domicili. Het jus soli of vrij vertaald “grondrecht”, bepaalt dat wie in een bepaalde ruimte geboren wordt, lid is van de gemeenschap. Volgens het jus sanguinis, of vrij vertaald “bloedrecht”, is eenieder geboren uit een burger ook een burger. Deze twee principes zijn gebaseerd op de toekenning van burgerschap. Het jus domicili, of vrij vertaald “woonrecht” daarentegen bepaalt dat al wie een bepaalde periode ergens woont, via naturalisatie de nationaliteit kan verwerven. In de praktijk moet een individu aan meer voorwaarden voldoen om de nationaliteit te verwerven, soms gebeurt dit in combinatie met de eerste twee principes (Koslowski 2000:75).

Tegenwoordig bestaat er onder politiek filosofen een vrij brede consensus dat zowel gedwongen assimilatie als politieke uitsluiting van allochtonen moreel onaanvaardbare antwoorden zijn. In een democratische rechtsstaat worden deze principes op morele grond verworpen. Immigranten en hun nakomelingen dienen volledige en gelijke burgerschapsrechten te genieten. Daarnaast impliceren de sociale rechten van de welvaartsstaat dat men op zijn minst hoort te streven naar gelijke kansen op socio-economisch vlak. Hoe dit concreet dient te gebeuren, daar bestaat geen consensus over. Het principe van de multiculturele staat is aanvaard, maar over de concrete invulling zijn de debatten nog niet gesloten. Volgens Penninx en Slijper kunnen er vijf visies op de multiculturele samenleving onderscheiden worden: het liberaal nationalisme, de liberale neutraliteit, het liberaal multiculturalisme, het cultureel pluralisme en het communautair pluralisme (Penninx & Slijper 1999:16-19).

Het liberaal nationalisme erkent dat gedwongen assimilatie in strijd is met de individuele grondrechten, maar zolang deze gerespecteerd worden, mag de overheid streven naar de overleving van de nationale cultuur van de dominante groep. De ruimte voor cultuurverschil is beperkt tot de privé-sfeer in zijn engste vorm. De liberale neutraliteit stelt dat een multiculturele samenleving geen probleem stelt voor de liberale democratie. Er moet wel een strikte scheiding tussen staat en etniciteit gehandhaafd worden, vergelijkbaar met de scheiding tussen kerk en staat. De staat erkent enkel individuele burgers, geen groepen. De eigen cultuur mag beleefd worden in de privé-sfeer, maar de overheid heeft hier geen rol in te spelen. Het liberaal multiculturalisme gaat er van uit dat een cultureel neutraal beleid in de praktijk onmogelijk is. Uitgaande van de gelijkheid van kansen, moet de overheid een beleid voeren naar een zekere mate van gelijkheid in het culturele domein. De multiculturele samenleving wordt niet teruggedrongen tot de privé-sfeer, maar wordt ook aanvaard in de niet-publieke sfeer. Aanpassingen van dit publieke domein zijn noodzakelijk (Penninx & Slijper 1999:16-17).

Het cultureel pluralisme gaat nog verder. Verschillen in cultuur en identiteit zijn zeer fundamenteel van aard. De culturele identiteit van het individu bepaalt hoe men tegen de wereld aankijkt. De dominante groep heeft echter de macht om haar eigen perspectief als universeel voor te stellen, het minderheidsperspectief wordt dan als afwijkend voorgesteld. Gelijkwaardig burgerschap kan maar bestaan als alle minderheidsperspectieven een volwaardige plaats in het publieke debat krijgen. Er moeten vergaande vormen van groepsrepresentatie en –inspraak worden ingevoerd op diverse domeinen, de rechten verbonden aan het burgerschap moeten gedifferentieerd worden naar de specifieke behoeften van diverse groepen. Verscheidenheid wordt de norm, ook in de publieke sfeer. Het cultureel pluralisme kan gezien worden als een progressieve of emancipatoire variant van een oudere, conservatieve pluralistische visie die communautair pluralisme wordt genoemd. Het doel is een verzuild landschap. Elke groep mag volgens zijn eigen regels en normen leven binnen zijn eigen groep. De multiculturele samenleving betekent hier de erkenning van het recht op behoud en bescherming van de eigen identiteit. Interactie kan als bedreigend worden gezien, deze visie leunt aan bij een segregatiemodel (zie 3.2.2) (Penninx & Slijper 1999:17-18).

De discussie over burgerschap-als-deugd is van recentere datum. De achtergrond en aanleiding voor deze discussie is voornamelijk ongerustheid over de toestand van de moderne samenleving. Één van haar kenmerken zou een afnemende gemeenschapszin zijn, waarmee de

noodzakelijke voorwaarden voor een goed functionerende democratische maatschappij dreigen weg te vallen. Sommigen verbinden de noodzaak van deze soort burgerschap aan de toenemende individualisering en de afnemende betekenis van traditionele verbanden. Als een reden voor de discussie zien Penninx en Slijper onder meer het ontstaan van de multiculturele samenleving, waardoor de gemeenschappelijke nationale identiteit als bindende factor haar vanzelfsprekendheid verliest. Ook de afname van het maatschappelijk draagvlak voor de verzorgingsstaat wordt als reden gezien (Penninx & Slijper 1999:18). Gruppelaar noemt de “ontgrenzing” van de samenleving als belangrijk gegeven in deze context. Deze auteur stelt dat het grenzenloos samenleven velen angstig maakt. De voortschrijdende internationalisering en het multiculturele samenleven versterken de behoefte aan geborgenheid en samenhang. De natiestaat die een solide, discrete en solidaire politiek-maatschappelijke ruimte omschrijft, is poreus geworden (Gruppelaar 2000:39).

Een mogelijke oplossing voor deze problemen ligt niet in een discussie over beginselen en rechten, maar moet gezocht worden in een visie op de deugden van en voorwaarden voor het uitoefenen van burgerschap. Grosso modo worden drie opvattingen over burgerschap-als-deugd onderscheiden, met name het liberale, het communitaristische en het neorepublikeinse burgerschap (Penninx & Slijper 1999:18).

Liberaal burgerschap is heel eng: het beperkt zich tot het vaststellen van de beginselen en rechten van de burger. Een “goede” burger is iemand die deze beginselen en rechten onderschrijft en zich eraan houdt in zijn maatschappelijk leven. Vanuit de andere visies wordt er kritiek gegeven op deze visie: ze is te beperkt en te passief. Ze geeft ook onvoldoende of geen antwoord op de huidige maatschappelijke problemen. Volgens sommigen ligt deze visie zelfs mee aan de basis van sommige van die problemen (Penninx & Slijper 1999:19).

Het neorepublikeinse burgerschap is een actief burgerschap. Er wordt gewezen op het belang van politieke betrokkenheid en participatie, als doel en als middel. Van de burger wordt verwacht dat hij zich verantwoordelijk voelt voor de politieke gemeenschap waarvan hij deel uitmaakt. De “goede” burger heeft zich deugden als tolerantie, burgermoed, rechtvaardigheid, solidariteit, pragmatisch oordeelsvermogen en bereidheid tot participeren eigen gemaakt. Politieke participatie is ook een manier waarop men deze deugden aanleert (Penninx & Slijper 1999:19).

De communitaristen pleiten voor een nog bredere invulling van het actieve burgerschap. Ze wijzen op het belang van participatie en betrokkenheid in de civil society. Ook hier zijn deze zowel doel als middel. Van de “goede” burger wordt verwacht dat hij zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid neemt voor zijn directe omgeving, zijn hulpbehoevende medeburgers, zijn leefomgeving en de kwaliteit van de openbare ruimte. De burgerlijke deugden worden uitgebreid met eigenschappen als fatsoenlijkheid, zorgzaamheid, samenhangigheid en hulpvaardigheid. Deze eigenschappen worden aangeleerd in het niet-publieke domein (Penninx & Slijper 1999:19). Het communitarisme is een problematisch gegeven en biedt niet de oplossingen die ze pretendeert te bieden. Dat is toch de stelling van Jaap Gruppelaar:

“De cultuurgemeenschap is niet alleen ongeschikt als draagvlak of voorbeeld van de politieke samenleving, zij is zelf veelal een politiek artefact. De oriëntatie op culturele eigenheid en nationale identiteit heeft niet zozeer van doen met een herinnering aan wat eens was, maar is niets anders dan een mogelijke strategie om zich in een moderne wereld stabiliteit te verschaffen. Feitelijk blijken de vanzelfsprekendheden van de cultuurgemeenschap zodra zij geëxpliciteerd worden nogal variabel en daarmee de door haar geboden stabiliteit weinig stevig te zijn. De cultuurgemeenschap is een onzekere basis voor politieke sociabiliteit en solidariteit, zij overdrijft de eenduidigheid, zij dekt tal van verschillen en geschillen toe (en overeenkomsten met ‘anderen’); ...” (Gruppelaar 2000:71)

Opmerking: idem

De verschillen in opvattingen over de vraag wat gelijkwaardig burgerschap in een multiculturele samenleving betekent en welke eisen men daarbij aan allochtonen als burger kan stellen, hebben vergaande consequenties. Onder meer de invulling van het concept integratie gebeurt anders, wat op zijn beurt gevolgen heeft voor de invulling van het integratiebeleid en de te volgen strategieën. Wat zijn de precieze implicaties van de verschillen voor de uitgangspunten en beleidskeuzes van een integratiebeleid? Wat is daarin de plaats van zelforganisaties? Ik zal eerst de gevolgen bespreken van de visie van burgerschap-als-status in een multiculturele samenleving. Daarna die van burgerschap-als-deugd.

De liberaal nationalistische en de liberaal neutrale visie kenmerken zich door de afwezigheid van een bepaalde kijk op de multiculturele samenleving. Deze wordt wel als feit geaccepteerd. Integratie wordt in dit opzicht begrepen als een evenredige deelname van allochtonen in het politieke en sociaal-economische leven. Het beleid moet de politiek-juridische en sociaal-economische gelijkheid garanderen en bevorderen. Dit gebeurt bij voorkeur via een in algemene termen geformuleerd beleid. De etnisch-culturele en religieuze achtergrond van allochtonen zijn een individuele keuze en behoren tot de privé-sfeer. De overheid heeft hier

geen zaken mee. Ook de zelforganisaties zitten in de privé-sfeer. De overheid mag deze niet verbieden, maar moet ze ook niet stimuleren. Allochtonen dienen in beginsel benaderd te worden als individuele burgers (liberale neutraliteit) en zo aangemoedigd worden om aan te sluiten bij bestaande autochtone organisaties (liberaal nationalisme) (Penninx & Slijper 1999:20).

Het liberaal multiculturalisme ziet wel een rol weggelegd voor de zelforganisaties. Ze krijgen een instrumentele rol toebedeeld in het realiseren van de multiculturele samenleving. Ze kunnen de culturele emancipatie van de allochtonen in de nieuwe samenleving op eigen kracht dragen. Ze kunnen ook samen met de overheid en andere partners de maatschappelijke emancipatie van de eigen groep bevorderen. In deze visie is het gelegitimeerd dat zelforganisaties die zich richten op cultuur en identiteit, in het kader van gelijkheid van kansen, (tijdelijk) ondersteund worden om hun slechte uitgangspositie te compenseren (Penninx & Slijper 1999:21).

In de pluralistische visies tenslotte betekent volwaardig burgerschap niet enkel de verwezenlijking van individuele gelijke burgerschapsrechten, maar ook de erkenning van groepsgebonden identiteiten. Integratie staat niet enkel voor (individuele) sociaal-economische en politiek-juridische gelijkheid, maar voornamelijk ook voor (groepsgebonden) etnisch-culturele en religieuze gelijkwaardigheid. Deze groepsgebonden materies moeten centraal staan in het integratiebeleid. De overheid moet enerzijds de mogelijkheid bieden om de eigen identiteit ten volle te beleven, anderzijds moet ze deze minderheidsculturen beschermen. Zelforganisaties kunnen binnen deze visie een heel belangrijke rol spelen. De zelforganisaties moeten door de overheid publiekelijk erkend worden als vertegenwoordigende organen van de allochtone gemeenschappen. Ze hebben in dit opzicht een belangrijke rol bij het inbrengen van de allochtone perspectieven en inzichten in de niet-publieke en publieke sfeer. Een tweede belangrijke rol van zelforganisaties is dat ze mogelijkheid bieden tot cultuur- en identiteitsbeleving. Het cultureel pluralisme legt de nadruk op de eerste rol, het communautair pluralisme op de tweede. Beiden zijn ze voorstander van een actieve ondersteuning door de overheid (Penninx & Slijper 1999:20-21).

De verschillende visies op burgerschap-als-deugd kunnen worden verbonden met de discussie over de voorwaarden voor integratie in een multiculturele samenleving, met specifieke aandacht voor de verwachtingen naar de allochtonen toe. Volgens de liberale opvatting moet de overheid passief blijven en rekenen op het zelfregulerend vermogen van de markt en de

civil society. Van de allochtonen wordt verwacht dat ze de regels van het samenleven in een constitutionele democratie onderschrijven en zich er aan houden. Participatie in het onderwijs en op de arbeidsmarkt zijn essentieel.

Het neorepublikeins model vereist een actievere onderschrijving van de beginselen van de politieke gemeenschap en betrokkenheid bij die gemeenschap. Van de allochtoon wordt een daadwerkelijke betrokkenheid bij en participatie in het publieke leven verwacht. In de neorepublikeinse opvatting wordt, net als in de liberale opvatting, de publieke erkenning van groepsidentiteiten verworpen. Deze vormt volgens hen een potentiële bedreiging voor de politieke eenheid en de integratie van de gemeenschap (Penninx & Slijper 1999:22).

De communitaristen stellen dat integratie vooral tot stand komt door actieve betrokkenheid en participatie bij de civil society. Van de allochtonen wordt behalve sociaal-economische en politieke participatie en betrokkenheid, ook gemeenschapszin en sociale betrokkenheid verwacht. De concrete implicaties zijn afhankelijk van de visie op de multiculturele samenleving. Pluralisten waarderen betrokkenheid bij de eigen etnische of religieuze gemeenschap positief. Volgens hen hebben zelforganisaties een belangrijke functie in het integratieproces. De communitaristische visie kan echter ook gepaard gaan met een integrationistische of een assimilationistische kijk op de multiculturele samenleving. Het functioneren van de civil society langs etnisch-culturele of religieuze lijnen wordt dan als een vorm van ongewenste segregatie gezien (Penninx.& Slijper 1999:22).

De verschillende visies op burgerschap-als-deugd hebben ook implicaties voor de rol die men weggelegd ziet voor het vrijwilligerswerk en de zelforganisaties binnen een multiculturele samenleving. Het liberale burgerschap gaat veelal uit van een scheiding tussen civil society en staat. De vrijwillige associatie- en organisatievorming behoren tot de privé-sfeer. Overheidsbemoeienis met het vrijwilligerswerk wordt om twee redenen verworpen. Ten eerste omdat de kern van vrijwillige activiteiten juist is dat de overheid daar geen verantwoordelijkheid voor heeft. Ten tweede kan deze bemoeienis leiden tot een sturende rol van de overheid en zo de vrijheid van de civil society inperken. In de neorepublikeinse opvatting worden vrijwillige activiteiten gericht op de publieke zaak erg belangrijk gevonden. De overheid moet de organisatie steunen, financieel of anders, maar mag niet sturend optreden. Hoe burgers zich organiseren in de privé-sfeer is geen zaak van de overheid. De overheid moet er zorg voor dragen dat maatschappelijke verbanden in overeenstemming zijn met het burgerschapsideaal en intern volgens dit ideaal functioneren. In de

communitaristische burgerschapsopvatting wordt een bloeiende civil society en het vrijwilligerswerk dat erin verricht wordt, van groot belang geacht voor de samenleving. De verantwoordelijkheid van de overheid is groot. Enerzijds moet ze de voorwaarden voor vrijwillige activiteiten scheppen, anderzijds moet ze vrijwilligerswerk stimuleren (Penninx & Slijper 1999:23).

De visies op burgerschap-als-status zijn meestal toegespitst op een praktische vertaling naar uitgangspunten en beleidskeuzes voor integratiebeleid. De globale uitgangspunten voor de rol van de zelforganisaties en het vrijwilligerswerk zijn veel minder expliciet of uitgewerkt. De liberaal neutrale visie onthoudt zich van een specifieke opvatting. Als de overheid het vrijwilligerswerk met beleid ondersteunt, dient deze zich neutraal op te stellen ten aanzien van de etnisch-culturele of religieuze identiteit van de ondersteunde organisaties. Het liberaal nationalisme en multiculturalisme geven de voorkeur aan de opname van allochtonen in de bestaande organisaties en verenigingen. Bij het liberaal nationalisme wordt een aanpassing van de allochtoon verwacht, de tweede visie legt eerder de nadruk op de aanpassing van de organisaties aan de allochtonen. De pluralistische visies gaan er van uit dat het vrijwilligerswerk vanuit en voor de eigen groep een volkomen legitieme zaak is, het kan zelfs een positieve betekenis hebben (Penninx & Slijper 1999:23-24).

Welke visies kunnen er worden teruggevonden in het Vlaamse integratiebeleid? Mijns inziens kan men stellen dat er tot 1989 geen burgerschapsvisie aanwezig was in het beleid, tenzij misschien een (extreme) vorm van liberaal nationalisme. Er is geen apart integratiebeleid, de grondrechten worden met mondjesmaat toegekend. Dit resulteert in een minimalistische integratieoptie. Deze vorm kan men nog steeds terugvinden in Frankrijk. Als er al een integratiebeleid gevoerd wordt, dan is dit voornamelijk binnen het politiek-juridische en het sociaal-economische domein. Integratie vindt plaats op individuele basis, niet via groepsgebonden zelforganisaties. Deze worden zelfs als contraproductief gezien. Het monopolie van de nationale cultuur wordt niet ter discussie gesteld (Penninx & Slijper 1999:9-10).

Het voluntaristisch integratieconcept van het KCM kan gezien worden binnen de liberale neutraliteit. Het is een compromis tussen het liberale nationalisme in Wallonië en het liberale multiculturalisme in Vlaanderen. De Vlaamse burgerschapsvisie wordt verder uitgewerkt in de eerste nota Migrantenbeleid uit 1989. Het tweesparenbeleid met een sociaal en cultureel luik duidt op het belang dat aan cultuur wordt gehecht. Logischerwijze volgt dan ook de

subsiëring van de zelforganisaties via de voorlopige regeling van 1993 en het decreet van 1995. Het Minderhedendecreet van 1998 bouwt verder op deze visie. En uit wat afgeleid kan worden uit de Bouwstenennota van minister Anciaux, zal dit voor het komend decreet niet veel veranderen.

Als men kijkt naar de burgerschapsvisie van burgerschap-als-deugd, dan kan gesteld worden dat er voor 1989 een liberale burgerschapsvisie aanwezig was (voor zover er al een visie was). Het integratieconcept van het KCM trekt deze lijn door. Langs Vlaamse zijde is er sprake van een neorepublikeinse burgerschapsvisie. Allochtonen moeten zich niet enkel aanpassen, ze moeten ook participeren aan de Vlaamse samenleving, op alle gebieden. De laatste jaren neigt het beleid met momenten naar de communitaristische burgerschapsvisie. Van de allochtonen wordt een actieve betrokkenheid en participatie aan de civil society verwacht. Aan de andere kant verhindert de Vlaamse overheid dat de allochtone organisaties volwaardig hun rol kunnen spelen. Als het gaat om belangenbehartiging bijvoorbeeld dan wordt de buffer van de integratiesector tussen geschoven (zie 3.4.3). Een gelijkaardige evolutie is merkbaar in het Nederlandse integratiebeleid, dat qua burgerschapsvisie veel gemeen heeft met het Vlaamse beleid.

Deel II Allochtone zelforganisaties in Gent

Hoofdstuk 5 Algemeen overzicht van het Gentse veld

5.1 Inleiding: Gent als multiculturele stad

Gent herbergt sedert oudsher een aantal allochtone gemeenschappen. De definitie van allochtoon gehanteerd door de stad Gent verschilt van de definitie uit het Minderheden-decreet. Voor de stad Gent is een allochtoon

“een persoon die afkomstig is uit een land buiten de Europese Unie waar het gemiddeld bruto-jaarinkomen minder dan 3718 euro bedraagt” (Stad Gent 2000b:15).

Om historische redenen is de definitie verruimd: ook Spanjaarden, Italianen, Grieken en Portugezen worden tot de allochtonen gerekend, ook al zijn ze afkomstig uit de Europese Unie.

De allochtonen maken op dit ogenblik zo'n 7 procent van de Gentse bevolking uit. De grootste allochtone groepen zijn de Turken en de mensen van Maghrebijnse origine, die respectievelijk 57 en 11.5 procent van het allochtonenbestand uitmaken. Het percentage allochtonen neemt toe doordat het aantal allochtonen in stijgende lijn gaat, terwijl het aandeel autochtonen afneemt. Dit heeft twee belangrijke oorzaken. Ten eerste verhuizen er meer autochtonen uit Gent dan er komen wonen. Bij de allochtonen is deze situatie omgekeerd. Ten tweede heeft de stad Gent een geboorteoverschot dat voor een groot stuk op rekening van de allochtonen mag worden geschreven (Stad Gent 2000b:15). Hierbij dient wel vermeld dat het aantal allochtonen met een vreemde nationaliteit, het aantal vreemdelingen, afneemt. Op 31 december 1999 stonden er 17 211 vreemdelingen geregistreerd bij de dienst Bevolking van de stad Gent, op 31 december 2000 waren dit er nog 15 834 (een daling van 1377 eenheden). De verklaring hiervoor ligt in de versoepelde procedure om de Belgische nationaliteit te verwerven (de zogenaamde “Snel-Belgwet”). In 2000 waren er 2356 nationaliteitswijzigingen, vier keer zoveel als in 1999 (Stad Gent 2001:3-4).

Opmerking: let op!!!!gesplitst woord

De allochtone gemeenschappen wonen voornamelijk in de Gentse volkswijken: Rabot, Muide, Brugse Poort, Ledeborg, Meulestede en Dampoort, dit is de zogenaamde 19de-eeuwse gordel.

Naast de allochtonen verblijven er in Gent zo'n 7000 vluchtelingen. De herkomst van deze groep is wisselend, afhankelijk van de conflicthaarden in de wereld. Met vluchtelingen worden de personen bedoeld die erkend zijn als vluchteling of in België asiel hebben aangevraagd en wiens procedure nog loopt (Stad Gent 2001:2).

Een derde groep zijn de woonwagenbewoners. Hun aantal wordt op 300 geschat. De term "woonwagenbewoners" is misleidend, want eigenlijk wordt er mee bedoeld:

"personen met een nomadische cultuur, die zich legaal in België bevinden en die traditioneel in een woonwagen wonen of gewoond hebben" (Stad Gent 2000b:17)

De laatste groep zijn de mensen zonder papieren. Dit zijn alle vreemdelingen die in België verblijven zonder wettig verblijfstatuut. Het gaat hier om uitgeprocedeerde asielzoekers en uitgeprocedeerden in het kader van een gezinshereniging die het land niet verlaten, buitenlandse studenten die in België blijven nadat hun studieperiode en hun visum verlopen is en clandestienen, vreemdelingen die nooit een verblijfsvergunning hebben aangevraagd. Ook mensen die met een geldig visum het land zijn binnengekomen, maar hier bleven toen hun visum verviel vallen in deze categorie. Precieze cijfers over deze groep zijn niet bekend, officieel zijn ze gewoon niet in Gent. Een indicatie voor hun aantal is het aantal dossiers dat werd ingediend tijdens de regularisatiecampagne van januari 2000. In Gent werden toen 1080 dossiers ingediend, kinderen inbegrepen gaat het over 1800 personen. De grootste groep was van Turkse oorsprong. De andere belangrijke herkomstlanden waren Bulgarije, Ex-Joegoslavië (Kosovo), Pakistan, Ghana, India, Slowakije, Tsjechië, Marokko en Congo (voormalig Zaïre) (Stad Gent 2000b:18).

De stad Gent heeft een eigen minderhedenbeleid uitgewerkt dat voor een groot stuk gebaseerd is op het Vlaamse beleid. Zoals eerder vermeld (zie 3.4) vereist het Minderhedendecreet dat steden en gemeenten een beleid moeten uittekenen dat beantwoordt aan vier vereisten:

- het is een inclusief beleid,
- de doelgroepen zelf worden erbij betrokken,
- de bevolking wordt erover geïnformeerd en
- het omvat de organisatie van het onthaal van nieuwkomers.

Het Gentse stadsbestuur legt daarnaast nog twee bijkomende accenten:

- racisme en discriminatie tegengaan en
- het stimuleren van harmonieus samenleven en werken

Het inclusief karakter van het Gentse beleid wordt geïllustreerd door de afwezigheid van een expliciete vermelding van de diverse doelgroepen in het bestuursakkoord:

“Nogal wat groepen in de samenleving betreuren dat het bestuursakkoord hen niet expliciet vermeldt. Dat is een gewilde keuze. Emancipatorisch werken vereist aandacht voor alle bevolkingsgroepen op alle beleidsdomeinen. Alle Gentenaren zijn voor ons gelijkwaardig. Al beseffen we natuurlijk dat ze niet allemaal gelijk zijn, dat verschillende situaties verschillende oplossingen noodzaken. We willen die diversiteit niet alleen erkennen maar ze ook als een positief gegeven beschouwen. We zullen derhalve alle mogelijke inspanningen leveren om verdraagzaamheid te stimuleren”
(Stad Gent 2000a:2)

Op een aantal domeinen kan de allochtone bevolking (specifieke) ondersteuning gebruiken. Daartoe werd in 1991 de Stedelijke Integratiedienst (SID) opgericht. Deze dienst heeft twee doelstellingen: enerzijds de allochtone bevolking ondersteuning bieden waar nodig, anderzijds de andere stadsdiensten ondersteunen om alle burgers van de stad een even kwaliteitsvolle en efficiënte dienstverlening te garanderen. Ze gaat hierbij uit van twee principes: gelijkwaardigheid van alle Gentenaars en respect voor de culturele eigenheid van de verschillende etnisch-culturele minderheden. De SID valt onder het departement Cultuur, Recreatie en Welzijn, meer bepaald onder de dienst Sociale Zaken en Huisvesting. Ze bestaat uit een centrale werking en acht deelwerkingen (onderwijs, sociale dienst, vorming, sensibilisering, socio-cultureel werk, volwasseneneducatie & tewerkstelling, Intercultureel Centrum ‘De Centrale’ en ‘Kom-Pas’: centrum voor anderstalige nieuwkomers) (Stad Gent 2000b: 3).

De prioritaire partner van de SID voor de uitvoering van het minderhedenbeleid in Gent is het Intercultureel Netwerk Gent (ING). Het ING werd opgericht op 1 januari 2000. Toen ging de nieuwe Vlaamse regeling voor de erkenning en subsidiëring van integratiecentra in. Per provincie werd er nog maar één integratiecentrum erkend, in Brussel, Antwerpen en Gent werd telkens nog één integratiecentrum erkend en gesubsidieerd. Deze integratiecentra kunnen wel steunpunten oprichten (ICEM 2000:248). Het ING is een vzw die is samengesteld uit de vier lokale integratiecentra (LIC) die aanwezig waren in Gent (El Ele/ Hand in hand, De Poort/ Beraber, De Brug en LIC Gent-Zuid). Deze vier LIC's hebben hun integratiewerk doorgeschoven naar de nieuwe vzw, samen met een deel van hun personeel. Ze zijn tegelijkertijd steunpunten geworden, respectievelijk Steunpunt West, Noord, Oost en Zuid). Drie van de vier steunpunten hebben een deel van hun oorspronkelijke werking buiten het ING gehouden. Enkel El Ele/ Hand in hand, steunpunt West, is volledig opgegaan in de nieuwe structuur. Voor de specifieke opdrachten van de LIC's wordt de lezer verwezen naar

hoofdstuk 3.4. Er bestaat permanent overleg tussen de SID en het ING. Ze zijn complementair en zetten op basis van efficiënte taakafspraken het stedelijk beleidsplan om in de praktijk (Stad Gent 2000b:10-12).

Een concrete vorm waaronder de SID de allochtone gemeenschappen ondersteunt is het subsidiëren van zelforganisaties. Dit gebeurt via de deelwerking Socio-cultureel Werk & Inspraak. Het huidige gemeentelijk reglement (houdende de erkenning en de subsidiëring van lokale socio-culturele verenigingen van allochtonen en hun projecten, zie bijlage 4) trad in werking op 1 februari 2000. De subsidievoorwaarden in Gent zijn strenger dan die van de Vlaamse Gemeenschap. De Vlaamse Gemeenschap hanteert de 4-3-1-regel. Dit wil zeggen dat een organisatie, om erkend te kunnen worden, 4 activiteiten per jaar moet organiseren en 3 bestuursvergaderingen en 1 Algemene Vergadering moet houden. Verder moeten er drie mensen in het bestuur zitten. Volgens het gemeentelijk reglement van de stad Gent moeten organisaties, om erkend te kunnen worden, erkend zijn bij de Vlaamse Gemeenschap, jaarlijks zes activiteiten, vijf bestuursvergaderingen en één Algemene Vergadering organiseren. De vereniging moet een vzw zijn, of in het geval van een feitelijke vereniging, aangesloten zijn bij een erkende landelijke vereniging. Er dienen minstens vijf mensen in het bestuur zitten, waarvan minimum de helft meerderjarig is. De strengere voorwaarden hebben een aantal redenen. Met de eis dat het bestuur vijf leden moet tellen, wil men de wildgroei aan organisaties indijken. Men wou vermijden dat drie mensen samenkwamen en een vereniging oprichtten enkel en alleen om subsidies op te strijken. Onder de erkende zelforganisaties in Vlaanderen zijn er een aantal slapende of zelfs nepverenigingen die enkel met dat doel opgericht zijn. Een tweede reden voor de strengere eisen is dat de stad Gent verenigingen wou steunen die potentieel hebben om actief te blijven. Vanuit de stedelijke overheid werd ervan uit gegaan dat met vijf vrijwilligers de continuïteit van de werking beter gegarandeerd was. Ook de gevraagde erkenning door de Vlaamse Gemeenschap moet in die optiek bekeken worden: die erkende organisaties werken al minstens een jaar en hebben al iets bewezen²⁷.

De continuïteit van de werking is of wordt een probleem bij een aantal verenigingen. Een aantal organisaties draaien op enkele personen of in het slechtste geval op één persoon (meestal de voorzitter). Als die personen afhaken of hun inspanningen afbouwen dan kan het voortbestaan van de vereniging in gevaar komen. Ook in Gent zijn er enkele organisaties die op dit ogenblik geconfronteerd worden met deze problematiek.

²⁷ Bron: eigen interview met een vertegenwoordiger van de deelwerking Socio-cultureel Werk & Inspraak

Naast de structurele subsidiëring kunnen erkende organisaties ook projectsubsidies aanvragen.

De volgende projecten komen in aanmerking:

- “ - *projecten met een experimenteel, aanvullend en/of vernieuwend karakter*
- *en die tot doel hebben de verenigingen en hun leden, te laten deelnemen aan het maatschappelijk leven;*
- *en die beantwoorden aan maatschappelijk relevante noden, bijvoorbeeld in relatie tot onderwijs, tewerkstelling, huisvesting”* (Gemeentelijk reglement artikel 12).

Een vereniging kan vier projecten per jaar indienen. Indien het gaat om culturele, sport- of jeugdprojecten wordt de vereniging doorverwezen naar de betreffende stadsdienst, ook in deze materie voert de stad een inclusief beleid. De projecten komen maar in aanmerking voor subsidiëring als ze een publiek karakter hebben, zich minstens actief richt tot de allochtonen in Gent en georganiseerd wordt op het grondgebied van de stad Gent (Stad Gent 1999:4).

Ook andere stadsdiensten zetten soms projecten op rond interculturele werking. Zo heeft de Stedelijke Jeugddienst recentelijk een subsidie in het leven geroepen onder de naam “Interculturele samenwerking – Denk niet zwart/wit maar gekleurd”. De bedoeling is artistieke of culturele projecten te steunen die Gentse jongeren van verschillende culturen samenbrengen. Uiteindelijk zou die samenwerking moeten leiden tot een product dat aan het publiek kan worden voorgesteld. Voor dit project is een budget van 14 873 euro uitgetrokken (Stad Gent 2002:9).

Naast de SID en het ING is er ook nog het Forum voor Etnisch-culturele Minderheden of afgekort het Forum. Dit is een overlegorgaan tussen de allochtone gemeenschappen en het stadsbestuur. In dit orgaan zetelen zeven afgevaardigden van de CDF, zeven afgevaardigden van de FZO-VL en zeven personen die actief zijn in het verenigingsleven, maar noch lid zijn van de CDF, noch van de FZO-VL. Dit Forum is de opvolger van de vroegere Stedelijke Integratieraad. Dit Forum moet jaarlijks een aantal dossiers voorbereiden met mogelijke initiatieven of beleidsvoorstellen rond bepaalde thema's. Zowel de CDF als de FZO-VL hebben één voltijdse betaalde kracht gekregen om deze dossiers voor te bereiden.

Over het algemeen laat de SID een positieve indruk achter. Ook onder de organisaties die ik bezocht heb vielen er weinig of geen negatieve geluiden over de dienst te horen. Het ING daarentegen krijgt soms wel negatieve kritieken. Zo kreeg ik te horen dat ze in een ivoren toren zitten en te weinig voeling hebben met hun achterban. Eén persoon die ik geïnterviewd heb klaagde erover dat het lokale steunpunt niet met hen wou samenwerken rond

dienstverlening naar allochtonen, zelfs niet als zijn vereniging dat op vrijwillige basis deed. Deze kritieken sluiten aan bij wat Katrien Meireman (2000) opmerkte in haar onderzoek. De door haar onderzochte landelijke organisaties noemden de paternalistische houding van de integratiecentra als een hindernis bij hun functioneren (Meireman 2000:52). Of deze kritieken voor het ING terecht zijn dan wel ingegeven zijn uit persoonlijke rancune of andere redenen is stof voor een andere studie. Er ontbreekt onderzoek over het bereik van het ING en de positie ervan in het Gentse veld. Het is ook niet duidelijk wat de invloed is van de herstructurering van 2000. Dit onderwerp viel echter buiten het bereik van deze verhandeling.

5.2 Turkse gemeenschap

De Turkse gemeenschap is de grootste allochtone groep in Gent. Volgens gegevens van de Stedelijke integratiedienst wonen er 11 226 Turken in Gent. Daarvan hebben er 7 852 de Turkse en 3 374 de Belgische nationaliteit. De Turkse gemeenschap maakt bijna de helft uit van de vreemdelingenpopulatie in Gent, namelijk 46.60% (1998)²⁸. In grote lijnen zijn er drie groepen Gentse Turken. De grootste groep is afkomstig uit Emirdag (Centraal-Anatolië). Een ander deel komt van de Zwarte Zee-kust en Posof. Het derde deel bestaat uit Göçmenler, dit zijn Joegoslavische vluchtelingen (van na de Eerste Wereldoorlog), zij komen uit de grote steden, voornamelijk uit Istanbul (Kanmaz 2002).

De Turkse gemeenschap woont in de 19de eeuwse gordel rond het centrum, nauwelijks in het stadscentrum zelf. Opmerkelijk is dat de verschillende groepen nog steeds geconcentreerd wonen. Bijvoorbeeld in de buurt rond de Sleepstraat (Sluizeke Muide) wonen vooral mensen afkomstig van Emirdag. In Sint- Amandsberg wonen dan weer Turken van aan de Zwarte Zee, uit Posof en Kars. Rond de Brugse Poort wonen de Turken afkomstig uit Istanbul. In Ledeborg woont nog een groep uit Emirdag, uit het dorp Piribeyli (Kanmaz 2002).

De Turkse gemeenschap heeft een goed uitgebouwd verenigingsleven. In Gent alleen al telt ze 52 erkende zelforganisaties (op 104 erkende zelforganisaties in Gent) (Demirogullari 2001:59-61). Deze situatie is vergelijkbaar met die in andere Vlaamse steden met een grote Turkse gemeenschap, zoals Antwerpen en Genk. Er zijn een aantal redenen voor de hoge

²⁸ De cijfers van de dienst Bevolking verschillen van de cijfers van de SID. Op 31 december 2000 woonden er volgens hun cijfers 6519 Turken in Gent. 1626 Turken hebben in 2000 de Belgische nationaliteit verworven. Samen 8145 mensen van Turkse origine, een verschil van 3081 eenheden. De Turken vormen 41.1% van de vreemdelingenpopulatie.

organisatiegraad van deze gemeenschappen. Enerzijds is er het feit dat het oprichten van organisaties aangemoedigd en gesteund werd door de Turkse overheid. Anderzijds komt het ook voor een groot deel doordat de Turkse immigratie groepsgewijs verliep: de Turken binnen een bepaalde gemeente komen heel vaak uit dezelfde streek en soms zelfs uit hetzelfde dorp. Voor een stuk immigreerde de plaatselijke structuur mee. Een aanvullende verklaring voor de grote verscheidenheid aan organisaties is de heterogeniteit van de Turkse bevolking, zowel in eigen land als onder de Turkse immigranten. Er zijn in België zowel soennieten, sjiïeten en christenen aanwezig, zowel politiek linkse als rechtse Turken, et cetera (Leyssens & Vanhoorne 1998:38-39).

De eerste organisaties die de Turkse immigranten oprichtten waren moskee- of religieuze verenigingen. De oudste Turkse organisatie in Gent is het Turks Cultureel Centrum Gent, beter gekend als de Grote Moskee (in de Kazemattenstraat). Deze vereniging werd opgericht in 1978. De moskee is van de Diyanet-strekking. Dit wil zeggen dat de imam betaald wordt door de Turkse overheid, hij is een ambtenaar in dienst van het Turkse Presidium voor Geloofszaken (*Diyanet Isleri Baskanligi*). In de Grote Moskee worden ook lessen Turkse taal en cultuur gegeven door mensen benoemd en betaald door het Turkse ministerie van onderwijs. Ondertussen zijn er nog twee andere Diyanetmoskeeën in Gent opgericht (Kanmaz 2002).

Daarnaast zijn er nog drie andere Turkse moskeeën in Gent. Die zijn opgericht uit oppositie tegen het Turkse beleid. Zo is er onder meer een Milli-Görüs-moskee²⁹ in de F. Ferrerlaan (Kanmaz 2002). Zo vormen die organisaties een voortzetting van het Turkse politieke leven in het buitenland.

Het is geen toeval dat de eerste Turkse organisaties juist moskeeverenigingen waren. De islam vormde/vormt het bindmiddel bij uitstap van de Turkse gemeenschap. De Turkse autoriteiten hebben de oprichting van islamitische verenigingen en centra actief ondersteund om zo de Turkse gemeenschap in België te begeleiden en te controleren. De moskee vormde de plaats om elkaar te ontmoeten, problemen te bespreken en aan informele, onderlinge hulp te doen (Vanmechelen 1995:17).

²⁹ Milli Görüs betekent "de Nationale Visie", het is het ideologisch gedachtegoed van de "Milli Selamet Partisi" (partij van het nationale heil), de latere (inmiddels ook al verboden) "Welvaartspartij" van Necmettin Erbakan. Deze partij heeft conservatieve islamitische ideeën en is het niet eens met de laïcisme van de Turkse staat. De beweging heeft moskeeën verspreid over heel europa (den Exter 1990:123).

Tal van Turkse organisaties lieten na verloop van tijd elke verwijzing naar religie in hun naam of statuten weg (Vanmechelen 1995:18). Er zijn twee grote redenen voor het schrappen van die verwijzingen. Enerzijds is het bedoeld voor de overheid: vanaf het Besluit van de Vlaamse Regering houdende de erkenning en subsidiëring van organisaties van migranten van 27 januari 1993 werd er geopteerd om geen religieuze organisaties te subsidiëren. Om in aanmerking te komen voor subsidies zag men zich genoodzaakt om de verwijzingen weg te laten. Anderzijds was het een poging om zich te richten tot de jongere generaties allochtonen die zich niet zo aangesproken voelden tot het moskeegebeuren (Vanmechelen 1995: 17-18).

Naast de zes moskeeverenigingen zijn er nog tal van andere, socio-culturele verenigingen. Het aanbod varieert van sportclubs tot louter culturele verenigingen, van meer traditionele jeugdhuizen tot verenigingen die voornamelijk huiswerkklassen aanbieden. Deze zogenaamde autonome organisaties, die niet meer het verlengstuk zijn van politieke of religieuze organisaties, zijn in opmars sedert 1986 en kennen een opmerkelijke groei vanaf de jaren '90. De toename van het aantal verenigingen is hoogstwaarschijnlijk voor een stuk toe te schrijven aan de mogelijkheid tot subsidiëring vanaf 1993. In 1993 - 1994 dienden 11 Turkse organisaties uit Gent een aanvraag tot erkenning en subsidiëring in (Vanmechelen 1995:14), anno 2001 zijn er reeds 52 erkende Turkse organisaties in Gent. Deze stijging is niet alleen het gevolg van het oprichten van nieuwe organisaties. Er waren ook een aantal reeds bestaande organisaties die in 1993 niet onmiddellijk een aanvraag hebben ingediend. Desalniettemin is de toename vooral te wijten aan de oprichting van nieuwe verenigingen.

Onder de Turkse zelforganisaties zijn er een aantal die problemen hebben met de continuïteit. Zoals gezegd in 5.1 zijn er verenigingen die draaien op een te beperkte kern, die een onvoldoende ruim kader hebben. In mijn eigen veldwerk heb ik twee organisaties ontmoet die geconfronteerd worden met deze problematiek, hoewel niet in die mate dat het voortbestaan direct bedreigd wordt. Naast deze "probleemgevallen" zijn er nog tal van bloeiende organisaties, bij wie het probleem niet aan de orde is en die over het algemeen goed functioneren. Ook in dit opzicht heeft de Turkse gemeenschap een gediversifieerd verenigingsleven.

Volgens een onderzoek van Mens en Ruimte uit 1980 waren er in de jaren 1970 drie types van Turkse verenigingen: links-georiënteerde verenigingen die daadwerkelijk integratie nastreven, moskeeverenigingen die als doel hebben de islamitische religie en cultuur te verspreiden en de Turkse cultuurverenigingen met een rechts (tot extreem rechts) georiënteerd gedachtegoed.

Zij zijn anti-links, patriottisch en tegen integratie (Mens en Ruimte 1980:174). Ook Jef Cas stelt dat de meeste Turkse verenigingen politieke, ideologische of religieuze uitgangspunten hebben (Jef Cas 1994:7). Uit recent onderzoek blijkt dat de Turkse gemeenschap nog steeds een hoge graad van politiek bewustzijn heeft (Mertens 2000:7). Uit andere onderzoeken blijkt dat de zwart-witopdeling genuanceerd moet worden³⁰. Zeker bij de autonome verenigingen is het politiek-ideologische of het religieuze aspect naar het achterplan verschoven. Ze dragen allen het principe van de multiculturele samenleving hoog in het vaandel. Ook bij de oudere organisaties is er, althans op papier (in hun statuten), een verschuiving in hun doelstellingen merkbaar (Brackeva 1996:12). Desalniettemin blijft de achterban politiek bewust. De politieke en ideologische overtuigingen vormen nog steeds een intern structurerend element binnen het Turkse verenigingsleven (Sierens 2001:105). In welke mate deze breuklijn nog invloed heeft op het verenigingsleven is mij onbekend. Dit is misschien stof voor een volgende studie.

5.3 Maghrebijnse gemeenschap

De Maghrebijnse gemeenschap is kleiner dan de Turkse, ze maakt zo'n 11.5 % uit van de allochtone bevolking van Gent. De grootste groep onder hen is de Marokkaanse gemeenschap. Volgens de cijfers van de dienst Bevolking woonden er in 2000 1254 Marokkanen in Gent. Daarnaast wonen er 271 Tunesiërs, 291 Algerijnen, 30 Egyptenaren en 18 Libiërs. In 2000 hebben er ook 265 Marokkanen, 68 Tunesiërs en 61 Algerijnen de Belgische nationaliteit verworven (Stad Gent 2001:3,69). Het grootste deel van de Marokkaanse immigranten in België is afkomstig uit grote steden zoals Tanger, Rabat, Tetouan en Casablanca. Een andere groep is afkomstig uit het Rifgebergte. De Gentse Marokkanen behoren grotendeels tot die tweede groep. Het zijn voornamelijk Berbers afkomstig uit rurale gebieden (Kanmaz 2002).

Deze gemeenschap leeft grotendeels in de wijken Brugse Poort en Rabot. Hoewel de Marokkaanse immigratie even oud is als de Turkse, is de Marokkaanse gemeenschap in Gent, in vergelijking met de Turkse, nagenoeg onzichtbaar. Enerzijds is de groep Marokkanen veel kleiner en anderzijds is de Marokkaanse gemeenschap ook veel minder gestructureerd (Kanmaz 2002).

³⁰ Onder meer Vanmechelen 1995, Brackeva 1996

In Gent zijn er 13 erkende Noord-Afrikaanse zelforganisaties. Dit zijn vooral Marokkaanse organisaties, maar precieze cijfers zijn niet voorhanden. Daarnaast zijn er ook nog zeker drie (Marokkaanse) moskeeverenigingen. De oudste is de moskeevereniging van de Grote moskee, Al-Fath, gevestigd in de Beukelaarstraat. Deze moskee is vermoedelijk een van de eerste Marokkaanse moskeeën in België. In termen van “wijkmoskeeën” is dit de moskee van de Brugse Poort. Bijna elke Gentse Marokkaan heeft deze moskee bezocht. Maar ook andere Afrikaanse moslims (Somali’s, Mauretaniërs) bezoeken ze. Het is een traditionele moskee in de zin dat ze een klassiek aanbod heeft, hoewel er recent wijzigingen merkbaar zijn. Zo is er nu een aparte ruimte voor vrouwen en is er meer aandacht voor de pedagogische aanpak van de koran- en Arabische lessen (Kanmaz 2002).

Een tweede moskee is gevestigd in de Warandestraat, in de volksmond is dit de Dampoortmoskee. De officiële naam is Masjid Okba Ibn Nafi. Deze moskee wordt ook de Noord-Afrikaanse genoemd omdat er lang een Egyptische imam actief was die andere, niet-Marokkaanse groepen aantrok. Volgens sommigen zou deze moskee ontstaan zijn uit de tegenstelling tussen Berbers en Arabieren, waarbij deze moskee Berbers was. Tegenwoordig is dit niet meer zo, de keuze van moskee wordt meer bepaald door praktische overwegingen, niet op basis van deze tegenstelling (Kanmaz 2002).

De derde Marokkaanse moskee dateert van december 1999. Ze is gevestigd in de Victor Frisstraat (wijk Brugse Poort) en haar officiële naam luidt “El-Markaz et-Tarbawi”. De oprichting vloeit voort uit een conflict binnen de Grote Moskee. Wat de determinerende factoren precies waren is niet duidelijk. Het gaat in elk geval om een cluster van redenen. Het bestuur van de El-Markaz moskee is in handen van jongere mannen, die de moskee willen opentrekken naar jongeren en een breder activiteitenaanbod willen bieden (Kanmaz 2002).

De belangrijkste organisaties binnen de Marokkaanse gemeenschap in Gent zijn de Grote Moskee uit de Beukelaarstraat, de El-Markaz moskee en het jeugdhuis “The Rifboys”. Deze laatste is gevestigd in de Kiekenstraat, wijk Brugse Poort. Ze richten zich hoofdzakelijk naar de Marokkaanse jongens in de wijk. Qua activiteiten varieert het aanbod van sport en vorming tot onthaal en ontmoeting (ICCM s.d.:175). Deze vereniging hecht zeer aan haar autonomie.

In Gent is het Marokkaanse verenigingsleven relatief gesloten tegenover buitenstaanders, hoewel bijvoorbeeld El-Markaz pogingen onderneemt om zich opener op te stellen. Daartoe moeten ze wel veel interne weerstand overwinnen. Over het algemeen is er weinig animo om

intercultureel samen te werken. Er is veel wantrouwen tegenover de buitenwereld, maar ook intern zijn er spanningen (Sierens 2002).

5.4 De nieuwkomersgroepen³¹

Deze categorie is zeer heterogeen, zowel qua herkomst, migratietijdstip en –traject, cultuur, sociale netwerkvorming, taal et cetera. Ze delen wel een paar gemeenschappelijke kenmerken. Zo spruiten ze allen voort uit wat men de “nieuwe migratie” noemt. Deze is vanaf de jaren '80 op gang gekomen en maakt van België een permanent migratieland. Een tweede gemeenschappelijk kenmerk is dat deze categorie van allochtonen veel asielzoekers, politieke en economische vluchtelingen telt. Ook zijn er een aantal illegalen onder hen, “sans-papiers” of “mensen zonder papieren”. Deze nieuwkomers zijn afkomstig van over de hele wereld, Azië, Afrika, Latijns-Amerika en Oost-Europa. Momenteel is er bij deze groepen een tweede generatie in opgroei (Sierens 2001:79).

Volgens cijfers van de dienst bevolking van de stad Gent woonden er op 31 december 2000 908 vreemdelingen van Afrikaanse afkomst in Gent (Maghreb-landen uitgezonderd). De grootste Afrikaanse gemeenschappen zijn de Ghanese (181) en de Kongolese (ex- Zaïre) (124) gemeenschap. Anno 2001 waren er 17 Afrikaanse organisaties actief in Gent.

De laatste jaren wordt een grote inwijking vastgesteld van Oost-Europeanen. Als men alle Oost-Europese nationaliteiten samentelt dan zijn er in Gent meer Oost-Europeanen dan Turken. Dit geeft echter een vertekend beeld omdat er al heel wat tot Belg genaturaliseerde Turken zijn³². Volgens het bevolkingsregister waren er eind 2000 918 Oost-Europeanen ingeschreven in Gent. De grootste groep bestaat uit mensen afkomstig uit (ex-) Joegoslavië (421). Hier zijn de Kosovaarse en andere vluchtelingen niet bij gerekend. Het Oost-Europees verenigingsleven beperkt zich tot drie organisaties van zigeuners.

Een volgende allochtone gemeenschap is de Latijns-Amerikaanse. Deze gemeenschap telde eind 2000 zo'n 331 leden. In Gent zijn er twee Latijns-Amerikaanse zelforganisaties actief, beide zijn aangesloten bij de Latijns-Amerikaanse Federatie uit Antwerpen.

³¹ Tenzij anders vermeld zijn de bevolkingscijfers afkomstig uit Stad Gent 2001: 69-73, de informatie over het aantal verenigingen uit Demirogullari 2001:59-61.

³² Luc Baekeland, hoofd van de SID, tijdens zijn speech op "Vrienden door dik en dun" van de FZO-VL, 10 februari 2002

De Aziatische gemeenschap in Gent telt 898 mensen (Turken uitgezonderd). De grootste groepen binnen deze gemeenschap zijn de Chinezen (177) en de Indiërs (140). Deze hebben zich echter nog niet verenigd, in tegenstelling tot de Bengalen en de Syriërs, die elk één zelforganisatie hebben in Gent. Er is ook een niet-erkende Pakistaanse moskeevereniging.

Over de Oost-Europese, Afrikaanse, Aziatische en Latijns-Amerikaanse zelforganisaties is in de literatuur weinig tot niets terug te vinden. Ze vormen blinde vlekken in de (toch al schaarse) kennis. Dit komt onder meer omdat het veelal om jonge verenigingen gaat. Het feit dat het kleine gemeenschappen betreft die weinig in het oog springen speelt hierbij ook een rol.

Bij Sierens (2001) komen een tweetal punten naar voor. Hij stelt dat de integratiecentra moeilijkheden ondervinden om de zogenaamde “nieuwkomersorganisaties” te bereiken omdat hun werking vaak is afgestemd op Turkse en Marokkaanse gemeenschappen (Sierens 2001:234). Verder zouden de Afrikaanse organisaties een eerder landelijke werking hebben: ze bereiken niet enkel de lokale Afrikaanse gemeenschap, maar ook die in andere steden en provincies. Ghanaba (Association of Ghanians Residents in Belgium), één van de veertien erkende landelijke verenigingen, wil eigenlijk een eenheidsorganisatie zijn die alle Ghanezen in België verenigt. Hiermee wordt een organisatie bedoeld die noch een koepel met lokaal ingeplante afdelingen noch een centrale organisatie met afdelingen is. De Ghanaese gemeenschap in België vormt eigenlijk één groot netwerk, verspreid over verschillende steden (Sierens 2001:110).

5.5 Gevestigde groepen en andere West-Europese gemeenschappen³³

Onder gevestigde groepen worden verstaan: alle nakomelingen van de immigranten die tijdens het Interbellum naar België zijn gekomen in het kader van de gastarbeid. Deze groep bestaat uit Oost- en Zuid- Europeanen. Om hoeveel personen het precies gaat in Gent is niet duidelijk. Het aantal Oost-Europeanen binnen deze categorie is echter zeer beperkt. Er bestaat geen Oost-Europees verenigingsleven in Gent, met uitzondering van drie verenigingen opgericht door nieuwkomers.

³³ De bevolkingscijfers zijn afkomstig uit Stad Gent 2001:72, de informatie over het aantal verenigingen uit Demirogullari 2001:59-61.

De groep Zuid-Europeanen gevestigd in Gent is ook relatief klein: er zijn 528 Spanjaarden, 122 Grieken en 411 Italianen. Bij de Stedelijke Integratiedienst zijn er twee Italiaanse, twee Griekse en één Spaanse vereniging bekend. Over hun werking is weinig geweten.

Op 31 december 2000 waren in Gent nog 3172 andere West-Europese vreemdelingen geregistreerd. De grootste groepen zijn de Nederlanders (1310) en de Fransen (874). Of zij al of niet een verenigingsleven hebben in Gent is onbekend.

5.6 De federaties

In Gent zijn er twee erkende federaties van zelforganisaties gevestigd, namelijk de CDF (Cagdas Demekler Federasyonu of Federatie van Turkse Vooruitstrevende Verenigingen) en de FZO-VL (Federatie van Zelforganisaties in Vlaanderen). Deze twee federaties zijn beide ontstaan vanuit de Turkse gemeenschap in Gent, maar terwijl de CDF exclusief Turks bleef, opteerde de FZO-VL van meet af aan voor een multiculturele werking. De relatie tussen de twee federaties is goed, er bestaat (op het eerste gezicht) geen rivaliteit. Op 21 april 2002 hebben ze trouwens samen een activiteit georganiseerd (samen met vzw Kadanz). Het ging om een internationaal kinderfeest dat doorging in “De Centrale”, intercultureel ontmoetingscentrum.

5.6.1 De Federatie van Turkse Vooruitstrevende Verenigingen vzw / Cagdas Demekler Federasyonu (CDF)

De CDF is gegroeid vanuit een samenwerking tussen 7 Turkse verenigingen in Gent, waaronder AKD en GTKB. De officiële stichtingsdatum is 24 juni 1994. Op 22 december 1995 werd ze erkend als landelijke vereniging van migrantenorganisaties. Op dit ogenblik heeft de CDF 36 lidorganisaties. 23 daarvan zijn in Gent gevestigd, de andere zijn verspreid over de rest van Vlaanderen en Brussel.

De lokalen van de federatie zijn gevestigd in de Dendermondsesteenweg 239 in Gent / Sint-Amandsberg. De huidige voorzitter van de Raad van Beheer is Ayse Isçi. De coördinator is Aydemir Fikret. Op dit ogenblik heeft de CDF vier betaalde krachten, drie mannen en één vrouw.

De doelstellingen van de CDF zijn vierledig. Ten eerste de belangen behartigen van de migranten van Turkse afkomst. Ten tweede een veelzijdige werking ontwikkelen die gericht is op emancipatie, participatie en integratie van de Turkse bevolking in de Vlaamse gemeenschap en dit in het kader van de opbouw van een harmonieuze samenleving. Ten derde de rechten van de mens verdedigen en rassendiscriminatie bestrijden, erop toezien dat de bestaande wetten nageleefd worden. De laatste doelstelling is het stimuleren van de doorstroming van migranten naar het hoger onderwijs en het verhogen van de kwaliteit van het onderwijs dat gegeven wordt aan migrantenkinderen (CDF 2001). Deze laatste doelstelling is volgens de coördinator die ik geïnterviewd heb, de belangrijkste. Binnen de Turkse gemeenschap wordt de schoolachterstand en de geringe doorstroming naar het hoger onderwijs (slechts 0.8% studeert verder) als een zeer groot probleem ervaren.

De doelgroep van deze federatie zijn de socio-culturele organisaties van allochtonen. Om lid te kunnen worden moet een vereniging in Vlaanderen gevestigd zijn, zich vooruitstrevend en progressief noemen. Ze moet ook democratisch en laïcistisch zijn. Bij de CDF is er geen plaats voor religie in het verenigingsleven. De CDF profileert zich als een linkse organisatie.

De lidorganisaties zijn allen Turks. De federatie richt zich ook enkel naar Turkse verenigingen. De afgelopen twee jaar is er binnen de CDF een discussie aan de gang om zich opener op te stellen. Maar voorlopig kan dit nog niet: er zijn een aantal leden die geen Nederlands spreken, de Algemene Vergadering vinden plaats in het Turks, de Raad van Beheer gebeurt soms in het Turks, ... De verslagen zijn in het Nederlands, maar de vergaderingen niet. Dit is een groot probleem voor niet-Turkse organisaties. Het zal waarschijnlijk nog een aantal jaar duren voor de CDF zich effectief openstelt voor niet-Turkse organisaties. Wel wordt er geprobeerd om bij de activiteiten een multicultureel publiek te bereiken. Het tijdschrift van de federatie, Cagdas, is tweetalig, Nederlands - Turks, overwegend Turks.

5.6.2 De Federatie van Zelforganisaties in Vlaanderen (FZO-VL)

Deze federatie werd opgericht in 1998 onder impuls van Rezzak Cakar, Cemal Cavdarli en Ercan Cesmeli en is erkend als landelijke vereniging van migrantenorganisaties sedert 1 januari 2000. De zetel van deze federatie is gevestigd in de Brabantdam 72M in Gent. Op dit ogenblik heeft de FZO-VL 33 lidorganisaties; het merendeel hiervan (27) is in Gent gevestigd. De overige zijn gevestigd in Oost-Vlaanderen (5) en in Vlaams-Brabant (1). Er

lopen nog onderhandelingen over de toetreding van enkele nieuwe leden, waaronder één die een landelijke werking heeft (kernen in Brugge, Hasselt, Leuven, Gent en Geel).

De huidige voorzitter van de Raad van Beheer is Saban Gök. De coördinator is Ridvan Can. De FZO-VL heeft drie mensen in dienst, twee mannen, één vrouw.

De hoofddoelstelling van de federatie is het begeleiden, stimuleren, opleiden en vertegenwoordigen van de lidorganisaties. Ze streven ernaar om van hun leden autonome, volwassen en professionele organisaties te maken, die zelfstandig hun eigen werking, administratie en ontplooiing kunnen realiseren. Ze ziet daarbij voor zichzelf een intermediaire rol weggelegd. Voorts fungeert de FZO-VL als spreekbuis bij de communicatie tussen de leden en derden, binnen en buiten de sector en tussen de leden onderling (Gök in Voices 2001:2).

De doelgroep van de federatie zijn alle verenigingen waarvan het bestuur voor een stuk bestaat uit allochtonen en die de doelstellingen van de federatie onderschrijven: bevordering van de integratie, participatie en emancipatie van de migrantengemeenschap in Vlaanderen en in het Gentse in het bijzonder. De voornaamste voorwaarden zijn een multiculturele ingesteldheid, dus geen discriminatie op basis van afkomst, religie, ... en democratisch zijn. Extremisten van gelijk welke strekking zijn niet welkom.

De FZO-VL gaat er prat op dat ze één van de weinige (4 op 14 erkende federaties) echt multiculturele federaties in Vlaanderen is. Ze groepeerd een aantal Turkse verenigingen, maar ook Afrikaanse, Syrische, multi-etnische en zelfs een Vlaamse vereniging (vzw De Rozentuin). De lingua franca op vergaderingen en activiteiten is het Nederlands. Ook het tijdschrift van de federatie, "Voices", is grotendeels Nederlandstalig. Enkele artikels zijn in het Frans, Engels of Turks.

Er zijn bij de FZO-VL ernstige interne problemen geweest de afgelopen jaren, maar sedert 9 juli 2001 is er een nieuw bestuur aan de slag dat komaf heeft gemaakt met een aantal mistoestanden. Ook het volledige personeelsbestand werd vervangen vanaf 1 oktober 2001. De interne moeilijkheden hebben een hypotheek gelegd op de werking van de federatie, maar de huidige ploeg werkt hard om de scheve situaties snel terug recht te trekken (Gök in Voices 2001:2).

6.1 Inleiding³⁴

In dit laatste hoofdstuk worden de resultaten van mijn veldwerk binnen het Turkse verenigingsleven in Gent besproken³⁵. In een eerste stuk worden de onderzochte organisaties beschreven. In het tweede stuk volgen enkele inhoudelijke vaststellingen die ik maakte op basis van mijn veldwerk.

Als in dit hoofdstuk gesproken wordt over zelforganisaties, dan worden daar de Turkse zelforganisaties in Gent mee bedoeld.

6.2 Vaststellingen

6.2.1 Soorten zelforganisaties

Zeven van de acht bezochte organisaties zijn autonome of jonge verenigingen (zie 4.4). Enkel het Turks Cultureel Centrum Gent (TCCG) is een zogenaamde “oude” vereniging. Het is de oudste Turkse vereniging in Gent, reeds opgericht in 1978. Het is een moskeevereniging van de Diyanet-strekking (zie 5.2). De Gent Türk Kadınlar Birliği multiculturele vrouwenwerking (Gentse Turkse Vrouwenkring of GTKB) werd opgericht in 1985, de andere zijn ontstaan tussen 1993 en 1999³⁶.

Naar oorsprong zijn het allen etnisch-specifieke verenigingen, opgericht door en voor Turken. In principe is iedereen welkom, maar in de praktijk hebben ze een Turks publiek. Uitzonderingen hierop zijn Anatole Kultur Dernegi (Anatolische Cultuurvereniging of AKD), GTKB en het TCCG (tot op zekere hoogte). AKD bereikt op haar concerten een gemengd publiek. GTKB is geëvolueerd naar een multiculturele vrouwenwerking. Naast Turkse vrouwen komen er ook andere allochtone vrouwen en autochtone kansarme vrouwen naar de activiteiten. Het TCCG organiseert moskeebezoeken voor groepen. Autochtone verenigingen

³⁴ De gebruikte bronnen voor dit hoofdstuk zijn de transcripties van de interviews die ik afgenomen heb, activiteitenfiches van vijf van de zes bij de FZO-VL aangesloten verenigingen, de statuten van BTVK, Meridiaan Opleidingscentrum (MOC), Ozburun en Posküder, een infobrochure van het MOC.

³⁵ Voor de werkwijze en concrete uitvoering: zie deel I, 1.2 De onderzoekswijze.

³⁶ (Naam vereniging en datum van oprichting) Ozburun 1993, AKD 1994, Kardelen 1994-1995, BTVK 1996, Posküder 1997, Meridiaan Opleidingscentrum 1999.

of scholen kunnen een dergelijk bezoek aanvragen. Ook de Universiteit Gent is een partner. In het kader van de cursussen van professor De Ley over islam wordt er elk jaar een bezoek georganiseerd. De moskee is sedert 1993 ook opgenomen in de multiculturele stadswandeling die georganiseerd wordt tijdens de Gentse Feesten. Bij de andere verenigingen bestaat er een zekere drempel voor niet-Turken. Één van mijn respondenten verwoordde het zo:

“In onze statuten staat er natuurlijk op dat dat voor iedereen is, maar de stap natuurlijk om naar hier binnen te komen, allee, de stap te zetten om de Belgische jeugd, hoe zou ik zeggen, zo, of van andere afkomsten, zo, is heel klein, er zit daar een drempel tussen, maar we staan hier wel met drie jeugdhuizen, dat is een jeugd-ontmoetingscentrum en af en toe wordt er een keer wel over en weer gelopen, maar, dus, meesten zijn natuurlijk Turken. Maar we staan natuurlijk open voor iedereen. Soms brengt er wel een keer een vriend van ons, een Belgische vriend mee, of een vriendin mee, dus af en toe komt er een keer iemand binnen die niet van Turkse afkomst is.” (#7)

Volgens de indeling per type van Olivia Vanmechelen³⁷ zijn het bijna allen vrijetijdsorganisaties of sociaal-culturele verenigingen. Het TCCG is zoals reeds vermeld een moskeevereniging. De groep sociaal-culturele en vrijetijdsorganisaties kan nog verder onderverdeeld worden. Zo kunnen AKD (Anatole Kultur Dernegi/Anatolische Cultuurvereniging) en Kardelen geclassificeerd worden als culturele verenigingen. Meridiaan Opleidingscentrum (MOC) en GTKB zijn educatieve verenigingen, in hun activiteiten ligt de nadruk op het vormende aspect. Ozburun en Gent Posof Kültür Dernegi (Posof culturele Vereniging Gent of Posküder) zijn eerder vrijetijdsorganisaties. De Belgisch-Turkse Vriendenkring (BTVK) tenslotte is een gemengde vereniging, de activiteiten gaan van ontspanning over vorming tot welzijnswerk.

Volgens de typologie van Jef Cas³⁸ is het TCCG een moskeevereniging met socio-culturele activiteiten. De eerste doelstelling is de Gentse moslims de kans bieden om hun geloof te beleven. Er worden eveneens lessen Turkse taal en cultuur gegeven, naast koranlessen. Er is ook een ontmoetingsruimte waar men kan samenkomen om te praten of om tv te kijken.

Volgens de andere indeling van Vanmechelen³⁹, namelijk volgens doelgroep, kan men het volgende vaststellen:

³⁷ Vanmechelen 1995:16, zie 4.4

³⁸ Cas 1994:6-9, zie 4.4

³⁹ Vanmechelen 1995:17

- er is één vrouwenvereniging (GTKB)
- er zijn drie jongerenorganisaties (MOC, Ozburun en Posküder)
- er zijn vier organisaties die zich naar iedereen richten (AKD, BTVK, Kardelen en TCCG).

Volgens Vanmechelen werden deze laatste soort verenigingen voornamelijk bezocht door mannen van middelbare leeftijd. Dit klopt niet voor deze verenigingen. Alle vier hebben ze een gemengd publiek, zeker qua leeftijd. Er worden zowel kinderen als volwassenen bereikt. Bij de BTVK en het TCCG zijn er afzonderlijke activiteiten voor de vrouwen. Ook bij Posküder is de vrouwenwerking afgescheiden van de algemene werking. Verenigingen die openstaan voor iedereen staan dus niet langer enkel open voor de mannen van middelbare leeftijd, zoals ten tijde van Vanmechelens onderzoek (1995).

Als men de selectie bekijkt volgens de derde typologie van Vanmechelen⁴⁰, namelijk volgens ontstaansgeschiedenis, dan kan het volgende vastgesteld worden:

- er is één vereniging die een verlenging is van en aansluiting heeft bij de structuur van het land van herkomst, namelijk het TCCG. Zoals gezegd is dit een Diyanet-moskee, de imam en de leerkrachten voor de Turkse taal- en cultuurlessen en de koranlessen worden betaald door de Turkse staat;
- de zeven andere zijn autonome verenigingen gericht op het gastland, België.

De focus van alle verenigingen, ook die van het TCCG ligt op de Vlaamse samenleving, niet op de Turkse (zie infra 6.2.2).

6.2.2 Doelstellingen

De doelstellingen van de verschillende verenigingen liggen niet ver uit elkaar. Ze willen naar eigen zeggen allemaal de integratie bevorderen en de maatschappelijke positie van de allochtonen verbeteren. Twee verenigingen, met name GTKB en Posküder leggen hierbij ook nadruk op racismebestrijding. Het was me niet duidelijk hoe ze dit concreet aanpakken. De manier waarop deze doelstellingen verwezenlijkt moet worden vertoont soms wel grote verschillen. Terwijl bijvoorbeeld Kardelen integratie wil bevorderen via cultuur, proberen anderen dit via sport (Ozburun, Posküder) of door de vrouwenemancipatie bevorderen (GTKB). Deze algemene en ambitieuze doelstellingen vond Vanmechelen ook terug in haar onderzoek (Vanmechelen 1995:19).

⁴⁰ Vanmechelen 1995:17

Sommige verenigingen leggen sterk de nadruk op vorming, zoals GTKB en MOC. Maar eigenlijk bieden nagenoeg alle verenigingen vorming aan hun leden. Enkel Kardelen biedt geen aparte vormingsactiviteiten aan. Sommige van haar activiteiten zoals workshops en lezingen over literatuur kunnen echter wel als dusdanig bestempeld worden.

Naast integratiebevordering hebben de meeste verenigingen ook ontmoeting en ontspanning opgenomen in hun doelstellingen. Enkel Kardelen en GTKB vermelden dit niet specifiek, hoewel hun activiteiten ook dit aspect omvatten. De manier waarop deze doelstelling ingevuld wordt verschilt van vereniging tot vereniging (zie 6.2.3).

Het TCCG heeft een ander hoofddoel, namelijk de Gentse moslims de kans bieden hun geloof te belijden. De BTVK vermeldde ook drugpreventie als een hoofddoelstelling.

6.2.3 Werking

a. Structuur

Formeel zijn al de verenigingen die ik bezocht heb vzw's. Dit houdt in dat ze een Raad van Beheer hebben en een Algemene Vergadering. Ze zijn allen erkend als socio-culturele vereniging (of migrantenvereniging) bij de Vlaamse Gemeenschap en bij de stad Gent.

Naar activiteiten toe zijn er drie verenigingen met één algemene werking voor de volledige doelgroep, met name AKD, GTKB en Kardelen. De andere organisaties hebben hun werking opgesplitst in drie deelwerkingen. Concreet gaat het in vier gevallen over een vrouwenwerking, een jongeren- of kinderwerking en een werking voor de (jong-)volwassen mannen. Het bestuur is in handen van de mannen. Bij BTVK, Ozburun en Posküder is het bestuur in handen van jonge mannen (tweede generatie). Of zoals een respondent zei:

“(#7) En we hebben ook binnen ons jeugdwerk, ook een vrouwenwerking. Die staan wel niet als een aparte vereniging, maar dat zit in onze werking ook. Maar ze zijn wel niet erkend als een vrouwenjeugd..., of meisjeswerking of zo, ze zitten wel in onze werking. Dus vrouwenwerking bestaat, dan de vrouwen hebben wel ook mensen die actief zijn, ook een bestuur zou je kunnen zeggen, die met ons in samenspraak zijn. Als ze iets nodig hebben, dat we ze kunnen ondersteunen. Zo hebben we dus een vrouwenwerking, een jeugdwerking en een jongvolwassen werking.

(Ja. En zit er iemand van de vrouwenwerking ook in het algemeen bestuur of ... ?)

(#7) Neen, nee, zij hebben een aparte bestuur, wij hebben een aparte bestuur, maar als er iets nodig is, ben ik als voorzitter verantwoordelijk voor dingen die zij willen

natuurlijk, vragen van ons. Dan kom ik dat bespreken met ons bestuur, en lossen we dat zo rap mogelijk op, natuurlijk.” (#7)

De afwezigheid van vrouwen in het bestuur heeft een aantal oorzaken. Bij sommige verenigingen komt het door het feit dat er geen vrouwen in willen zetelen, in andere gevallen omdat de mannen het niet willen. Enkel bij het MOC is er een volledig gemengde werking, de opsplitsing gebeurt op basis van leeftijd: lager onderwijs, secundair en hoger onderwijs.

b. Activiteiten

De enige activiteit die door alle verenigingen georganiseerd wordt is vorming. Er worden vormingsavonden ingericht over zeer diverse thema's, zoals de invoering van de euro (Ozburun), borstkankerscreening (GTKB), de structuur van het Vlaamse onderwijs (MOC), aspecten van de islam (Posküder) et cetera. Zeven verenigingen organiseren ook lessen voor hun leden. Enkel Ozburun biedt geen lessen aan.

Tabel 3: Het lessenaanbod van de onderzochte verenigingen

	AKD	BTVK	GTKB	Kardelen	MOC	Posküder	TCCG
Eigen taal en cultuur	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja
Nederlands	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee	Ja
Naailessen	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee
Koranlessen	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja
Andere	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Nee

De andere lessen zijn bijvoorbeeld rijbewijslessen (GTKB), computerlessen (AKD), kooklessen (BTVK) en muzieklessen (Kardelen). Het MOC organiseert ook debatten rond actuele thema's voor niet-leden, deze vinden plaats in gebouwen van de Gentse universiteit. Drie verenigingen bieden ook huiswerkbegeleiding, met name BTVK, MOC en TCCG.

Zeven verenigingen organiseren uitstappen voor hun leden. Deze worden georganiseerd in binnen- en buitenland. Het gaat om stadsbezoeken, bezoeken aan andere verenigingen, uitstappen naar de Ardennen (voor droppings, rafting en dergelijke) of gewoon een bezoek aan een pretpark. Kardelen organiseert culturele uitstappen, bijvoorbeeld naar een Turks filmfestival in Brussel of Amsterdam. Enkel het TCCG organiseert geen dergelijke uitstappen.

Er worden sportieve activiteiten georganiseerd door zes van de acht onderzochte verenigingen. Het betreft voornamelijk voetbal. Ze hebben een interne competitie of treden aan in officiële competities. Zo heeft Posküder een zaalvoetbalploeg die competitie speelt in KBZVB-verband⁴¹, Ozburun heeft een ploeg, FC Avrasya die aantreedt in vierde provinciale B van de KBVB⁴². Daarnaast bieden ze ook recreatief voetbal voor hun leden, net zoals AKD en BTVK. Er worden ook andere sportactiviteiten georganiseerd zoals zwemmen, schaken en schaatsen. De BTVK richt een schaakcompetitie in voor haar leden. GTKB organiseert samen met de steunpunten van het ING jaarlijks een sportdag voor vrouwen. Het MOC organiseert ook sportieve activiteiten zoals voetbal, lopen en zwemmen.

De helft van de bezochte verenigingen richt ook concerten in. Zowel AKD, BTVK, Kardelen als Ozburun houden zich hiermee bezig. Dit zijn niet altijd kleinschalige evenementen. Op 5 mei 2001 heeft de BTVK een concert georganiseerd in het Gentse Kuipke waar er 2000 aanwezigen waren⁴³. Als AKD een groot concert organiseert komen er 1200 à 1300 mensen naartoe. Het gaat om concerten van Turkse groepen en muzikanten, vaak Turkse volksmuziek.

Andere activiteiten die georganiseerd worden zijn bijvoorbeeld feesten, zowel voor de eigen leden als voor buitenstaanders. Ozburun organiseert bijvoorbeeld buurtfeesten samen met een buurtcomité. GTKB organiseert één keer per jaar een groot multicultureel vrouwenfeest. Posküder organiseert elk jaar de “Seyran”. Dit is een multicultureel folkloristisch feest, een Turkse traditie die in België wordt voortgezet. Mijn gesprekspartner vertelde mij dat er hier meer dan 1000 mensen naar toe komen. Niet enkel Gentse Turken, maar ook Turken uit de buurlanden. Daarnaast organiseert Posküder eveneens een Posof-avond⁴⁴ en een vrouwensoiree. Dit zijn feesten met theateroptredens en folkloristische dansen. De Posof-avond bereikt ongeveer 400 à 500 mensen, de vrouwensoiree trok in 2001 250 deelnemers. In 2002 zouden ze twee vrouwensoirees willen organiseren.

Naast deze en andere activiteiten, zoals bijvoorbeeld bioscoopbezoek of een avondje bowlen voorzien zes verenigingen ook de mogelijkheid om elkaar buiten de activiteiten te ontmoeten. AKD, BTVK, GTKB, Ozburun, Posküder en TCCG hebben een ruimte waar de leden kunnen samenkomen. Dikwijls is er een tv aanwezig waar men via een schotelantenne het

⁴¹ Koninklijke Belgische Zaalvoetbalbond

⁴² Koninklijke Belgische Voetbalbond

⁴³ Dit was het “Groot Turks concert”. Er traden vier Turkse zangers op, twee uit Duitsland en twee uit Turkije.

⁴⁴ De leden van Posküder zijn voornamelijk Turken afkomstig uit Posof, vandaar de naam.

buitenlandse voetbal volgt. In een aantal gevallen staan hier ook enkele cafés spelen, zoals een flipperkast of een biljarttafel. Er is een bar aanwezig, maar het drankenaanbod beperkt zich tot frisdrank, thee en koffie. Er zijn om begrijpelijke redenen geen alcoholische dranken te krijgen.

De activiteiten verlopen grotendeels in het Turks, hoewel er soms ook Nederlands wordt gebruikt. Soms wordt er ook Nürkçe gesproken, dit is een mengvorm van Nederlands en Turks. Het taalgebruik is afhankelijk van persoon tot persoon. Bij GTKB probeert men zoveel mogelijk Nederlands te praten om verstaanbaar te zijn voor alle deelnemers. Soms moeten de vrijwilligers wel tolkwerk verrichten omdat niet iedereen het Nederlands machtig is. Ook op de vergaderingen wordt er voornamelijk Turks gesproken. Enkel bij Ozburun vinden de vergaderingen plaats in het Nederlands.

De leden worden op diverse manieren op de hoogte gehouden van de geplande activiteiten. Slechts één vereniging heeft een eigen ledenblad, namelijk Posküder. Het is een volledig in het Turks opgesteld tijdschriftje. Het MOC heeft wel een introductiebrochure in het Nederlands uitgegeven. De activiteiten van GTKB worden vermeld in “Cagdas” het tijdschrift van de CDF. Andere manieren van communicatie zijn via een prikbord (bijvoorbeeld Ozburun) of via brieven (Kardelen, Posküder). Voor de concerten en andere grote activiteiten (zoals de Seyran van Posküder) worden er ook affiches gedrukt.

Bij geen enkele van de bezochte organisaties is er sprake van een jaarplanning. Men organiseert activiteit per activiteit, men doet gewoon verder.

b.1.1 Leden

Vijf van de bezochte verenigingen richten zich uitsluitend op de Turkse bevolking. In de praktijk komen er soms ook anderen over de vloer, maar de hoofdmoot van de leden zijn Turkse allochtonen. Zoals reeds gezegd (zie 6.2.1) bereikt AKD op haar concerten een gemengd publiek. Naar haar andere activiteiten komt een voornamelijk Turks publiek. Het TCCG staat in principe open voor iedereen, maar in de praktijk komen er bijna uitsluitend Turken naar de activiteiten en de ontmoetingsplaats. Als er andere bevolkingsgroepen bereikt worden is dat voornamelijk door de moskeebezoeken. Enkel GTKB is een echt multiculturele vereniging, hoewel ze geboekt staat als een Turkse vereniging. Oorspronkelijk was dit ook zo.

“Dat is opgericht, enkel Turkse vrouwen, om die alfabetiseringslessen, om ze mondiger te maken en dergelijke ... En zo hebben zij gezien dat er behoeftes zijn, maar we hebben dan ook gemerkt dat er ook andere, andere culturele, andere vrouwen van andere afkomst, dat zij ook behoefte hebben aan dergelijke activiteiten. Dus we hebben nu dus Turkse vrouwen, we hebben ook ondertussen Filippijnse vrouwen die naar onze vereniging komen, Afrikaanse vrouwen, Rwandese vrouwen hebben wij ook en Belgische vrouwen ook. Kansarme vrouwen komen dan ook af en toe. Niet zo vaak, maar we proberen dan ook hen bij te betrekken, op die manier een multiculturele vereniging ontstaat.” (#4)

Het ledenaantal van de bezochte organisaties varieert. Een overzicht

Tabel 4: Ledenaantallen

	AKD	BTVK	GTKB	Kardelen	MOC	Ozburun	Posküder	TCCG
Echte leden	100	100	500	10	15	130	180	25
Bereikte publiek	1200 à 1300	2000		100 tot 700	100		>1000	1200 tot 5000

Met “echte leden” worden de mensen bedoeld die ofwel lidgeld betaald hebben of geregistreerd staan als lid. Bij Kardelen, MOC en TCCG gaat het om het aantal vrijwilligers dat instaat voor de werking. Met het “bereikte publiek” worden de mensen bedoeld die naar de activiteiten komen. De hoge cijfers voor AKD en BTVK zijn toe te schrijven aan de georganiseerde concerten, voor Posküder aan de Seyran. Het bereikte publiek van het MOC zijn de kinderen die de lessen en de huiswerkbegeleiding bijwonen. De cijfers bij het TCCG geven het aantal moslims aan dat deelneemt aan het vrijdaggebed, respectievelijk op een gewone vrijdag en op een islamitische feestdag.

6.2.5 Financiering

Alle onderzochte verenigingen ontvangen subsidies van de Vlaamse overheid en van de stad Gent. Enkel GTKB komt rond met dit bedrag. Zij hebben geen andere inkomsten dan de subsidies. De andere verenigingen hebben nog andere kanalen. Een overzicht.

Vier verenigingen vragen lidgeld (zie tabel 5). De hoogte van dit bedrag ligt tussen 2.5 euro (Kardelen) en 150 euro (MOC). De BTVK vraagt 30 euro per jaar en Posküder 25 euro. AKD vraagt geen lidgeld, maar rekent op de inkomsten van de bar in hun lokaal en op de toegangsprijzen van hun activiteiten. Voor de grote activiteiten, zoals de concerten, zoeken ze sponsors. Ook Posküder werkt met sponsors voor haar grote activiteiten.

Tabel 5: Bronnen van inkomst

	Lidgeld	Giften	Bar	Inkom bij activiteiten	Andere
AKD	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja
BTVK	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee
Kardelen	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee
MOC	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee
Ozburun	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee
Posküder	Ja	Nee	Ja	Nee	Ja
TCCG	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja

De BTVK, het MOC en het TCCG draaien voor een deel op giften vanuit de Turkse gemeenschap. Bij de BTVK is het voornamelijk het bestuur dat in de buidel tast om de verliezen te dekken. Het MOC wordt gesteund door de lokale Turkse middenstand. Het TCCG daarentegen vraagt een bijdrage van de Turkse gemeenschap als er fondsen nodig zijn voor bepaalde projecten. Op dit ogenblik zijn er verbouwingswerken en men heeft berekend dat elk gezin 124 euro moet bijdragen. Aan de lokalen hangen lijsten uit met de namen van de families en bedrijven die gestort hebben. Er is dus wel een zekere sociale controle en hierdoor misschien dwang om te betalen. De betaalde krachten van het TCCG, de imam en de leerkrachten ontvangen hun loon van de Turkse overheid.

De bedoeling van alle onderzochte verenigingen was om een werking zonder verlies te hebben.

6.2.6 Knelpunten in de werking

Het probleem dat terugkeert in het betoog van bijna elke vereniging is dat van de financiën. Enkel Posküder vermeldde dit niet en voor GTKB zou meer geld mooi meegenomen zijn, maar het is geen levensgroot probleem. Volgens velen zijn de subsidies te laag. Zo stelde men bij het TCCG dat de subsidie die ze konden krijgen van de stad Gent slechts voldoende was om de EGW-kosten van hun gebouw voor één maand te betalen. Daarnaast zouden de subsidies veel sneller gestort moeten worden. Ook is de procedure te zwaar. Één respondent zei hierover het volgende:

“En financiën. Nu financiën dat is wel een andere probleem. Het is te zeggen, ik had daarjuist uitgelegd over basissubsidies van stad Gent, men kan nog projectsubsidies bekomen ook, er zijn ook subsidies bij provincie waar wij weinig beroep op doen. Er zijn ook projectsubsidies bij dienst culturele zaken, dus cultuur, maar daar wordt pingpong gespeeld, zij verwijzen ons naar stedelijke integratiedienst, eigenlijk op termijn moeten zij

overnemen, wat zeer terecht is, het moet niet categoriaal gebeuren. Dat is op zichzelf als men, alle, als men de kanalen kent en als men activiteiten organiseert waarvan de inhoud een meerwaarde betekent, kan men hier en daar wat subsidies bekomen. En als men daarnaast nog wat toegangsgeld vraagt, dan kan men nuloperatie uitvoeren, maar wat wel jammer is, vooral voor Vlaamse Gemeenschap, die 100 000 frank, die worden niet in het jaar zelf betaald, maar jaar nadien. En dat wil zeggen dat vrijwilligers een jaar lang 100 000 frank moeten voorschieten en dat is niet haalbaar. En als men dan zegt: ja maar er zijn nog 2, 3 vrijwilligers die eigenlijk nog actief zijn of die willen of kunnen geld insteken, want niet iedereen is bereid om geld daarin te steken, dan is dat wel zeer zwaar. En dat vinden wij zeker binnen AKD een probleem, omdat de overheid die schrijft regels, die schrijven regelgeving voor, wetgeving die goedgekeurd worden, maar zij komen zelf niet na. Van ons wordt veel verwacht, project indienen, dan uw verslag indienen, uw financiën en dat moet allemaal beantwoorden, dat moet binnen zijn binnen de 14 dagen, binnen de twee maanden, dat zijn allemaal termijnen dus en ze hebben zelf voorgenomen: ja maar binnen de 14 dagen gaan we u laten weten of dat goedgekeurd wordt, ja of nee, en dan binnen, als gij uw verslag binnen twee maanden verstuurd hebt, twee maanden nadien krijgt ge uw geld, feitelijk is dat ondertussen vier maanden, maar laatste twee jaar, het loopt daar zodanig slecht, traag, noem maar op, dat de goedkeuring pas een zes, zeven maanden nadien komt, ondertussen heb je eigenlijk je activiteit uitgevoerd, hebt u al uw uitgaven gedaan, heb je ook uw inkomsten, als er inkomens waren, maar dan moet ge wachten op die 20 000 frank of die 3500 frank van ... Dat is jammer voor een organisatie die puur op basis van vrijwilligers draait. Ik vind dat eigenlijk een belediging. Voor ons zijn ze heel streng, maar voor zichzelf zijn ze heel soepel, dat gaat niet. Een andere punt. Ik vind de reglementen in functie van de subsidiëring hier, van stad Gent en de verslaggeving die ze vragen, voor de activiteit voor subsidies, zijn te zwaar voor het vrijwilligerswerk. Als ik mag mij uitdrukken, ik druk mij altijd uit, waardoor dat ze het horen en kwaad worden, maar ze mogen kwaad worden, een organisatie die draait op vrijwilligersbasis, die probeert toch een bijdrage te leveren aan de samenleving waant dat is de einddoelstelling eigenlijk, die worden formaliteiten zodanig onderdrukt dat ze op den duur moeten afhaken. Ik geef een simpel voorbeeld: bijvoorbeeld de 40 000 frank basistoelage, de formaliteiten daarvoor zijn zwaar. En ik weet uit ervaring heel veel organisaties zeggen wij gaan dat zelfs niet aanvragen, want wij moeten zoveel tijd insteken, zoveel moeite doen, om dat te krijgen, wij gaan dat niet doen, wij gaan proberen twee sponsors te vinden op jaarbasis en dat kunt ge vinden. Maar ik vind dat niet correct, men moet kunnen nagaan of de middelen wel goed besteed zijn, men moet kunnen controleren, men moet kunnen verantwoorden, het gaat zeker daar niet over, maar de rest van de formaliteiten, dat mag versoepeld worden. Want het zijn geen professionelen, het zijn geen betaalde krachten dat men zegt ja: ze doen niet anders, zij moeten maar dat doen, maar bij vrijwilligerswerk is dat niet zo. En dat zijn eigenlijk de knelpunten binnen, los van de eigen vrijwilligers die niet ruim genoeg zijn ofwel niet de nodige kennis of de vorming kunnen bekomen, want ze hebben andere bezigheden, andere prioriteiten en dat zijn de knelpunten van overheidshalve” (#2)

Ook een tweede groot probleem wordt aangehaald: gebrek aan (deskundige) vrijwilligers. Dit knelpunt vermeldde men bij drie organisaties (AKD, Kardelen en Posküder). Een probleem dat hier mee samenhangt is het tijdsgebrek van de vrijwilligers, waardoor de communicatie soms mank loopt (MOC). De BTVK ziet het als een probleem voor de toekomst: zij vrezen dat door de lage scholingsgraad van de Turkse jeugd de continuïteit in het gedrag kan

komen. De continuïteit is een probleem bij AKD en Kardelen, waar men al jaren met dezelfde mensen werkt en waar er wel mensen afhaken, maar er geen nieuwe bij komen. Ook rekruteert men vrijwilligers in een te beperkte kring.

Twee verenigingen hadden problemen in verband met lokalen. Kardelen heeft geen vast lokaal en dit is een belemmering voor de uitbouw van de vereniging. Het MOC zit in lokalen van een moskeevereniging en dit geeft soms aanleiding tot wrijvingen. Zo moesten ze tijdens de Ramadan de deuren sluiten, hierna werd er veel energie “verspild” om de werking terug op te starten. De BTVK zou grotere lokalen willen, maar dit is een probleem voor de toekomst.

Andere problemen die vermeld werden zijn de volgende:

- BTVK klaagt over een gebrek aan samenwerking met de toonaangevende verenigingen in de buurt, met name Buurtcentrum Rabot, Steunpunt West (El Ele) en het jeugdhuis El Paso.
- Bij Ozburun ging teveel aandacht naar de voetbalploeg, FC Avrasya, maar het bestuur heeft zich herpakt.
- Posküder heeft een probleem binnen de vrouwenwerking: de vrouwen hebben weinig tijd om te vergaderen en dergelijke omdat ze onder andere teveel familiale verplichtingen hebben.
- Het TCCG ging dieper in op de structurele problemen van de zelforganisaties. Volgens mijn respondent worden de “goede” organisaties met een kluitje in het riet gestuurd, terwijl er verenigingen zijn die niemand vertegenwoordigen maar wel duizenden euro’s subsidie krijgen. Het draait voor een groot stuk rond “vriendjespolitiek”. De overheid zou volgens hem geen sterke organisaties willen.

Als men deze knelpunten vergelijkt met de resultaten van andere onderzoeken, dan krijgt men volgende resultaten. Bij Vanmechelen waren de grootste problemen de algemene infrastructuur (geen eigen lokaal, ...) en het gebrek aan deskundigheid, aan geschoolde kaders. Financiën wordt niet vermeld (Vanmechelen 1995:24). Ook Judith Perneel vermeldde de infrastructuur als grootste probleem. Op de tweede plaats volgen het gebrek aan werkingsmiddelen en het gebrek aan (deskundige) vrijwilligers (Perneel 1999:40). Deze problemen komen ook voor bij de door mij onderzochte organisaties. 25% heeft problemen met de infrastructuur, maar het is enkel Kardelen dat echt “dakloos” is. Het gebrek aan deskundigheid wordt door één respondent gemeld, de anderen klagen eerder over gebrek aan vrijwilligers. Financiën vormen duidelijk een algemeen probleem.

6.2.7 Samenwerking met andere organisaties

Over het algemeen hebben de organisaties een goede relatie met de SID. Voor alle activiteiten wordt er ook naar hen een uitnodiging gestuurd. De meeste contacten met de SID gaan over de subsidies die men kan krijgen van de stad. AKD en Kardelen werken ook samen met De Centrale, het intercultureel ontmoetingscentrum, om grote concerten te organiseren. Het TCCG wordt door de stad gebruikt als aanspreekpunt voor de Turkse gemeenschap. Een concreet voorbeeld was de oproep om kalmte na de voetbalmatchen van Turkse ploegen als Galatasaray. Het is een gewoonte om na een zege in een belangrijke wedstrijd met auto's in een vreugdekaravaan door de straten te trekken. Dit zorgde volgens omwonenden voor veel overlast, waarop het stadsbestuur aan het TCCG vroeg om deze toestanden te vermijden in de toekomst. Na oproepen tijdens het vrijdaggebed was het probleem grotendeels opgelost. Bij het TCCG vraagt men zich wel af waarom men hen enkel als gesprekspartner erkent als het gaat om dergelijke problemen en niet in verband met problemen waar de Turkse gemeenschap mee geconfronteerd wordt.

Drie van de onderzochte verenigingen hadden ook al samengewerkt met een LIC. GTKB, Ozburun (met LIC De Poort/ Beraber) en Posküder (met LIC De Brug). Enkel GTKB werkt structureel samen met het ING, bij de anderen waren er contacten rond concrete activiteiten.

Met de federaties, CDF en FZO-VL, zijn er goede relaties. De contacten met de FZO-VL verliepen enige tijd behoorlijk stroef, maar een aantal respondenten meldden dat de relaties de laatste tijd merkkelijk verbeterd zijn⁴⁵. In verband met de activiteiten is er geen structurele samenwerking met de federaties, het gebeurt op losse basis. De federaties zorgen wel voor administratieve en andere ondersteuning, één respondent formuleerde het zo:

“Dus alle activiteiten dat daar gebeuren wordt er ook naar geïnformeerd en ook het moment dat er hier bepaalde administratieve problemen zijn, zo kleinigheden waar dat ik geen tijd voor heb of wat dat ik niet kan, dan geef ik dat door aan de mensen, want die, die, die moeten ook een deels voor de logistiek steun geven, dus ook administratieve steun. Dat is de bedoeling van de federatie zelf.” (#6)

De samenwerking met andere organisaties gebeurt eveneens op losse basis. Er is het meeste contact met organisaties die aangesloten zijn bij de eigen federatie. Zo delen AKD en GTKB een gebouw in de Banierstraat met nog twee andere verenigingen van de CDF (AFEM en

⁴⁵ Hierbij moet wel vermeld worden dat vier van de zes respondenten van verenigingen die aangesloten zijn bij de FZO-VL ook in het bestuur van de FZO-VL zetelen. Van een andere respondent zetelt een zus in het bestuur.

GKD⁴⁶). Het spreekt voor zich dat er tussen deze verenigingen veel contact is. Ook bij de verenigingen aangesloten bij de FZO-VL is er meer onderling contact. Samenwerking gebeurt rond concrete activiteiten. Zo werkt het TCCG soms samen met andere organisaties in verband met religieuze activiteiten. Zo ging de imam van het TCCG spreken op een avond over het islamitisch nieuwjaar die door Posküder georganiseerd werd. Er wordt echter niet enkel samengewerkt met andere Turkse organisaties, maar bijvoorbeeld ook met Afrikaanse verenigingen. Zowel BTVK als Posküder vermeldden samenwerkingen met Ette Ibibio, een Afrikaanse zelforganisatie.

De contacten en samenwerking beperken zich niet tot de eigen federaties. AKD werkt bijvoorbeeld samen met Kardelen (zie supra). GTKB en Posküder hebben samen met Steunpunt Oost (De Brug) meegewerkt aan het project “Ik geef om mijn buurt”. Posküder probeert ook een nieuw project op te starten waarbij ze willen samenwerken met een dansgroep, namelijk Yado Dance (lid van de CDF) en met een Afrikaanse vereniging aangesloten bij de FZO-VL (vzw Deddo).

In één geval is er sprake van structurele samenwerking. Ozburun heeft samen met vzw Kadanz en een VVKSM-groep een vzw opgericht voor het beheer van de nieuwe lokalen die ze zullen krijgen van de stad. De drie verenigingen zullen normaalgezien in 2005 het gebouw aan de Blaisantvest kunnen betrekken.

De samenwerking met autochtone verenigingen is in de praktijk bijna uitsluitend beperkt tot samenwerking met de integratiecentra. Het MOC en Posküder proberen ook wel samen te werken met lokale scholen rond concrete projecten. Maar enkel Ozburun werkt samen met een “echte” autochtone vereniging (zie supra).

6.3 Inhoudelijke bevindingen en interpretatie

Hoewel mijn materiaal enigszins beperkt is zal ik toch proberen enkele algemene lijnen in het Turkse verenigingsleven te schetsen. Concreet zal ik nagaan hoe het gesteld is met de visieontwikkeling en de doelstellingen; of de visie van de Vlaamse overheid overeenkomt met

⁴⁶ AVM: Anatolisch Folkloristisch Opleidingscentrum, GKD: Turkse Culturele Jongerenvereniging

de realiteit van het veld (zijn de huidige verenigingen het gewenste resultaat van het beleid?). Tenslotte zal ik nog even stilstaan bij de samenwerkingsverbanden van de zelforganisaties.

a. Visieontwikkeling en doelstellingen

De helft van de bezochte zelforganisaties is opgericht met een welbepaald doel. GTKB wou de emancipatie van de allochtone vrouwen bevorderen, Kardelen wou integratie bewerkstelligen via cultuur, het MOC wou iets doen aan de lage scholingsgraad van de Turkse jeugd en het TCCG wou de Gentse moslims een infrastructuur bieden om hun geloof te belijden, alsook dit geloof stimuleren. De doelstellingen zijn volledig uitgewerkt in de statuten. Bijvoorbeeld artikel 3 uit de statuten van het MOC:

*“Art.3 §1. De vereniging heeft tot doel, met uitsluitel van elk winstoogmerk:
De begeleiding van jongeren en volwassenen in hun studie en onderwijs.
Het inrichten van allerhande cursussen tot vorming van de jeugd en de volwassenen.
Het verschaffen van studiebeurzen aan jongeren en volwassenen teneinde hun cultuur en uitstraling uit te breiden.
Het samenwerken met alle mogelijke instanties teneinde onderwijsopleiding te verschaffen aan jongeren en volwassenen zonder politiek geëngageerd te zijn.
Het oprichten van bijzondere scholen teneinde een bijdrage te leveren in het onderwijs in om het even welk vakgebied.
Het herbergen van jongeren en volwassenen tijdens hun studie in het centrum en er zorg voor te dragen dat zij in het centrum woonst en voeding hebben.” (B.S. 1999b)*

Naast de hoofddoelstelling(en) voorziet men ook ruimte voor ontspanning en ontmoeting. Mensen sluiten zich aan omdat ze achter de doelstellingen staan. Zo antwoordde de respondent van het MOC als volgt toen ik hem vroeg waarom hij lid was bij het MOC:

“Niet omdat ik nog, het heeft te maken met het onderwijs zelf. Omdat die organisatie als doel had die onderwijs binnen de allochtone gemeenschap, binnen Turkse gemeenschap te stimuleren, we zien dat als ge dat in percentage uitdrukt dat, dat enorm, enorm laag is, dat er, als ge ziet dat er een doorstroming naar hoger onderwijs, naar universiteit dat het zeer laag is. Dat we met sommige hoogleraars, die hebben ook dezelfde opmerkingen, ...”

Hier dient wel opgemerkt te worden dat het een open vraag is in welke mate de doelstellingen een rol spelen bij Kardelen. Bij het bestuur is er wel een visie aanwezig, maar de activiteiten (concerten, theater, filmvoorstellingen) kunnen ook worden opgevat als ontspanning. Het is dus niet altijd zeker dat de leden deze visie delen.

De andere vier zelforganisaties zijn ontstaan toen een aantal mensen samenkwamen en besloten om iets te doen voor hun groep, zonder dat men een bepaald doel voor ogen had. Dit is niet noodzakelijk een negatief gegeven. Één respondent antwoordde het volgende toen ik hem vroeg naar de doelstellingen van zijn vereniging:

“Ja, de voornaamste doelstellingen zijn dat wij naar jeugd gericht werk willen doen. Hierbij natuurlijk doen wij ook voor ouderen en jongvolwassenen ook, natuurlijk. Maar hoofddoel, doelgroep is jongeren, de jeugd in feite.” (#7)

een ander antwoordde:

“Het is een socio-culturele organisatie van een groep mensen die vooral belang hechten aan de respect en liefde voor medemensen. Dat is de hoofdmotto. De doelstellingen zijn algemeen, algemene ontwikkeling, dus organiseren van zowel vormende, informatieve als ontspannende activiteiten.” (#2)

Twee verenigingen zijn ontstaan vanuit een bestaande (vrienden-)groep, namelijk Ozburun en BTVK.

“Maar dus omdat ik zelf Ozburun, dus een naam van een dorp in Turkije, dus dat waren allemaal mensen die uit die dorp kwamen, die een vereniging wilden starten, een zelforganisatie wilden oprichten om hun eigen lokaal, ontmoetingsruimte, activiteiten te organiseren, naar eigen achterban. En dat is dan meer uitgebreid geworden naar, dan naar de buurt en zo. En dus op die manier.” (#3)

AKD is ontstaan toen een aantal mensen samenkwamen met het idee om een socio-culturele vereniging op te richten omdat er nog geen was. De doelstelling van Posküder was iets doen voor de jeugd. Later, toen men besloot om een vzw op te richten, heeft men wel doelstellingen geformuleerd. Deze doelstellingen zijn algemeen en er schuilt niet echt een visie achter, zoals blijkt uit de statuten. Bijvoorbeeld artikel 3 uit de statuten van Ozburun:

“Art.3 De vereniging heeft tot doel: aanbod van allerlei activiteiten om negatieve contacten van de jongeren te vermijden, zoals druggebruik, vandalisme, alcoholmisbruik. Daarnaast zal er gestreefd worden naar groepsvorming, verruimend denken, zoeken naar eigen identiteit, enz.” (B.S. 1994)

Ook bij de BTVK vindt men dergelijke algemene doelstellingen:

*“Art. 3 De vereniging heeft tot doel:
de in België wonende allochtonen van Turkse origine te verenigen, teneinde contacten te onderhouden met hun oorspronkelijke cultuur en uitwisselingen van allerlei aard te bevorderen tussen de autochtone bevolking en de andere nationaliteiten en gemeenschappen;*

aanbod van allerlei activiteiten om negatieve contacten van de jongeren te vermijden, zoals druggebruik, vandalisme, alcoholmisbruik. Daarnaast zal er gestreefd worden naar groepsvorming, verruimend denken, zoeken naar eigen identiteit, enz. Activiteiten: vorming, ontspanning en ontmoeting, sport, informatie en sensibilisering, educatie, toeleiding en activering, cultuurbeleving. Deze opsomming is zeker niet beperkend.” (B.S. 1999a)

Naast ruimte voor ontmoeting en ontspanning wordt er ook ruimte voor vorming en (individuele) hulpverlening voorzien. Mensen sluiten ook niet altijd omwille van de doelstellingen aan bij een dergelijke organisatie, zo getuigt deze respondent:

“Omdat wij toen, voordat deze organisatie ontstond in deze wijk eigenlijk geen een, laat het maar een Turkse organisatie, eigenlijk geen een organisatie was die ons aansprak en die ons eigenlijk een beetje hielp, zal ik maar zeggen. Wij waren dan de jongeren, tussen aanhalingstekens, van het Kaproenenplein, dat is een speelplein en dag en nacht waren we toen eigenlijk daar, tot een leeftijd van 15-16. En daarna is deze organisatie opgericht in de Wondelgemstraat, dat is de hoofdstraat hier. En sedert drie jaar is dat verhuisd naar deze plek, eigenlijk. En ja, het is toevallig gebeurd omdat wij dan spontaan allemaal met de, met onze vrienden, pakweg een twintigtal vrienden toch en we zijn dan overgestapt naar deze organisatie en goei momenten gehad, slechte momenten ook, maar meer goeie momenten. En ja, het is toevallig gebeurd. ‘t Zou eender welke organisatie kunnen geweest zijn, maar ons idee is: om het behoud van ‘t vriendschap eigenlijk, de kern van ons vriendschap en dat is nog altijd goed gelukt na die vijf, zes jaar. Dat is nog heviger geworden zal ik zeggen, de band. En ja, ‘t is niet specifiek voor een of andere reden, het kon even goed een andere organisatie geweest zijn.” (#1)

Een ander antwoordde:

“De reden waarom ik bij [naam vereniging] ben is omdat ik aangesproken ben door een groep mensen die in Gent, Sint- Amandsberg woonachtig waren, die naast de religie en naast de politiek zeker aandacht wouden besteden aan socioculturele en aan algemene ontwikkeling, van wat wij volksoontwikkeling noemen, dus van de individuen. En de personen hebben dan mij aangesproken of dat ik ook bereid was om samen met hen zoiets op te richten en dat had vooral te maken met het feit dat ik de beide talen beheers, dat was eigenlijk de reden waarom ze mij aangesproken hebben. En ook omdat ik dagdagelijks in Vlaanderen met alle soorten organisaties in contact kwam via mijn bijfunctie, ik oefen vertaler/tolkwerk uit voor verschillende instanties, dat waren eigenlijk de beweegredenen waarom ze mij gevraagd hebben. En aangezien dat ik heel veel aangesproken werd door heel veel Turkse allochtonen in Gent vooral, voor heel wat papierwerk, informatie, inhoud van brieven en wat dat allemaal betekent, ik vond ook dat er nood was aan zoiets. Dat heel veel mensen dan zich zouden vormen en mekaar helpen. En dan heb ik dan ja gezegd. En zo hebben zij dan ook van eerste keer voorgesteld of ik voorzitter zou opnemen. Dat is eigenlijk de historiek.” (#2)

Er is zeker nog verder onderzoek nodig naar de vraag waarom iemand zich bij deze of gene vereniging aansluit en bovenstaande analyse moet toegepast worden op een groter staal van verenigingen. Maar op basis van dit beperkte staal kan gesteld worden dat het met de

visieontwikkeling binnen het Turkse verenigingsleven pover gesteld is. Slechts bij de helft van de onderzochte verenigingen steekt er een visie achter de werking. Waarschijnlijk zal het percentage nog lager liggen als alle verenigingen onderzocht worden.

Het ontbreken van een overkoepelende visie belet echter niet dat er integratiebevorderend gewerkt wordt. Er wordt echter op korte termijn gewerkt, men wil een oplossing bieden voor actuele, concrete behoeften.

“Dat waren activiteiten, ontspanning. In het begin hadden we ook een ruimte, maar nu weer in tussentijd niet, waar dat mensen gewoon in ‘t weekend ofwel vrijdagavond ofwel zaterdagavond samenkwamen rond allerlei zaken, waardoor ook heel veel zaken aan bod komen, gewoon de dagdagelijkse problemen. De dagdagelijkse zaken waar dat de mensen mee geconfronteerd worden waardoor mensen die kunnen dan iets, een antwoord op formuleren, kunnen dan ter plaatse problemen ofwel dat wij dat nagaan, wat voor oplossing voor een bepaalde individu, bepaalde zaak kan gesteld worden. Educatieve, zijn minder geweest, in de zin van lezingen, zo één of twee per jaar, dat is dan voor geïnteresseerden. Vorig jaar hebben we dan een basiscursus computer gegeven. ‘t Is telkens afhankelijk, wat zijn de noden van de mensen en welke groep mensen hebben die nood. En kunnen wij daar dan ...” (#2)

De organisaties zijn dus wel flexibel, de doelstellingen evolueren mee met de doelgroep. De opstellers van het decreet van 1995 hadden dus gelijk toen ze de doelstellingen waar zelforganisaties rond moesten werken algemeen hielden. De oorspronkelijke vaagheid had een ander doel⁴⁷, maar ze komt goed van pas. De verenigingen zijn dynamische gehelen die openstaan voor hun omgeving. Maar nogmaals: er is verder onderzoek nodig om deze hypothese te bevestigen of te verwerpen.

b. De visie van de Vlaamse overheid geconfronteerd met de realiteit van het veld

Belangrijke vragen in verband met allochtone zelforganisaties zijn onder meer of deze nu al dan niet integratiebevorderend zijn. Dragen zelforganisaties bij tot meer participatie en emancipatie van de doelgroep? Vervullen de zelforganisaties de taak die de overheid voor hen in gedachten had?

Laat ons beginnen met de laatste vraag. Zoals eerder vermeld (zie 3.3) werd er door de Vlaamse decreetgever besloten om de zelforganisaties onder te brengen bij het Ministerie van

⁴⁷ zie 3.3

Cultuur, als verenigingen voor volksontwikkelingswerk. De andere mogelijkheid was om de nadruk te leggen op het afdwingen van gelijke kansen en hen onder te brengen bij het Ministerie van Welzijn.

Volksontwikkeling is, zoals reeds gezegd, een vorm van sociaal-cultureel werk voor volwassenen, waarbij de deelnemers kennis, inzicht en vaardigheden leren vergroten voor zichzelf of voor anderen. Dit met het oog op hun persoonsontplooiing en hun functioneren in de samenleving en met uitsluiting van diplomagerichte, schoolse en/of beroepsopleiding. Passen de onderzochte zelforganisaties in deze omschrijving? Of zouden ze toch beter bij Welzijn ondergebracht worden?

BTVK, het MOC, Posküder en het TCCG passen om formele redenen niet in de omschrijving van volksontwikkelingswerk. Deze verenigingen werken namelijk niet enkel met volwassenen, maar ook met minderjarigen. De werking van het MOC is bijna volledig toegespitst op kinderen. Het TCCG past nog om een andere reden niet in de omschrijving: activiteiten die zich hoofdzakelijk situeren in eredienstmateries worden niet aanzien als volksontwikkelingswerk. In dit verband is het interessant te wijzen op de relatie tussen het Turkse verenigingsleven en de islam. De BTVK stelt zijn lokalen elke vrijdag gedurende drie uren open voor de vrouwenwerking: op dat ogenblik zijn er geen mannen. Ze zijn namelijk allen naar het vrijdaggebed. Het MOC zit in lokalen die toebehoren aan een moskeevereniging, het Turks Islamitisch Centrum. Posküder, een jeugdhuis organiseert koranlessen voor de jongere leden. Ook het feit dat er in de lokalen van de Turkse verenigingen geen alcohol geschonken wordt hangt samen met hun geloof. Bij de CDF probeert men de islam buiten het verenigingsleven te houden. De coördinator van de CDF verwoordde het als volgt:

Opmerking: relatie

“En laïcisme. Dat is ook heel belangrijk bij ons. OK, iedereen mag geloven wat hij wil, maar in het verenigingsleven: buiten blijven. Iedereen mag geloven wat hij wil en die kan alles doen maar niet in de verenigingsleven. Dus wij als, onze verenigingen mogen geen godsdienstige feesten organiseren.”

Bij de FZO-VL poogt men enkel extremisten buiten te houden. Bij deze laatste wordt aangevoerd dat de islam een volwaardig deel van de Turkse gemeenschap uitmaakt.

Een andere reden waarom sommige verenigingen niet in de omschrijving passen, is omdat ze ook welzijnswerk doen. Zo bijvoorbeeld BTVK en GTKB. Deze verenigingen zijn meer dan louter socio-culturele verenigingen. Leden van BTVK gaan bijvoorbeeld op ziekenbezoek of

gaan langs bij de families van gedetineerden. Ook het TCCG doet welzijnswerk. En welzijns-
materies behoren ook niet tot het volksontwikkelingswerk. Doordat deze verenigingen ook
aan individuele dienstverlening doen, kunnen nog andere “problemen” ontstaan. Zo kan de
relatie met de integratiesector vertroebelen en verworden tot een concurrentiestrijd waarbij
men probeert zijn “marktaandeel” te handhaven. Waarschijnlijk vloeit de weigering van
Steunpunt West (El Ele) en buurtcentrum Rabot om samen te werken met de BTVK voor een
deel hieruit voort. De vertegenwoordiger van het TCCG liep niet hoog op met de
integratiecentra. Het is hem een doorn in het oog dat deze centra vele duizenden euro’s
subsidies krijgen, zonder achterban te hebben, terwijl zijn vereniging een meerderheid van de
Turkse gemeenschap in Gent bereikt en tevreden moet zijn met een “peulschil”. GTKB heeft
geen problemen met de integratiesector omdat ze voor een deel opgenomen zijn in die sector.
Er is intensief overleg en samenwerking met het ING. GTKB wordt soms wel eens
beschouwd als Steunpunt Oost.

Opmerking: is dit zo?

Organisaties zoals de BTVK en het TCCG overstijgen het kader van het sociaal-cultureel
werk. Het kader van welzijn is echter ook te nauw voor hen, daarvoor doen ze teveel aan
cultuur. Ze zijn mossel noch vis. Er is verder onderzoek nodig naar de concrete activiteiten
van de allochtone zelforganisaties, maar op basis van mijn beperkte onderzoek zou ik toch
durven pleiten voor herziening van het decreet van 1995. De zelforganisaties beantwoorden
niet aan het profiel van de klassieke autochtone verenigingen voor volksontwikkelingswerk.
Vanuit hun eigen identiteit proberen ze de participatie en emancipatie van de eigen groep te
bevorderen. Dit gebeurt op diverse terreinen tegelijkertijd, waardoor ze niet in een bepaald
kader passen, noch dat van Cultuur, noch dat van Welzijn. In het nieuwe decreet dat minister
Anciaux voorbereidt zou dit gegeven aanvaard moeten worden. De realiteit is dat in de
multiculturele samenleving de verschillende etnisch-culturele minderheden diverse
organisatievormen hebben. Deze komen niet noodzakelijk overeen met de organisatievormen
van het verenigingsleven van de meerderheidsgroep. De scheiding tussen Cultuur en Welzijn
moet herbekeken worden. En als een subsidiëring van moskeeverenigingen niet mogelijk is
omwille van de nadruk op eredienstmateries, dan moet er druk worden uitgeoefend op de
federale overheid. De islam is erkend als eredienst sedert 1974. Waarom kan deze dan niet
gefinancierd worden zoals de andere erkende erediensten, zoals bijvoorbeeld de katholieke?

Opmerking: specifieker of
weglaten

Opmerking: vervang door bv
dit gegeven, anders spreek je
2x over realiteit vlak na
elkaar

Opmerking: De
organisatievormen

De onderzochte zelforganisaties dragen volgens mij ook bij tot de integratie van hun
doelgroep in de multiculturele samenleving. Dit gebeurt direct en indirect. Een directe

bijdrage tot integratie is een bijdrage waarvan het resultaat direct aanwijsbaar is. Een indirecte bijdrage is een bijdrage waarvan het resultaat niet direct aanwijsbaar is. Een voorbeeld van een organisatie die op een directe wijze probeert bij te dragen tot integratie is Kardelen. Deze vereniging poogt de Turkse gemeenschap in contact te brengen met het autochtone cultuuraanbod in Vlaanderen. Ze wil haar doelgroep kennis laten maken met de autochtone cultuur. Ook de Nederlandse taallessen die de BTVK, GTKB en het TCCG aanbieden aan de Turkse vrouwen zijn voorbeelden van een directe bijdrage. Zo in principe ook de voetbalploegen van Ozburun en Posküder die aantreden in Belgische competities. Hier zijn voornamelijk de contacten naast het veld van belang. De buurtfeesten die Ozburun organiseert in samenwerking met een buurtcomité dragen ook direct bij tot de integratie. Ze bevorderen de contacten tussen autochtonen en allochtonen. Ook de moskeebezoeken die het TCCG organiseert bevorderen dit. De concerten kunnen bijdragen tot een beter contact, maar deze vinden vaak plaats binnen een ander circuit dan concerten georganiseerd door autochtonen. De publiciteit wordt soms enkel naar de eigen groep gevoerd waardoor men kansen mist.

Het recreatieve deel van de activiteiten en de ontmoetingsmogelijkheden dragen in een aantal gevallen op indirecte wijze bij tot integratie. Als mensen zich zelfverzekerd voelen en bewust zijn van hun eigenwaarde, hun identiteit, dan zullen ze sneller in interactie treden met anderen. Omgekeerd sluiten onzekere personen zich eerder af van contact met anderen. Dus als mensen zich kunnen ontplooien binnen een vereniging, dan zou dit moeten bijdragen tot een verhoging van (het gevoel van) de eigenwaarde. Zo kunnen bijvoorbeeld lessen in eigen taal en cultuur, zoals gegeven door het MOC, Posküder en het TCCG, ook bijdragen tot een zekere trots over de eigen groep. Door deze trots voelt het individu zich sterker en beter gewapend om de maatschappij tegemoet te treden. Ook sport kan ego-bevorderend werken. Er mag niet overdreven worden: trots en eigenwaarde mogen niet omslaan in nationalisme en racisme.

Kort samengevat: de onderzochte zelforganisaties werken integratiebevorderend omdat ze hun leden helpen zichzelf te ontplooien. Via een verhoogde participatie binnen de eigen gemeenschap hoopt men de participatie in de multiculturele samenleving te verhogen. Deze hypothese moet wel nog verder onderzocht worden.

c. Samenwerken: met wie?

Zoals boven⁴⁸ vermeld zijn er diverse samenwerkingsverbanden. De meeste van deze verbanden zijn met de overheid en met andere zelforganisaties (al dan niet van de eigen etnie). Het allochtone verenigingsleven is niet geïntegreerd in de autochtone structuren. Er zijn zelfs amper contacten. De redenen hiervoor liggen waarschijnlijk zowel bij het allochtone als bij het autochtone verenigingsleven. Naar de precieze redenen is er verder onderzoek vereist. Maar op basis van de resultaten van mijn veldwerk zou ik toch durven er enkele te suggereren. Langs autochtone kant is er vaak sprake van “onbekend maakt onbemind”. Er is ook weinig behoefte om samen te werken met allochtone verenigingen. De zelforganisaties zijn ook niet altijd even uitnodigend, soms hebben ze een slechte reputatie:

“Waar men gaat langs Vlaamse wegen, daar komt men allochtone vzw’s tegen. Schimmige gelegenheden met dikwijls geblindeerde vensters waar rare buitenlandse en vaak ietwat schamele mensen in en uit lopen. Het ziet er allemaal nogal geheimzinnig uit en als buitenstaander kom je niet zomaar te weten wat er zich binnen afspeelt.” (Bousakla 2002:12)

Het allochtone verenigingsleven staat ook niet altijd open voor samenwerking. Het is alsof men probeert de autochtonen buiten te houden. In principe is iedereen welkom, maar als men als autochtoon een dergelijke vzw binnenstapt, voelt men zich vaak als een indringer. Dit is een ervaring die allochtonen maar al te goed kennen. Men zou kunnen spreken van vrijwillige segregatie (zie 3.2.2). Er wordt, al dan niet bewust, gekozen om zich afzonderlijk te organiseren, om zich terug te plooiën op de eigen groep. Dit zou verklaren waarom men voornamelijk met andere zelforganisaties samenwerkt, niet alleen van dezelfde etnie. Andere allochtone zelforganisaties zijn objectieve bondgenoten, ze worden geconfronteerd met dezelfde problemen. De vrijwillige afzondering is deels te verklaren door de leeftijd van de meeste zelforganisaties. Het leeuwendeel is nog geen tien jaar oud. De meesten zijn nog volop bezig hun eigen identiteit te ontwikkelen. Op dit ogenblik hebben ze al enkele jaren ervaring en hebben ze een publiek en een werking opgebouwd. Op een gegeven moment komt men voor een tweesprong te staan: of men blijft ter plaatse trappelen en men doet verder op de gekende manier. Of men kiest voor een bepaald doel, een bepaalde marsrichting, eventueel een uitbreiding van de doelstellingen. Zoals één respondent meldde:

“Maar het is wel, heel in het begin als we gestart zijn was de organisatie, als zelforganisatie dan eigenlijk wisten we ook niet hoe of op welke manier. De

⁴⁸ zie 6.2.7

zelforganisatie, eigenlijk was dat ontmoeting, ontspanningsmomenten, bestuur die daar ook aan deel neemt en zo, maar achteraf zijn we dan beginnen beseffen van, als bestuursleden dan, dat we meer moesten doen dan dat. Dat het niet alleen ontmoetings- en ontspanningsmomenten waren. Maar dat beseft ge met den tijd. En hoe meer actief dat ge er in zijt en hoe meer vergaderingen dat men aan deelneemt en zo, ge wordt dan eigenlijk, we wilden eigenlijk niet meegesleurd worden door de stroming, lange tijd zijn we wel meegesleurd geweest door de stroming, maar we hebben ook onze eigen ideeën blijven behouden.” (#3)

Ook een andere respondent meldde dat zijn vereniging op dit ogenblik met deze vragen worstelt. Dit is een cruciale fase in de ontwikkeling van het allochtone verenigingsleven. Het spreekt voor zich dat op een dergelijk moment samenwerkingsverbanden met autochtone verenigingen niet evident zijn.

Eens een vereniging deze fase gepasseerd is, kan de focus verlegd worden van de eigen groep naar de ruimere samenleving. De zelforganisatie moet echter ook voldoende groot en sterk zijn om niet “meegesleurd te worden in de stroom”. Net zoals een individu sterk moet staan in zijn eigen schoenen voor hij de confrontatie met de ander kan aangaan. Het is vooralsnog echter een open vraag of het allochtone verenigingsleven er in zal slagen om uit te breken uit haar vrijwillige isolatie. De toekomst zal moeten uitwijzen welke weg het allochtone verenigingsleven zal bewandelen.

Op dit ogenblik kunnen de zelforganisaties in drie types opgedeeld worden. Ten eerste de “open” verenigingen: zij die zich (deels) “naar buiten” richten. Ten tweede zij die hoofdzakelijk naar binnen gericht zijn: “halfopen” verenigingen. Het derde type zijn de verenigingen die zich bewust willen beperken tot activiteiten voor de eigen groep en geen verdere ambities hebben. Deze kan men “gesloten” verenigingen noemen. Bij het eerste type is structurele samenwerking met het autochtone verenigingsleven mogelijk. Bij de “halfopen” en de “gesloten” verenigingen is er samenwerking mogelijk rond concrete activiteiten. De samenwerkingsverbanden bij de “gesloten” organisaties beperken zich tot andere zelforganisaties.

De zelforganisaties behoren vaak tot het tweede type. De reden hiervoor moet in hun ontwikkelingsfase gezocht worden. Het gaat hier immers om jonge verenigingen die nog worstelen met hun eigen identiteit en die nog hun werking aan het uitbouwen zijn. Op zo'n moment is structurele samenwerking moeilijk te realiseren. Deze typologie is niet absoluut: de openheid van de verenigingen evolueert.

Binnen de onderzochte verenigingen behoren bijvoorbeeld Ozburun en Posküder tot het eerste type, AKD en de BTVK behoren eerder tot het tweede type. Er zijn wel verschillen binnen de types: AKD en BTVK kunnen beide tot het tweede type gerekend worden, maar AKD is een vereniging op zijn retour, BTVK is nog in de groei. Bij AKD is het activiteitenaanbod ingeperkt tot het minimum omwille van een tekort aan vrijwilligers.

Ik zou willen afsluiten met een opmerking. Er wordt algemeen aanvaard dat samenwerking tussen verenigingen allerhande (autochtoon en allochtoon) wenselijk is en gestimuleerd moet worden. Het wordt als vanzelfsprekend ervaren dat dit moet. Verlangt men eigenlijk niet teveel? Hoeveel concrete samenwerking is er binnen het autochtone verenigingsleven? Bijvoorbeeld: hoeveel activiteiten hebben de Socialistische Vooruitziende Vrouwen samen met de Katholieke Arbeidersvrouwen georganiseerd? Een aanvullende studie van het autochtone verenigingsleven zou het debat zeker verrijken.

Besluit

Op basis van de literatuurstudie en mijn veldwerk ben ik tot een aantal inzichten en conclusies gekomen.

Om te beginnen is er de enorme verscheidenheid binnen het allochtone verenigingsleven. Er is een grote diversiteit naar doelstellingen, ontstaansgeschiedenis, doelgroepen en werking. Deze heterogeniteit is ook terug te vinden in het Gentse veld.

Het allochtone verenigingsleven bloeit en groeit als nooit tevoren. Het is een levend en dynamisch gegeven dat nog volop in expansie is. De laatste vijf jaar was er een explosieve groei. Terwijl er in 1996 359 initiatieven geregistreerd waren bij het ICCM was dat aantal al opgelopen tot 1389 in 2001. Het is niet duidelijk hoeveel (levensvatbare) verenigingen er nog kunnen bijkomen. Het is wel opmerkelijk dat de meeste zelforganisaties op etnisch-culturele leest zijn geschoeid. Er is een verwaarloosbare stijging van het aantal multi-etnische zelforganisaties: van de 1039 nieuwe organisaties zijn er slechts drie (3) multi-etnisch.

Naast deze kwantitatieve zijn er ook kwalitatieve evoluties. Één van de belangrijkste veranderingen is de toenemende participatiegraad van de allochtone vrouwen in het verenigingsleven. Tot vijf jaar geleden waren de allochtone zelforganisaties bijna exclusief het terrein van mannen. Nu zijn er steeds meer verenigingen die een vrouwenwerking opstarten. Het bestuur blijft (voorlopig) een mannenzaak. De vrouwenwerking is echter wel gescheiden van de mannenwerking, gezamenlijke activiteiten liggen moeilijk bij bepaalde verenigingen. Het is mogelijk dat de vrouwenwerking op termijn zal verzelfstandigen in plaats van te integreren in een algemene werking.

Waar weinig evolutie in zit zijn de knelpunten in de werking. De financiën blijven een probleem. De financiële draagkracht van de allochtone gemeenschappen zou te beperkt zijn en zo de uitbouw van de verenigingen belemmeren. De zelforganisaties kijken steeds vaker naar de overheid voor subsidiëring. Hierbij bestaat wel het gevaar dat de verenigingen teveel afhankelijk worden van deze inkomstenbron en hierdoor verplicht worden om volledig mee te gaan in de logica en wensen van de beleidsmakers.

Een tweede knelpunt dat veel vermeld wordt is het gebrek aan deskundigheid en organisatorische vaardigheden. Het allochtoon verenigingsleven is nog steeds zeer jong en

men heeft nog niet voldoende knowhow in huis. Een aantal verenigingen draaien op een beperkt aantal (bekwame) vrijwilligers, de opvolging van deze stuwende krachten vormt soms een probleem. Er wordt leergeld betaald, zoveel is duidelijk. Niet alle verenigingen zullen deze fase overleven, maar de overblijvende organisaties zullen wel sterker staan.

De evoluties in het veld beantwoorden niet geheel aan de verwachtingen van de beleidsmakers. Men had het groeipotentieel van het allochtone verenigingsleven onderschat. Een aantal zelforganisaties overstijgen ook het kader waarbinnen men ze had gesitueerd. Deze verenigingen werken in het grensgebied tussen Welzijn en Cultuur, met nu eens nadruk op het ene, dan weer op het andere aspect. De werking wordt afgestemd op de noden van de doelgroep. De zelforganisaties vertonen hierin een zekere flexibiliteit.

Als men kijkt naar de visieontwikkeling binnen het allochtone veld, dan vallen twee zaken op. Ten eerste is het er over het algemeen pover mee gesteld. Ten tweede zijn er grosso modo twee types verenigingen: zij die opgericht zijn vanuit een bepaalde visie en zij die opgericht zijn zonder specifiek doel. De verenigingen van het eerste type vormen een minderheid. Beide types kunnen echter nuttig werk verrichten. Het al dan niet bijdragen tot de integratie in de multiculturele samenleving is onafhankelijk van de aanwezigheid van een visie.

De zelforganisaties hebben diverse samenwerkingsverbanden. Het merendeel van deze verbanden is met de (subsidiërende) overheid en met andere zelforganisaties (lokaal of bovenlokaal). Samenwerking met autochtone verenigingen komt bijna niet voor. De organisaties die op structurele basis samenwerken met het autochtonen verenigingsleven zijn uitzonderingen. De oorzaken hiervoor liggen zowel bij de allochtone als bij de autochtone gemeenschap.

koerswijziging.

Als een reden voor de niet-samenwerking binnen de allochtone gemeenschappen kan de ontwikkelingsfase van het verenigingsleven genoemd worden. De vaak jonge zelforganisaties worstelen nog met hun eigen identiteit en staan niet sterk genoeg om samenwerkingsverbanden aan te gaan met het goed ontwikkelde autochtone verenigingsleven.

Op basis van dit gegeven kan een nieuwe typologie opgesteld worden. Er zijn drie types verenigingen. Ten eerste zij die zich (deels) “naar buiten” richten. Deze kan men “open” verenigingen noemen. Zij zijn groot en sterk genoeg om structurele samenwerkingsverbanden aan te gaan. Ten tweede zij die hoofdzakelijk naar binnen gericht zijn. Deze zou ik

omschrijven als “halfopen” verenigingen. Deze organisaties worstelen nog vaak met hun eigen identiteit en staan te zwak om structureel samen te werken. Het derde type zijn de verenigingen die zich bewust willen beperken tot activiteiten voor de eigen groep en geen verdere ambities hebben. Dit zijn dan “gesloten” organisaties. Enkel bij de “open” verenigingen is structurele samenwerking met het autochtone verenigingsleven mogelijk. Bij de twee andere types zal de samenwerking beperkt blijven tot concrete activiteiten, maar terwijl de “halfopen” verenigingen ook kunnen samenwerken met autochtone organisaties, zal bij het derde type de samenwerking meestal beperkt blijven tot andere zelforganisaties. Deze types zijn niet absoluut. Het verenigingsleven is een dynamisch gegeven, organisaties evolueren. Soms kan een voorzitterswissel voldoende zijn voor een koerswijziging, voor meer of minder openheid. De drie types zijn ook niet duidelijk afgebakend, het is eerder een continuüm.

Bibliografie

Bailey, Carol

1996 A guide to field research. Thousand Oaks: Pine Forge Press.

Belgisch Staatsblad

1993 BESLUIT van de Vlaamse Regering van 27 januari 1993 houdende de voorwaarden tot erkenning en subsidiëring van organisaties van migranten, *B.S., 3 september 1993.*

1994 Statuten vzw Ozburun, *B.S. 16 juni 1994.*

1995 DECREET van 19 april 1995 houdende een subsidiëring voor verenigingen voor volkontwikkelingswerk, *B.S., 9 augustus 1995.*

1997 Statuten vzw Posküder, *B.S. 29 mei 1997.*

1998a DECREET van 28 april 1998 inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch -culturele minderheden, *B.S., 19 juni 1998.*

1998b BESLUIT van de Vlaamse Regering van 14 juli 1998 betreffende de erkenning en subsidiëring van de centra en diensten voor het Vlaamse minderhedenbeleid, *B.S. 2 oktober 1998.*

1999a Statuten vzw Belgische-Turkse Vriendenkring Gent, *B.S. 22 juli 1999.*

1999b Statuten vzw Meridiaan Opleidingscentrum, *B.S. 16 september 1999.*

Benmoussa, Mahdjoub

1999 *Bouwstenen voor een multiculturele samenleving. Migrantenorganisaties op weg naar de 21ste eeuw.* Rotterdam: Platform Buitenlanders Rijnmond.

Blommaert, Jan & Verschueren, Jef

1992 *Het Belgisch migrantendebat. De pragmatiek van de abnormalisering.* Antwerpen: International Pragmatics Association.

Bousakla, Mimount

2002 Thee en tv: dat zoeken Marokkaanse mannen in hun vzw. In: *De Morgen* 23 april 2002, p12.

Bousetta, Hassan

2000 Political Dynamics in the City: Three Case Studies. In: Body-Gendrot & Martinello, Marco (eds.), *Minorities in European Cities. The Dynamics of Social Integration and Social Exclusion at the Neighbourhood Level.* Houndmills, Basingstoke, Hampshire & Londen: MacMillan.

Brehm, Sharon en Kassin, Saul

1996 *Social psychology.* Boston: Houghton Mifflin Company.

Cakar, Rezzak

2000 *Kafka in Vlaanderen.* Internet site: <http://www.allserv.rug.ac.be/~hdeley/cakar1.htm>

Cas, Jef

1994 Migranten zelforganisatie. Een nieuwe bezem? In: *Sociaal*, 15/5.

CDF

- (s.d.) *Federatie van Vooruitstrevende Turkse Verenigingen*, Niet-gepubliceerde brochure, Gent.
- 2002 *Cagdas*, 5/4.
- CGKR
- 2000 *Gelijkwaardig. Balans 1993-1999 en perspectieven van het integratiebeleid en van de racismebestrijding*. Brussel: Federale Voorlichtingsdienst.
- Gowricharn, Ruben
- 1998 *Hollandse contrasten. Over de keerzijde van sociale integratie*. Leuven & Appeldoorn: Garant
- Demirogullari, Nedim
- 2001 *Het maatschappelijk middenveld in Gent. Een onderzoek naar de draagkracht van organisaties van migranten*. Niet-gepubliceerd eindwerk, Heverlee: Sociale Hogeschool Heverlee.
- den Exter, Jak
- 1990 *Diyanet. Een reis door de keuken van de officiële Turkse islam*. Beverwijk: Centrum Buitenlanders Peregrinus.
- De Vos, Jan
- 2001 *Minorisering of emancipatie? ... een kijk op het Vlaams integratiebeleid*. Internet site: <http://www.flwi.rug.ac.be/cie/jdevos/index.htm>
- D'Hollander, Hugo
- 1981 *Het verenigingsleven van de migranten. Schets van een subsidiëringkader voor de migrantenverenigingen*. Brussel: Staatssecretariaat voor de Vlaamse Gemeenschap.
- Dobbelaere, Paul
- 1982 *Kris-kras...Oasis...El Waha. Marokkaanse jongeren op zoek naar zelforganisatie*. Niet-gepubliceerd eindwerk, Brussel: Hoger Instituut voor Maatschappelijk en Cultureel Werk.
- Diop, A. Moustapha
- 1997 *Negotiating Religious Difference: The Opinions and Attitudes of Islamic Associations in France*. In: Modood, Tariq & Werbner, Pnina, 1997, *The politics of Multiculturalism in the New Europe: Racism, Identity and Community*. Londen & New York: Zed Books Ltd.
- Driest, Piet
- 2000 *Sterk in eigen kring. Etnische verzuiling*. Utrecht: NIZW / RMO.
- Duyvendak, Jan Willem
- 1997 *Specie kleeft anders dan cement. Over breekbare en ontbrekende banden*. In: *Waar blijft de politiek? Essays over paarse politiek, maatschappelijk middenveld en sociale cohesie*. Amsterdam: Boom.
- Feld, Serge & Manço, Altay

- 2000 *L'intégration des jeunes d'origine étrangère dans une société en mutation.* Parijs: L'Harmattan.
- FOV
2002 *FOV digizine, 2/8.*
- Fraïhi, Tarik
2000 Het failliet van de integratie-industrie. In: *De Morgen* 8 mei 2000, p.2.
- FZO-VL
2001 *Voices.* Niet-gepubliceerd tijdschrift, 1/1-2, Gent.
2002 *Voices.* Niet-gepubliceerd tijdschrift, 1/3-4, Gent.
- Geenen, Greet
1999 *Een introductie tot QSR NUD*IST 4.* Niet-gepubliceerde cursus, Leuven: KU Leuven.
- Gruppelaar, Jaap (ed.)
2000 *Burgers en hun bindingen.* Budel: Uitgeverij Damon
- Gruppelaar, Jaap & Wils, Jean-Pierre
1998 *Multiculturalisme.* Best: Uitgeverij Damon.
- HRVO
1992 *Een cultureel beleid voor migranten. Eindrapport. Werkgroep Migranten.* Brussel: Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, Hoge Raad Voor Volksontwikkeling.
- ICCM
(s.d.) *Het allochtoon verenigingsleven. Tussen maatschappelijke integratie en culturele diversiteit.* Brussel: ICCM.
- ICEM
1997 *Het vrijblijvende voorbij. Het Vlaamse beleid naar etnisch- culturele minderheden.* Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Interdepartementale Commissie etnisch- culturele minderheden.
1998 *Het Vlaamse beleid naar etnisch-culturele minderheden. Jaarrapport 1997.* Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Interdepartementale Commissie voor Etnisch-culturele Minderheden.
1999 *Het Vlaamse beleid naar etnisch-culturele minderheden. Jaarrapport 1998.* Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Interdepartementale Commissie voor Etnisch-culturele Minderheden.
2000 *Het Vlaamse beleid naar etnisch-culturele minderheden. Jaarrapport 1999.* Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Interdepartementale Commissie voor Etnisch-culturele Minderheden.
2001 *Het Vlaamse beleid naar etnisch-culturele minderheden. Jaarrapport 2000.* Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Interdepartementale Commissie voor Etnisch-culturele Minderheden.
- Josephides, Sasha

- 1987 Associations amongst the Greek Cypriot Population in Britain. In: Rex, John, Joly, Daniele & Wilpert, Czarina (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Aldershot: Gower Publications.
- Kanmaz, Meryem
2002 *Moskee en godsdienstbeleving; Leven als moslim in een leken-staat*. Internet Site: <http://www.flwi.rug.ac.be/cie/RUG/kanmaz3.htm>
- Karskens, Machiel
2000 Wat is 'civil society' ? In : Gruppelaar, Jaap (ed.) *Burgers en hun bindingen*. Budel : Uitgeverij Damon.
- KCM
1992 *Culturele verscheidenheid als wederzijdse verrijking; Een verenigingsleven van en met migranten, door de overheid ondersteund*. Brussel: Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid.
- Koekebakker, O.
1990 *Immigrant in Europa*, Utrecht: Nederlands Centrum Buitenlanders.
- Koslowski, Rey
2000 *Migrants and Citizens. Demographic change in the European State System*. Ithaca & Londen: Cornell University Press
- Landman, Nico
1996 Islamitische organisatievorming in Nederland. In: Heeren, Henk, Vogel, Patricia & Werdmölder, Hans (eds.) *Etische minderheden en wetenschappelijk onderzoek*. Amsterdam & Meppel: Boom.
- Lesthaeghe, Ron
2000 Transnational Islamic communities in a multilingual secular society. In: Lesthaeghe, Ron (ed.) 2000, *Communities and Generations. Turkish and Moroccan populations in Belgium*. Brussel: VUB University Press.
- Leysens, Els & Vanhoorne Joke
1998 *Leiderschap, emancipatie en belang bij zelforganisaties in Vlaanderen*. Licentiaatsverhandeling Vergelijkende Cultuurwetenschap, academiejaar 1997-1998, Gent: Universiteit Gent.
- Loobuyck, Patrick
2001 *Politieke emancipatie en participatie van allochtonen vanuit een visie op volwaardig burgerschap*. Internet site: <http://users.belgacom.net/KifKif/patrick%20loobuyck.htm>
- Martiniello, Marco
1992 *Leadership et pouvoir dans les communautés d'origine immigrée: l'exemple d'une communauté ethnique en Belgique*. Parijs: Editions l'Harmattan / CIEMI.
- Meireman, Katrien

- 2000 *Landelijke verenigingen van etnisch- culturele minderheden*. Leuven: K.U. Leuven, Instituut Recht en Samenleving.
- Mens en Ruimte vzw
1980 *Het verenigingsleven van gastarbeiders*. Werkdocument, Brussel: Staatssecretariaat voor de Vlaamse Gemeenschap.
- Mertens, Robin
2000 Minder-heden of beter verleden? Turkse migratie in eigen beeldvorming. Het herinneringslandschap van een lokale gemeenschap te Gent. In: *Anderzijds* 6/3.
- MOC
2002 *Korte introductie. Meridiaan Opleidingscentrum 2000-2001*. Niet-gepubliceerde brochure, Gent.
- Nationaal Instituut voor Statistiek
2001 *Bevolkingsstatistieken. Buitenlandse bevolking op 1.1.2000*. Brussel: Nationaal Instituut voor Statistiek.
- Pauwels, K. & Deschamps, L.
1991 *Eigen organisaties van vreemdelingen*. C.B.G.S.-document, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.
- Pelemans, Inge
2001 *Een vergelijkende studie naar de dynamieken van allochtone gemeenschappen en het Vlaams beleid in Brussel*. Niet-gepubliceerd rapport, Gent: Universiteit Gent Steunpunt Intercultureel Onderwijs.
- Penninx, Rinus & Slijper, Boris
1999 *Voor elkaar? Integratie, vrijwilligerswerk en organisaties van migranten*. Amsterdam: Instituut voor Migratie- en Etnische Studies.
- Perneel, Judith (ed.)
1999 *Actie-onderzoek m.b.t. de oprichting van een steunpunt voor het allochtone vrouwenverenigingsleven*. Brussel: Intercultureel Centrum voor Migranten v.z.w..
- Peters, Ruud (ed.)
1982 *Van vreemde herkomst. Achtergronden van Turkse en Marokkaanse landgenoten*. Antwerpen: Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij.
- Phalet, Karen & Swyngedouw, Marc
1999 Integratie ter discussie. In: Swyngedouw, Marc, Phalet, Karen & Deschouwer, Kris (eds.), *Minderheden in Brussel*. Brussel: VUB Press.
- Pinxten, Rik
2000 *Interdisciplinaire antropologie I*. Niet-gepubliceerde cursus, Gent: Universiteit Gent.
2002 *Interdisciplinaire antropologie II*. Mondelinge mededeling tijdens les, de dato 11 maart 2002.

- Pinxten, Rik & Orye, Lieve
1997 Weten door vergelijken: over cultuur en cultuurwetenschap. In: Pinxten, Rik, *Interdisciplinaire antropologie I*. Niet-gepubliceerde cursus, Gent: Universiteit Gent.
- Rath, Jan
1991 *Minorisering: de sociale constructie van 'etnische minderheden'*. Amsterdam: Uitgeverij Sua.
- Rex, John & Josephides, Sasha
1987 Asian and Greek Cypriot Associations and Identity. In: Rex, John, Joly, Daniele & Wilpert, Czarina (eds.), *Immigrant Associations in Europe*. Aldershot: Gower Publications.
- Roosens, Eugeen
1998 *Eigen grond eerst? Primordiale autochtonie. Dilemma van de multiculturele samenleving*. Leuven: Acco.
- Schensul, Stephen, Schensul Jean & LeCompte, Margaret
1999 *Essential ethnographic methods*. Walnut Creek: AltaMira Press.
- Sierens, Sven
2001 *Effecten van het sociaal-cultureel beleid voor allochtonen. Eindrapport*. Niet-gepubliceerd rapport, Gent: Universiteit Gent.
2002 *Mondelinge mededeling*, via informeel gesprek, de dato 20 december 2002.
- Sierens, Sven & Verlot, Marc
1989 Migranten of etnische minderheden? Naar een leidraad in terminologisch Babel. In: *Bareel*, 12(46).
- Stad Gent
1999 *Gemeentelijk reglement houdende de erkenning en de subsidiëring van lokale socio-culturele verenigingen van allochtonen en hun projecten*. Niet-gepubliceerd reglement, Gent: stad Gent.
2000a *Bestuursakkoord*. Internetsite: www.gent.be
2000b *Een toekomst voor iedereen. Het beleidsplan etnisch-culturele minderheden van de stad Gent. Brochure*, Gent: stad Gent.
2001 *Stad Gent: demografische gegevens 2000*. Niet-gepubliceerd rapport, Gent, stad Gent, Dienst Bevolking.
2002 *Gent stadsmagazine*. 6/8.
- Strijp, Ruud
1999 Moroccan associations in a Dutch town. In: Crul, Maurice, Lindo, Flip & Pang, Ching Lin (eds.), *Culture, structure and beyond. Changing identities and social positions of immigrants and their children*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Swanborn, P.G.
1994 [1981] *Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Nieuwe editie*. Amsterdam & Meppel: Boom.

- Van Leugenhaeghe, Lien
 2002 *De integratiesector en de zelforganisaties. Een analyse van het debat en de praktijk.* Niet- gepubliceerde licentiaatsverhandeling Vergelijkende Cultuurwetenschap, academiejaar 2000-2001, Gent: Universiteit Gent.
- Vanmechelen, Olivia
 1995 *Evaluatieonderzoek organisaties van migranten in Vlaanderen en Brussel.* Leuven: K. U. Leuven, Hoger Instituut voor de Arbeid, Steunpunt Migranten.
- Verlot, Marc
 2000 *Multiculturalismestudies.* Niet-gepubliceerde cursus, Gent: Universiteit Gent.
- Vermeulen, Hans & Penninx, Rinus (eds.)
 2000 *Immigrant integration. The Dutch Case.* Amsterdam: Het spinhuis
- Viane, Wim
 1998 L'associatif en Flandre: entre intégration et identité. In: *Agenda interculturel.* N° 169, december.
- Yalçin-Heckmann, Iale
 1997 The perils of Ethnic Associational Life in Europe: Turkish Migrants in Germany and France. In: Modood, Tariq & Werbner, Pnina, 1997, *The politics of Multiculturalism in the New Europe: Racism, Identity and Community.* Londen & New York: Zed Books Ltd.

Bijlagen

1. Vragenlijst interview met een vertegenwoordiger van een organisatie

I. Vragen over de geïnterviewde

1. Kunt u mij wat meer vertellen over uzelf ? Wie bent u, wat doet u in het dagelijkse leven ?
2. Wat is uw functie binnen deze vereniging ?
3. Hoe lang bent u al actief binnen deze vereniging ?
4. Hoeveel tijd spendeert u ongeveer per week aan deze organisatie ?
5. Waarom bent u bij deze organisatie aangesloten en niet bij een andere ?
6. Ben je nog lid van een andere organisatie ?

II. Vragen over de vereniging

1. Wat voor organisatie is dit ? Ik bedoel, wat zijn haar voornaamste doelstellingen ?
2. Hoe proberen jullie deze doelstellingen te realiseren ?
3. Is deze vereniging erkend ? Zo ja, door wie ?
4. Wanneer is deze organisatie opgericht ?
5. Waarom is ze opgericht ?
6. Heeft u een zicht op de evolutie die de vereniging heeft doorgemaakt ?
7. Wat is de structuur van deze vereniging ?
8. Hoe worden de werking gefinancierd ? Ik bedoel, is dat enkel door subsidies of hebben jullie ook andere inkomsten ?
9. Hoeveel leden heeft ze ? Hoeveel vrijwilligers, hoeveel publiek op activiteiten ?
10. Wat is de doelgroep van de vereniging?
11. En wordt die doelgroep bereikt?
12. Van waar komen die mensen ? Ik bedoel, is dat enkel deze wijk, is dat heel Gent ?
13. Welke activiteiten organiseren jullie zoal ?
14. En hoeveel ?
15. Hebben jullie veel contact met de stedelijke integratiedienst of met andere overheidsinstanties ?
16. Sedert wanneer zijn jullie aangesloten bij de federatie (CDF/FZO-VL)?
17. Hebben jullie veel contact met de federatie ?
18. En met andere organisaties ?
19. Wat zijn de grootste knelpunten binnen de werking ?
20. Zou ik een kopie kunnen krijgen van de statuten ?

2. Adressenlijst landelijke verenigingen van allochtonen
(tussen haakjes: aantal afdelingen in 2001, cijfers ICCM)

ACLI-VLAANDEREN (Associazioni Cristiane Lavoratori Italiani)
Rondpuntlaan 25 – 3600 Genk
T. 089-35 74 16 – F. 089-30 31 97 – aclivlaanderen@pandora.be
(65 afdelingen)

A.I.F. (Associazioni Internazionali Federate)
Stalenstraat 155 – 3600 Genk
T. 089-38 67 40 – F. 089-38 .67 41 – maria.garcia@aif-afie.skynet.be
(47 afdelingen)

F.M.D.O. (Federatie van Marokkaanse democratische Organisaties)
Bondgenotenstraat 52 – 1190 Brussel
T. 02-346 17 71 – F. 02-346 17 71 – fmdo@chello.be
(46 afdelingen)

F.M.V. (Federatie van Marokkaanse Verenigingen)
Driekoningenstraat 67 – 2600 Berchem
T. 03-239 98 31 – F. 03-239 98 32 – chakkar@hotmail.com
(58 afdelingen)

C.D.F. (Federatie van Turkse Vooruitstrevende Verenigingen)
Dendermondsesteenweg 239 – 9040 Gent
T. 09-228 90 55 – F. 09-228 90 55 – cdf@uptomail.com
(40 afdelingen)

F.Z.O.-VL (Federatie van Zelforganisaties in Vlaanderen)
Brabantdam 72 – 9000 Gent
T. 09-269 90 89 – F. 09-225 35 42 – FZO_VL@hotmail.com
(33 afdelingen)

Ghanaba (Association of Ghanians resident in Belgium)
Rogierstraat 211 – 1030 Brussel
T. 02-218 84 46 – F. 02-218 84 46 – ghanaba@online.be
(15 afdelingen)

I.C. (Internationaal Comité)
Mgr. Broeckxplein 6 – 3500 Hasselt
T. 011-29 09 12 – F. 011/29 08 36 – mailto:ghanaba@online.be
(52 afdelingen)

L.A.F. (Latijns-Amerikaanse Federatie)
Lange Beeldekensstraat 35 – 2060 Antwerpen
T. 03-231 43 52 – F. 03-232 32 28 – slarreategui@pandora.be
(35 afdelingen)

Migrantenvrouwengroepen-Wereldvrouwen
Bremstraat 45 – 3530 Houthalen
T. 011-52 26 01 – F. 011/52.26.01
(31 afdelingen)

Platform van Afrikaanse Gemeenschappen
De Conincplein/Antwerpen
Lange Scholierstraat 94 – 2060 Antwerpen
T. 03-272 55 42 – F. 03-236 84 78 – Afrikaans.Platform@antwerpen.be
(60 afdelingen)

Turkse Unie van België (Unie der Turks Islamitische Culturele Verenigingen van België)
Stationsstraat 96 – 3582 Beringen
T. 011-45 38 38 – F. 011-45 38 38 – turkse_unie@hotmail.com
(44 afdelingen)

U.T.V. (Unie van Turkse Verenigingen)
Belegstraat 46 – 2018 Antwerpen
T. 03-289 91 13 – F. 03-289 77 10 – utvtdb@pandora.be
(30 afdelingen)

V.O.E.M. (Vereniging voor Ontwikkeling en Emancipatie van Moslims)
Duinstraat 152 – 2060 Antwerpen
T. 03-272.35.07 – F. 03-272.35.07 – voem.vzw@village.uunet.be
(36 afdelingen)

Hoofdstedelijke Verbonden - Brussels Hoofdstedelijk Gewest (VGC)
erkend door VGC

F.M.D.O. (Federatie Marokkaanse Democratische Organisaties)
Bondgenotenstraat 52 - 1190 Brussel
T. 02-344.69.92 – F. 02-346.17.71 – e-mail : fmdo@chello.be
Contactpersoon : Tarik Fraihi

Verbond van Latijns-Amerikaanse Verenigingen in het Brussels Gewest
Jettelaan 225 – 1090 Brussel
T. + F. 02-426.44.73
Contactpersoon : Elizabeth Rodriguez

V.O.E.M. (Vereniging voor Ontwikkeling en emancipatie van Moslims)
Priemstraat 19A – 1000 Brussel
T. + F. 02-503.13.25
Contactpersoon : Abdelwahid El Alami

3. Het decreet houdende een subsidiëring voor verenigingen voor volksontwikkelingswerk van 19 april 1995, B.S. 9 augustus 1995.

HOOFDSTUK I ALGEMENE BEPALINGEN

Art. 1.

Dit decreet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 127 van de Grondwet.

Art. 2.

Voor de toepassing van dit decreet wordt verstaan onder:

1° volksontwikkelingswerk: een vorm van sociaal-cultureel werk voor volwassenen, waarbij de deelnemers leren kennis, inzicht en vaardigheden te vergroten voor zichzelf of voor anderen, met het oog op hun persoonsontplooiing en hun functioneren in de samenleving, met uitsluiting van diplomagerichte, schoolse en/of beroepsopleiding;

2° vereniging: in kernen of afdelingen, op vrijwillige basis georganiseerd, samenkomen en samenwerken van personen onder leiding van een gekozen bestuur om aan volksontwikkelingswerk te doen; volksontwikkelingswerk in verenigingen impliceert een programmaopbouw waarin volgende functies worden ingevuld: de ontmoetingsfunctie, de sociale actiefunctie, de educatieve functie en de culturele functie;

3° kern of afdeling: een autonome entiteit waarvan de werking overeenkomstig dit decreet duidelijk aanwijsbaar is binnen een territoriale omschrijving of rond een welbepaald thema;

4° bijzondere doelgroepen: personen en groepen met een handicap en/of in een situatie van kansarmoede die willen participeren aan volksontwikkelingswerk en die vanwege een handicap en/of een situatie van kansarmoede, zoals de langdurige werkloosheid, daar in verminderde mate toe in staat zijn;

5° bijzondere doelgroep van migranten: alle legaal in ons land verblijvende personen van vreemde etnische afkomst, al dan niet met een zwakke sociaal-economische situatie, ongeacht of zij de Belgische nationaliteit verworven hebben;

6° interculturele activiteit: activiteit die intercultureel bedoeld is en waaraan migranten van verschillende culturen deelnemen of waaraan migranten en autochtonen deelnemen: zij biedt ruimte voor uitwisseling en samenwerking;

7° programma: een door de vereniging zelf opgezette en vooraf aangekondigde activiteit die een groep deelnemers in staat stelt onder deskundige begeleiding kennis, inzicht, vaardigheden of vermogen tot expressie te verwerven of te bevorderen over een duidelijk vooropgesteld onderwerp; een programma is gekenmerkt door continuïteit in methodische opbouw, deelnemersgroep en groepsbegeleiding; programma's bevatten in hun totaliteit verschillende onderwerpen hetzij betreffende persoonsontwikkeling, hetzij betreffende maatschappelijke integratie en participatie; hetzij betreffende beide;

8° administratie: de afdeling die verantwoordelijk is voor het volksontwikkelingswerk;

9° [Raad: de Raad voor Volksontwikkeling en Cultuurspreiding. (verv. decr. 19 december 1997, art. 26, I: 31 december 1998)]

Art. 3.

Binnen de grenzen van de beschikbare begrotingskredieten en onder de in dit decreet vastgestelde voorwaarden verleent de Vlaamse regering subsidies aan erkende verenigingen voor volksontwikkelingswerk.

Art. 4.

Alleen het volksontwikkelingswerk dat georganiseerd wordt binnen het Nederlandse taalgebied of het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, komt in aanmerking voor de toepassing van dit decreet.

HOOFDSTUK II ERKENNING

Art. 5.

§ 1. De vereniging voor volksontwikkelingswerk moet volgens haar statuten opgericht zijn met het doel aan volksontwikkelingswerk te doen. De statuten vermelden tevens de specifieke doelstellingen.

§ 2. De vereniging voor volksontwikkelingswerk wordt gedragen door vrijwilligers en heeft een democratische en zelfstandige werking.

Art. 6.

De vereniging moet bovendien:

- 1° het volksontwikkelingswerk organiseren op basis van groepsactiviteiten;
- 2° minstens tachtig actieve kernen of afdelingen hebben, die representatief vertegenwoordigd moeten zijn in alle bestuursorganen van de vereniging; actieve kernen of afdelingen van migranten tellen dubbel voor het bereiken van deze norm;
- 3° de actieve kernen of afdelingen gespreid hebben over minstens vier provincies, met dien verstande dat geen provincie meer dan 50 percent van het totaal aantal actieve kernen of afdelingen kan inbrengen; voor de toepassing van dit decreet wordt het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad aangezien als een provincie;
- 4° opgericht zijn op particulier initiatief in de vorm van een vereniging zonder winstgevend doel, waarbij de zetel gelegen is in het Nederlandse taalgebied of in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad en waarbij de raad van bestuur uit minstens negen leden bestaat; de raad van bestuur is, in meerderheid, samengesteld uit vrijwillige en onbezoldigde bestuursleden;
- 5° binnen de drie maanden na de betekening van de erkenning beschikken over minstens één voltijds educatief personeelslid;
- 6° een boekhouding voeren en deze zodanig organiseren dat de financiële controle in verband met de aanwending van de subsidies mogelijk is; de Vlaamse regering kan een boekhoudkundig plan en bijzondere regelen opleggen betreffende de boekhouding;
- 7° jaarlijks de rekeningen van het vorige jaar met de nodige bewijsstukken overleggen alsook een door de algemene vergadering goedgekeurde sluitende begroting; uit de afrekening moet blijken dat de vereniging, rekening houdend met eigen middelen, sluitend of batig kan werken;
- 8° jaarlijks een door de algemene vergadering goedgekeurd programma en werkingsverslag met de nodige bewijsstukken overleggen, waaruit moet blijken dat de vereniging de vier functies, zoals bedoeld in artikel 2, 2°, invult; het werkingsverslag omvat per aangesloten actieve kern of afdeling een rapportering;
- 9° aanvaarden dat de administratie de werking en de boekhouding, eventueel ter plaatse, onderzoekt;
- 10° zich verzekeren tegen de burgerlijke aansprakelijkheid van de vereniging, haar bestuurders en medewerkers.

Art. 7.

§ 1. De werking van de vereniging omvat volgende activiteiten:

- 1° zij begeleidt en stimuleert de kernen of afdelingen;
- 2° zij organiseert kaderopleiding ten behoeve van de vrijwilligers en de eigen professionele medewerkers;
- 3° zij ontwikkelt en biedt de kernen of afdelingen documentatie, hulp- en leermiddelen aan;
- 4° de vereniging beschikt over een eigen publikatie, die minstens viermaal per jaar verschijnt.

§ 2. De vereniging kan bovendien voor haar eigen leden of voor een ruimer publiek programma's organiseren. Deze programma's, die minimum zes uur duren, worden zo georganiseerd dat per periode van zes weken minstens zes uur worden gegeven, waarbij ieder onderdeel minstens twee uur duurt.

§ 3. De vereniging kan ook voor de eigen leden of voor een ruimer publiek op landelijk niveau projecten realiseren. Bij het opzet of in het bereik van het project moeten minstens twintig afdelingen betrokken zijn. In dit geval wordt hoogstens een halftijdse educatieve personeelsfunctie gesubsidieerd. Indien bij een project minstens veertig afdelingen betrokken zijn, wordt hoogstens een educatieve personeelsfunctie gesubsidieerd.

§ 4. De activiteiten zoals bedoeld in § 1, 2°, en § 2 van dit artikel, worden gevolgd door minstens tien deelnemers, waarbij de breuk tussen het totaal aantal deelnemersuren en het totaal aantal cursussen op jaarbasis minstens twaalf bedraagt.

§ 5. De activiteiten zoals bedoeld in dit artikel, mogen geen activiteiten zijn die via andere subsidieregelingen van de Vlaamse Gemeenschap gesubsidieerd zijn.

Art. 8.

§ 1. Per gesubsidieerde educatieve personeelsfunctie moeten door de educatieve personeelsleden als groep jaarlijks vijfhonderd uren besteed worden aan activiteiten, zoals bedoeld in artikel 7, § 1, 1° en 2°. [Per gesubsidieerd educatief personeelslid wordt op het landelijk secretariaat of op een beperkt aantal op voorhand aan te duiden regionale secretariaten een werkmap bijgehouden met enerzijds de werkplanning van het betrokken personeelslid en anderzijds de verslaggeving over de door het educatief personeelslid gerealiseerde begeleidings-, stimulerings-, en kaderopleidingsactiviteiten. (verv. decr. 20 december 1996, art. 57, I: 1 januari 1997)] De overige uren maken het voorwerp uit van een jaarlijkse rapportering in het werkingsverslag.

§ 2. De personeelsleden met staffunctie moeten de activiteiten, zoals bedoeld in artikel 7, § 1, 3° en 4°, invullen en hierover jaarlijks rapporteren in het werkingsverslag.

§ 3. De programma's, zoals bedoeld in artikel 7, § 2, worden jaarlijks georganiseerd gedurende minstens vijfhonderd uren per gesubsidieerde educatieve personeelsfunctie. De helft van deze uren moet gepresteerd worden door de gesubsidieerde educatieve personeelsleden als groep. Alle vijfhonderd uren moeten vooraf aan de administratie worden meegedeeld.

§ 4. De projecten, zoals bedoeld in artikel 7, § 3, moeten door de gesubsidieerde educatieve personeelsleden worden tot stand gebracht. Zij worden vooraf aan de administratie meegedeeld en maken het voorwerp uit van een jaarlijkse rapportering in het werkingsverslag.

§ 5. Voor interculturele activiteiten die georganiseerd worden in het kader van activiteiten, zoals bedoeld in artikel 7, § 1, 1° en 2°, of artikel 7, § 2, worden de uren tot een maximum van 10 percent van het totaal aantal vereiste uren dubbel geteld.

§ 6. Voor de activiteit, bedoeld in artikel 7, § 1, 1°, wordt een forfaitaire duur van twee uur per begeleidingsmoment in rekening gebracht voor de toepassing van § 1 van dit artikel. De activiteiten waarvan de reële duur deze forfaitaire duur overschrijdt, worden voor hun reële duur in aanmerking genomen. [... (geschr. decr. 20 december 1996, art. 58, I: 1 januari 1997)]

§ 7. Voor de kaderopleidingsactiviteiten, bedoeld in artikel 7, § 1, 2°, geldt de reële duur van de activiteit.

Art. 9.

§ 1. Een kern of afdeling is actief wanneer zij voldoet aan volgende voorwaarden: 1° per jaar minstens zes activiteiten van volksontwikkelingswerk organiseren, waarvan minstens de helft behoort tot de domeinen educatie en cultuur; het aantal deelnemers per activiteit bedraagt minstens twaalf; interculturele activiteiten worden dubbel aangerekend; 2° per jaar minstens drie bestuurs- of teamvergaderingen organiseren en minstens eens per jaar een programmeringsactiviteit houden in overleg met de leden, de geïnteresseerden of de betrokkenen.

§ 2. De activiteiten van § 1, 2° vallen niet samen met de activiteiten van § 1, 1°, van dit artikel.

Art. 10.

Verenigingen die nog niet beschikken over tachtig actieve kernen of afdelingen, kunnen

gedurende hoogstens drie jaar aanspraak maken op een voorlopige erkenning, wanneer zij minstens veertig actieve kernen of afdelingen tellen, die over minstens vier provincies zijn gespreid. Een vereniging die de norm van tachtig actieve kernen of afdelingen niet meer haalt, maar die nog wel beantwoordt aan de overige voorwaarden van dit decreet, valt automatisch terug op de voorlopige erkenning. Een vereniging die na drie jaar van voorlopige erkenning, de norm van tachtig actieve kernen of afdelingen niet haalt, verliest automatisch haar erkenning. Deze vereniging kan binnen een termijn van vijf jaar geen nieuwe aanvraag tot erkenning meer doen op basis van dit decreet.

Art. 11.

§ 1. Verenigingen die zich uitsluitend richten tot bijzondere doelgroepen, zoals bepaald in artikel 2, 4°, kunnen erkend worden wanneer zij minstens veertig actieve lokale kernen of afdelingen tellen, gespreid over minstens vier provincies, met dien verstande dat geen provincie meer dan 50 percent van het totaal actieve lokale kernen of afdelingen kan inbrengen.

§ 2. Deze verenigingen kunnen verder volgende afwijkingen genieten: 1° de activiteiten, zoals bedoeld in artikel 7, § 1, 2°, en 7, § 2, worden gevolgd door minstens zes deelnemers uit de betrokken doelgroep;

2° behoudens te voldoen aan de overige voorwaarden van artikel 9, zijn hun kernen of afdelingen actief als zij per jaar minstens vier activiteiten van volksontwikkelingswerk organiseren, waarvan minstens de helft tot de domeinen educatie en cultuur behoort; het aantal deelnemers per activiteit bedraagt minstens zes.

Art. 12.

De vereniging moet de aanvraag tot erkenning bij de administratie indienen vóór 1 mei van het desbetreffend jaar. Zij moet kunnen aantonen dat ze beantwoordt aan de voorwaarden van dit decreet. De vereniging moet de activiteiten, zoals bedoeld in de artikelen 6 tot en met 11, hebben georganiseerd gedurende minstens één jaar vóór de indiening van de aanvraag tot erkenning. De erkenning gaat in vanaf 1 januari daaropvolgend.

Art. 13.

§ 1. De Vlaamse regering verleent de erkenning en heft deze op, als de vereniging niet langer voldoet aan de vereisten, vervat in de artikelen 5, 6 en 9 van dit decreet.

§ 2. De Vlaamse regering bepaalt [... (geschr. decr. 19 december 1997, art. 26, I: 31 december 1998)] nader de beroepsprocedure.

HOOFDSTUK III SUBSIDIERING

Art. 14.

De subsidiëring bestaat uit een vaste basissubsidie, een werkingssubsidie en een personeelssubsidie.

Art. 15.

De vaste basissubsidie bedraagt:

1° tweehonderdvijftigduizend frank voor de erkende verenigingen;

2° honderdduizend frank voor de voorlopige erkende verenigingen, zoals bedoeld in artikel 10.

Art. 16.

§ 1. De personeelssubsidie bedraagt 95 percent van de salarisschalen van de bijlagen bij dit decreet. Deze salarisschalen gelden als forfaitaire bedragen voor de berekening van de subsidies.

§ 2. De salarisschalen van de bijlage bij dit decreet zijn samengesteld uit volgende loonkostelementen: het brutobedrag van het jaarsalaris, het brutobedrag van het jaarlijkse vakantiegeld volgens het private stelsel en de bijdragen die door de werkgever gestort moeten worden met toepassing van het wettelijk stelsel van de sociale voorzieningen.

§ 3. De salarisschalen van de bijlage bij dit decreet zijn geïndexeerd overeenkomstig de wet van 1 maart 1977 houdende inrichting van een stelsel waarbij sommige uitgaven in de

overheidssector aan het indexcijfer van de consumptieprijzen van het Rijk worden gekoppeld. Op 1 november 1994 bedraagt de uitbetalingscoëfficiënt 1,1487.

§ 4. In afwachting van een eigen collectieve arbeidsovereenkomst voor de sector van het sociaal-cultureel werk, worden vanaf de inwerkingtreding van dit decreet de salarisschalen geïndexeerd overeenkomstig het aanvullend nationaal paritair comité voor bedienden nr. 218.

§ 5. De verenigingen zijn ertoe gehouden de collectieve arbeidsovereenkomst voor het sociaal-cultureel werk na te leven. De verplichtingen van de werkgever, als gevolg van die afgesloten collectieve arbeidsovereenkomst, kunnen, na akkoord van de Vlaamse regering, in de salarisschalen opgenomen worden.

§ 6. De personeelssubsidie wordt alleen toegekend als per gesubsidieerde personeelsfunctie het bewijs geleverd wordt van voldoende personeelsuitgaven. De verenigingen moeten toestaan dat de bewijsstukken daaromtrent worden nagezien.

§ 7. De Vlaamse regering kan, [de Raad voor Volksontwikkeling en Cultuurspreiding gehoord, (verv. decr. 19 december 1997, art. 26, I: 31 december 1998)] bepalen van welke specifieke diploma's of bekwaamheidsbewijzen de personeelsleden naargelang van hun functie houder moeten zijn en welke bijscholings- of vormingsprogramma's eventueel gevolgd moeten worden.

Art. 17.

§ 1. Voor de berekening van de personeelssubsidie gelden de volgende salarisschalen: 1° voor de functie van directeur: universitair diploma: salarisschaal E1 van de bijlage bij dit decreet; hoger onderwijs buiten universiteit: salarisschaal E3 van de bijlage bij dit decreet; 2° voor de educatieve of staffuncties: universitair diploma: salarisschaal E2 van de bijlage bij dit decreet; hoger onderwijs buiten universiteit: salarisschaal E4 van de bijlage bij dit decreet; 3° voor de administratieve functies: minstens een studiegetuigschrift van het hoger secundair of een daarmee gelijkgesteld bekwaamheidsbewijs: salarisschaal A1 van de bijlage bij dit decreet.

§ 2. De personeelsleden van een vereniging worden gesubsidieerd op basis van de salarisschalen van de bijlage bij dit decreet op grond van hun functie in de vereniging, hun opleiding en hun anciënniteit.

§ 3. Bij vervanging van een personeelslid of bij opsplitsing van een voltijdse personeelsfunctie in deeltijdse, in de loop van een werkingsjaar, blijft gedurende het ganse werkingsjaar de salarisschaal van de titularis(sen) van de personeelsfunctie, op datum van 1 januari van het lopende jaar, van toepassing op die personeelsfunctie.

§ 4. De personeelsleden die op het ogenblik van de inwerkingtreding van dit decreet als personeelslid gesubsidieerd worden en niet beantwoorden aan de in § 1 gestelde opleidingsvereisten, worden gesubsidieerd op basis van de laagste met de respectievelijke functie overeenstemmende salarisschaal, zoals bedoeld in artikel 17, § 1.

§ 5. De personeelsleden die op het ogenblik van de inwerkingtreding van dit decreet als personeelslid gesubsidieerd worden op basis van de salarisschaal E3 van de bijlage bij dit decreet, behouden op persoonlijke titel deze inschaling.

§ 6. Voor de aanvullende educatieve personeelsfuncties geldt een forfaitaire subsidie van één miljoen tweehonderdduizend frank.

§ 7. De administratieve personeelsleden die op het ogenblik van de inwerkingtreding van dit decreet als personeelslid gesubsidieerd worden op basis van de salarisschaal A2, vermeld in het besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1994 tot vaststelling van de subsidiabele salarisschalen voor de personeelsleden van de organisaties voor vormings- en ontwikkelingswerk, behouden op persoonlijke titel deze inschaling.

Art. 18.

§ 1. Voltijdse personeelsleden kunnen vervangen worden door deeltijdse personeels-leden. Deeltijds is minstens halftijds.

§ 2. Alleen personeelsfuncties met minimaal een halftijdse bezetting zijn subsidiabel. Deeltijdse tewerkstelling komt voor subsidiëring in aanmerking op voorwaarde dat zij binnen een

educatieve of een administratieve personeelsfunctie minstens halftijds is.

Art. 19.

De werkingssubsidie bedraagt tweehonderdvijftigduizend frank per gesubsidieerde educatieve personeels- of staffunctie. Zij bedraagt honderdvijftigduizend frank per gesubsidieerde halve educatieve personeels- of staffunctie.

Art. 20.

De bedragen in de artikelen 15 en 19 kunnen worden aangepast aan het algemeen indexcijfer van de consumptieprijzen. De bedragen die van toepassing zijn op 1 december 1994 zijn uitgedrukt tegen 100 percent.

Art. 21.

Voor de berekening van de subsidie van de erkende verenigingen met uitzondering van de verenigingen zoals bedoeld in de artikelen 10, 11 en 32 tot en met 35, gelden volgende normen:

1° er wordt één educatieve personeelsfunctie gesubsidieerd per schijf van veertig actieve kernen of afdelingen; er wordt een halftijdse educatieve personeelsfunctie gesubsidieerd per schijf van twintig actieve kernen of afdelingen;

2° de staffuncties worden als volgt gesubsidieerd:

a) één staffunctie voor de eerste tachtig actieve kernen of afdelingen;

b) twee staffuncties voor de eerste honderdzestig actieve kernen of afdelingen;

c) één staffunctie per bijkomende honderdzestig actieve kernen of afdelingen;

3° aanvullende educatieve personeelsfuncties worden als volgt gesubsidieerd:

a) iedere vereniging heeft recht op één aanvullende educatieve personeelsfunctie;

b) het maximale aantal subsidiabele aanvullende educatieve personeelsfuncties is 10 percent van het totale aantal gesubsidieerde educatieve personeelsfuncties zoals bedoeld in 1° van dit artikel;

c) de aanvullende activiteiten van artikel 7, § 2 en § 3, kunnen niet samenvallen met de activiteiten, zoals bedoeld in artikel 7, § 1;

4° er wordt één administratieve personeelsfunctie gesubsidieerd per schijf van drie educatieve personeelsfuncties en/of staffuncties, met uitzondering van de minimale erkenningsschijf van tachtig actieve kernen of afdelingen, waarvoor één administratieve personeelsfunctie wordt toegekend;

5° de aanvullende educatieve personeelsfuncties zoals bedoeld in 3°, kunnen omgezet worden in educatieve medewerkers in bijambt.

Art. 22.

Voor de erkende verenigingen, zoals bedoeld in artikel 11, worden één educatieve en één halve administratieve personeelsfunctie gesubsidieerd voor de eerste schijf van veertig actieve kernen of afdelingen. Per bijkomende schijf van twintig actieve kernen of afdelingen wordt een halve educatieve personeelsfunctie gesubsidieerd.

Art. 23.

Voor de berekening van de subsidie voor de voorlopig erkende verenigingen, zoals bedoeld in artikel 10, gelden de volgende normen:

1° er wordt één educatieve personeelsfunctie gesubsidieerd per schijf van veertig actieve kernen of afdelingen;

2° er wordt één halve administratieve personeelsfunctie gesubsidieerd per educatieve personeelsfunctie.

Art. 24.

Onder voorbehoud dat de ingediende begroting is goedgekeurd door de Vlaamse regering, worden voor het begrotingsjaar waarvoor zij werden ingeschreven en goedgekeurd, vier driemaandelijkse voorschotten uitbetaald. Elk voorschot bedraagt 22,5 percent van de subsidie,

toegekend voor het voorlaatste begrotingsjaar, mits de afrekening van dit voorlaatste gesubsidieerd werkingsjaar door de Vlaamse regering werd goedgekeurd. Voor verenigingen die twee of meer jaar erkend zijn bij de aanvang van het lopende begrotingsjaar en die tijdens de laatste twee jaar een toezegging hebben ontvangen voor een uitbreiding van het subsidiabele personeelsbestand en dit ook effectief hebben uitgevoerd, wordt het in de vorige alinea vermelde voorschot verhoogd met 22,5 percent van de subsidie waarop de vereniging aanspraak kan maken op basis van de ingediende begroting voor het lopende begrotingsjaar voor zover het de uitbreiding van het subsidiabele personeelsbestand betreft. Voor verenigingen die minder dan twee jaar erkend zijn bij de aanvang van het lopende begrotingsjaar, bedraagt elk voorschot één vijfde van de subsidie waarop de vereniging aanspraak kan maken op basis van de ingediende begroting voor het lopende begrotingsjaar.

Het saldo van de subsidie wordt uitbetaald vóór 1 juli van het jaar dat volgt op het gesubsidieerde werkingsjaar, na goedkeuring door de Vlaamse regering van de in het voorbije jaar gedane uitgaven en de overgelegde betalingsbewijzen. Bij de berekening van het saldo wordt rekening gehouden met de uitgekeerde voorschotten. Indien de uitgekeerde voorschotten hoger zijn dan de subsidie, wordt het verschil in mindering gebracht van de voorschotten van het volgende werkingsjaar.

Art. 25.

De Vlaamse regering bepaalt [... (geschr. decr. 19 december 1997, art. 26, I: 31 december 1998)] de nadere regeling van de uitkering van de verschillende subsidies.

Art. 26.

Het aantal subsidiabele personeelsleden wordt begrensd door de normen, zoals bedoeld in de artikelen 21, 22 en 23. Het subsidiabele personeelsbestand wordt berekend in halve equivalenten.

Art. 27.

[... (opgeh. decr. 19 april 1995, art. 46, I: 1 januari 2001)]

Art. 28.

[Het subsidiabele personeelsbestand wordt beperkt zodra de normen niet meer worden gehaald. De beperking gaat in op 1 januari van het kalenderjaar dat volgt op de beslissing om te beperken, welke genomen wordt na het onderzoek van het werkingsverslag en het financieel verslag. (verv. decr. 22 december 2000, art. 39, I: 1 januari 2001)]

Art. 29.

Bij ontoereikend krediet wordt een gelijkmatige vermindering toegepast op de personeelssubsidie, met uitzondering van de personeelssubsidie voor de minimale erkenningsdrempel van tachtig actieve kernen of afdelingen en de subsidie voor de activiteiten van de lokale vereniging van migranten zoals bedoeld in artikel 35, § 1.

Art. 30.

In het kader van haar prioriteitenbeleid kan de Vlaamse regering de verenigingen verzoeken om vanuit de eigen statutaire doelstellingen binnen hun jaarwerking een bijdrage te leveren om het prioriteitenbeleid uit te voeren. De Vlaamse regering kan, [de Raad voor Volksontwikkeling en Cultuurspreiding gehoord, (verv. decr. 19 december 1997, art. 26, I: 31 december 1998)] hiervoor stimulerende maatregelen uitwerken.

Art. 31.

§ 1. Bij onregelmatigheden in de aangifte, het invullen van de activiteiten of de rapportering betreffende de werking, zoals bedoeld in de artikelen 7 en 8, kan de Vlaamse regering de subsidies verminderen.

§ 2. Het niet invullen van de activiteiten, bedoeld in artikel 7, § 1, 3° of 4°, leidt in het werkingsjaar dat volgt op het indienen van het werkingsverslag, tot een subsidievermindering van een personeelsfunctie en bijbehorende werkingssubsidie per niet-ingevulde activiteit.

§ 3. Een onregelmatigheid bij de aangifte, de invulling of de rapportering betreffende de activiteiten, bedoeld in artikel 7, § 1, 1° en 2°, § 2 en § 3, leidt tot volgende dubbele sanctie:

1° verbod om het personeelsbestand uit te breiden het jaar volgend op de onregelmatigheid;
2° een vermindering van de subsidie van het lopende werkingsjaar in verhouding tot de vastgestelde onregelmatigheid.

§ 4. De Vlaamse regering bepaalt [... (geschr. decr. 19 december 1997, art. 26, I: 31 december 1998)] nader de beroepsprocedure.

HOOFDSTUK IV BIJZONDERE BEPALINGEN VOOR VERENIGINGEN VAN MIGRANTEN

Art. 32.

De erkenningsvoorwaarden voor een landelijke vereniging van migranten zijn de volgende:
1° de artikelen 1 tot en met 6, artikel 7, § 1, en de artikelen 12 en 13 zijn van toepassing op de landelijke verenigingen van migranten, met uitzondering van artikel 6, 2°, voor wat betreft het aantal actieve kernen of afdelingen, 3° en 5°; het aantal van tachtig actieve kernen of afdelingen wordt teruggebracht tot tien, het aantal van vier provincies wordt teruggebracht tot twee en het aantal van één educatieve personeelsfunctie wordt teruggebracht tot één halve;

2° activiteiten die zich hoofdzakelijk situeren in erediensmateries, worden niet aangezien als volkswontwikkelingswerk;

3° de activiteiten zijn hoofdzakelijk gericht op emancipatie, participatie en integratie;

4° bij de activiteiten wordt de Nederlandse taal gehanteerd; elke briefwisseling of elk contact met de administratie gebeurt in het Nederlands.

Art. 33.

§ 1. Op de lokale vereniging van migranten, niet als een actieve kern of afdeling aangesloten bij een landelijke vereniging van migranten, zijn de artikelen 1 tot en met 6, 12, 13 en 32, 2°, 3° en 4°, eveneens van toepassing, met uitzondering van artikel 6, 2°, 3° en 5°.

§ 2. Op de lokale vereniging van migranten, als een actieve kern of afdeling aangesloten bij een landelijke vereniging van migranten, zijn de artikelen 1 tot en met 6, 12, 13 en 32, 2°, 3° en 4° eveneens van toepassing, met uitzondering van artikel 6, 2°, 3°, 4° en 5°.

Art. 34.

De subsidiëeringsvoorwaarden en -normen voor een landelijke vereniging van migranten zijn de volgende:

1° de artikelen 14, 16 tot en met 18, 20, 24, 25 en 29 zijn van toepassing op de landelijke verenigingen van migranten;

2° de vaste basissubsidie voor de landelijke vereniging met minder dan veertig afdelingen bedraagt honderdvijftigduizend frank; vanaf veertig afdelingen bedraagt de vaste basissubsidie tweehonderdvijftigduizend frank;

3° de werkingssubsidie voor de landelijke vereniging bedraagt honderdvijftigduizend frank per gesubsidieerde halve educatieve personeelsfunctie;

4° voor de eerste tien actieve kernen of afdelingen kan één halftijds educatieve personeelsfunctie gesubsidieerd worden; per bijkomende schijf van tien actieve kernen of afdelingen kan een halve educatieve personeelsfunctie worden gesubsidieerd tot een maximum van vier in het totaal; de begeleidings- en kaderopleidingsactiviteiten, zoals bedoeld in artikel 7, § 1, 1° en 2°, worden jaarlijks georganiseerd gedurende minstens vijfhonderd uur per gesubsidieerde educatieve personeelsfunctie, waarbij de bepalingen van artikel 8 eveneens van toepassing zijn, voor zover zij betrekking hebben op deze activiteiten; er kan een halve administratieve personeelsfunctie worden gesubsidieerd per schijf van twintig actieve kernen of afdelingen;

5° uitbreiding en vermindering van personeelsfuncties gebeuren overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 27 en 28;

6° personeelsleden die niet beantwoorden aan de in artikel 17, § 1, gestelde opleidingsvereisten, worden gesubsidieerd op basis van de laagste met de respectievelijke functie overeenstemmende

salarisschaal hetzij salarisschaal E4, hetzij salarisschaal A1; [deze uitzondering geldt tot het einde van het werkjaar 2002. (verv. decr. 21 december 2001, art. 58, I: 1 januari 2002)]

Art. 35.

§ 1. De activiteiten van de lokale vereniging van migranten, al dan niet als een actieve kern of afdeling aangesloten bij een landelijke vereniging, worden als volgt gesubsidieerd:

1° een cultuurspreidende activiteit: hoogstens 90 percent van de totale specifieke kosten met een plafond van vijftienduizend frank; een cultuurspreidende activiteit is een activiteit waarbij een culturele manifestatie wordt aangeboden;

2° een educatieve activiteit: hoogstens 90 percent van de totale specifieke kosten met een plafond van vijfduizend frank;

3° een recreatieve of ontmoetingsactiviteit: hoogstens 75 percent van de specifieke kosten met een plafond van tweeduizend vijfhonderd frank; een recreatieve of ontmoetingsactiviteit is een activiteit die gericht is op sociaal contact;

4° voor een interculturele activiteit wordt de activiteitssubsidie met 50 percent verhoogd;

5° voor een activiteit specifiek ingericht voor migrantenvrouwen wordt de activiteitssubsidie met 50 percent verhoogd;

6° de totale activiteitssubsidie per lokale vereniging bedraagt jaarlijks maximum honderdduizend frank.

§ 2. [De regeling, vervat in § 1 geldt tot het einde van het werkjaar 2002. (verv. decr. 21 december 2001, art. 58, I: 1 januari 2002)]

§ 3. Na verloop van de in § 2 bedoelde periode gelden de bepalingen van de artikelen 9 en 11, § 2, 2°.

HOOFDSTUK V OVERGANGS- EN SLOTBEPALINGEN

Art. 36.

(niet opgenomen)

(Heft op:

1° het decreet van 4 juli 1975 houdende de rijkssubsidieregeling van het Nederlandstalig sociaal-cultureel vormingswerk voor volwassenen in verenigingsverband;

2° het decreet van 27 juni 1985 houdende de subsidieregeling van projecten en organisaties inzake het Nederlandstalig ontwikkelingswerk voor volwassenen en specifieke subsidieregeling voor bijzondere doelgroepen en problemen in het kader van het Nederlandstalig sociaal-cultureel vormings- en ontwikkelingswerk;

3° het koninklijk besluit van 24 maart 1967 tot subsidiëring van de activiteit van nationale en regionale organisaties ten bate van de Nederlandstalige volksontwikkeling;

4° het besluit van de Vlaamse regering van 27 januari 1993 houdende de voorwaarden tot erkenning en subsidiëring van organisaties van migranten)

Art. 37.

§ 1. Verenigingen die, op het ogenblik van de inwerkingtreding van dit decreet erkend zijn op basis van de reglementering, vermeld in artikel 36, 1°, worden bij de erkenningsaanvraag vrijgesteld van bewijsvoering betreffende de activiteiten van artikel 7, § 1, 2° en 3°.

§ 2. Voor die verenigingen worden bij de erkenningsaanvraag de overeenkomstig de respectievelijke reglementering voor het werkingsjaar 1993 of 1994 meegedeelde en aanvaarde aangesloten actieve kernen of afdelingen in rekening gebracht.

§ 3. Verenigingen die, op het ogenblik van de inwerkingtreding van dit decreet, erkend zijn op basis van de reglementering, vermeld in artikel 36, 1°, en niet voldoen aan artikel 6, 2° en 3°, of artikel 10 van dit decreet, beschikken over een overgangperiode van hoogstens drie jaar. Gedurende deze overgangperiode gelden de bepalingen van artikel 40, § 2 en § 3.

Art. 38.

Wat de subsidiëring betreft, gelden op het ogenblik van de inwerkingtreding van dit decreet voor de overeenkomstig artikel 37, § 1 en § 2, erkende verenigingen volgende principes: 1° zij ontvangen voor de eerste drie werkingsjaren telkens minstens een subsidiebedrag gelijk aan het subsidiebedrag waarop zij krachtens de reglementering, vermeld in artikel 36, 1°, voor het werkingsjaar 1993 of 1994 recht hebben; 2° [... (opgeh. decr. 19 april 1995, art. 46, I: 1 januari 2001)] 3° als met toepassing van dit decreet het subsidiebedrag daalt, wordt de jaarlijkse subsidie vanaf 1998 per vereniging jaarlijks verminderd met een bedrag van één miljoen tweehonderdduizend frank tot het subsidiebedrag volledig de bij de erkenning vastgestelde werking dekt.

Art. 39.

§ 1. Tijdens de eerste drie kalenderjaren na de erkenning wordt aan de erkende vereniging geen personeelsuitbreiding toegestaan volgens het aantal aangesloten actieve kernen of afdelingen en de in artikel 7, § 1, bedoelde activiteiten. Deze beperking geldt niet voor de landelijke vereniging voor migranten.

§ 2. Na deze periode geldt de mogelijkheid van een personeelsuitbreiding alleen voor de verenigingen die niet meer onder de toepassing van artikel 38, 2° of 3°, vallen.

§ 3. [... (opgeh. Decr. 19 april 1995, art. 46, I: 1 januari 2001)]

Art. 40.

§ 1. De verenigingen die, op het ogenblik van de inwerkingtreding van dit decreet, erkend zijn op basis van één der reglementeringen, vermeld in artikel 36, 2° en 3°, beschikken over een termijn van maximum drie kalenderjaren om zich te conformeren aan artikel 6, 2° en 3°, of artikel 10 van dit decreet.

§ 2. Gedurende deze overgangperiode van drie kalenderjaren zijn voor deze verenigingen de overige werkingscriteria, vervat in dit decreet, van toepassing.

§ 3. Gedurende deze overgangperiode gelden voor deze verenigingen volgende specifieke subsidiëringcriteria:

1° voor de vaststelling van de vaste basissubsidie geldt een proportionele berekening afhankelijk van het aandeel van het aantal schijven van twintig aangesloten actieve kernen of afdelingen in de vereiste erkenningsnorm van tachtig kernen of afdelingen; 2° voor de vaststelling van de personeelssubsidie geldt als minimum-berekeningseenheid een halftijdse educatieve functie per schijf van twintig aangesloten actieve kernen of afdelingen; 3° de berekening van de werkingssubsidie gebeurt volgens het aantal halftijdse en/of voltijdse educatieve personeelsfuncties.

Art. 41.

De organisaties van migranten, die op het ogenblik van de inwerkingtreding van dit decreet erkend zijn krachtens de reglementering, bedoeld in artikel 36, 4°, zijn vrijgesteld van de naleving van artikel 12.

Art. 42.

In de werkingsjaren 1995 en 1996 gelden voor de toepassing van artikel 24, wat betreft de berekening van de voorschotten per vereniging, als voorlaatste jaar respectievelijk het werkingsjaar 1993 en het werkingsjaar 1994.

Art. 43.

De Vlaamse regering kan de in artikel 10 bedoelde voorlopige erkenning van een vereniging verlengen wanneer de specifieke kenmerken die eigen zijn aan de levenssituatie van de leden van die vereniging, hiertoe nopen.

Art. 44.

[... (opgeh. decr. 19 april 1995, art. 46, I: 1 januari 2001)]

Art. 45.

Dit decreet heeft uitwerking met ingang van 1 januari 1995, met uitzondering van de bepalingen

van artikel 7, § 2 en § 3 en de bepalingen met betrekking tot de lokale vereniging van migranten, vervat in de artikelen 33 en 35, en de opheffingsbepaling van artikel 36, 4°, die in werking treden op 1 januari 1996.

[Art. 46. (ing. decr. 30 juni 2000, art. 12)]

[§ 1. De artikelen 27, 38, 2°, 39, § 3, en 44 worden opgeheven. Deze maatregel wordt toegepast voor de verenigingen van migranten vanaf het werkjaar 2001.

§ 2. Indien het subsidiebedrag dat voor het werkjaar 1999 wordt toegekend lager is dan het subsidiebedrag voor het werkjaar 1998, wordt ten laste van de begroting 2000 eenmalig een bijzondere subsidie toegekend die gelijk is aan het verschil tussen de subsidiebedragen van beide voornoemde werkjaren.

De subsidie vanaf het werkjaar 2000 bedraagt voor elke vereniging, met uitzondering van de landelijke verenigingen van migranten, maximaal het hoogste subsidiebedrag van de werkjaren 1998 of 1999.

Voor de landelijke verenigingen van migranten zal het subsidiebedrag vanaf het werkjaar 2001 maximaal het hoogste subsidiebedrag bedragen van de werkjaren 1998, 1999 of 2000.

Voor verenigingen die op 1 januari 1999 overgingen van een voorlopige erkenning naar een definitieve erkenning, is het subsidiebedrag vanaf het werkjaar 2000 gelijk aan het subsidiebedrag dat voor het werkjaar 1999 verworven zou zijn bij een volledige invulling van het personeelsbestand overeenkomstig de geldende decretale regels.

Voor verenigingen die op 1 januari 2000 van een voorlopige erkenning overgaan naar een definitieve erkenning, en voor de landelijke migrantenverenigingen waarvan de administratie Cultuur positief advies tot erkenning gaf vóór 30 juni 2000, wordt de subsidie die voor het werkjaar 2000 en voor de volgende werkjaren toegekend zal worden, vastgesteld volgens de geldende decretale regels.

De artikelen 16, § 3, en 20 blijven van toepassing op de in dit artikel vermelde jaarlijkse subsidie.

§ 3. Het voor uitvoering van artikel 35, § 1, beschikbare krediet is ieder jaar hoogstens gelijk aan het bestede krediet ten laste van de begroting 1999.

De uitbetaling van de subsidies in toepassing van artikel 35, § 1, gebeurt binnen de grenzen van deze begrotingskredieten. (verv. decr. 22 december 2000, art. 41, I: 1 januari 2001)]

4. Het gemeentelijk reglement houdende de erkenning en de subsidiëring van lokale socio-culturele verenigingen van allochtonen en hun projecten.

HOOFDSTUK I. - ALGEMENE BEPALINGEN

Art. 1.

Binnen de perken van de kredieten, daartoe goedgekeurd op de gemeentebegroting worden aan de organisaties die door het college van burgemeester en schepenen erkend zijn als lokale vereniging van allochtonen, volgens de bepalingen van dit reglement, subsidies verleend:

- 1° in de vorm van een basistoelage;
- 2° voor de organisatie van projecten.

Art. 2.

Overeenkomstig de bepalingen van dit reglement gaat het college van burgemeester en schepenen over tot:

- 1° de erkenning van organisaties die voor betoelaging in aanmerking komen;
- 2° de toekenning van de toelagen.

Art. 3.

Onder allochtonen wordt begrepen: personen die zich legaal in België bevinden, ongeacht of zij de Belgische nationaliteit hebben, en die tegelijkertijd aan de volgende voorwaarden voldoen:

- a) minstens één van hun ouders of grootouders is geboren buiten België;
- b) zijn bevinden zich in een achterstandspositie vanwege hun etnische afkomst en hun zwakke sociaal-economische situatie.

Art. 4.

Onder de lokale verenigingen van allochtonen die voor erkenning in het kader van dit reglement in aanmerking komen wordt begrepen:

1° feitelijke verenigingen (indien men als kern aangesloten is bij een erkende landelijke vereniging van migranten) en die erkend zijn door het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap in het kader van het Decreet houdende de subsidiëring voor verenigingen voor volksontwikkelingswerk, of vzw's tot wiens kernopdracht het behoort socio-culturele activiteiten te ontplooiën in Gent, hetzij territoriaal (bv. wijkgebonden), hetzij thematisch (bv. rond thema's als maatschappelijke participatie, cultuurbeleving, identiteitsontwikkeling...), hetzij categoriaal (mannen, vrouwen,...) en die daartoe erkend zijn door het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap in het kader van het Decreet houdende een subsidiëring voor verenigingen voor volksontwikkelingswerk.

2° waarvan het bestuur als volgt is samengesteld:

- minstens vijf personen;
- minstens de helft is allochtoon;
- minstens de helft is meerderjarig.

HOOFDSTUK II – ERKENNING

Art. 5.

Om erkend te worden richt de initiatiefnemer een schrijven aan het college van burgemeester en schepenen van Gent. Uit dit schrijven blijkt dat men voldoet aan de voorwaarden zoals bepaald in artikel 4. De statuten van de vereniging en het bewijs van erkenning door de Vlaamse Gemeenschap worden toegevoegd.

In het geval van een feitelijke vereniging wordt het schrijven getekend door alle bestuursleden.

Op voordracht van de Stedelijke Integratiedienst legt de bevoegde schepen, na bespreking op de Commissie voor Welzijn, de lijst van lokale verenigingen die in aanmerking komen voor erkenning, ter goedkeuring voor aan het college van burgemeester en schepenen.

Uiterlijk binnen de veertien dagen na de beslissing van het college van burgemeester en schepenen wordt de vereniging schriftelijk op de hoogte gesteld van de beslissing van het college van burgemeester en schepenen.

Art. 6.

Het college van burgemeester en schepenen kan op gemotiveerd voorstel van de Stedelijke Integratiedienst elke erkenning weigeren of intrekken, wanneer blijkt dat niet langer wordt voldaan aan de voorwaarden zoals bepaald in artikel 4, of wanneer blijkt dat er oneigenlijk gebruik wordt gemaakt van dit reglement. De verenigingen zullen over de beslissing van het college van burgemeester en schepenen schriftelijk op de hoogte gebracht worden.

HOOFDSTUK III – BASISSTOELAGE

Art. 7.

Maximum 50% van de kredieten, ingeschreven in de gemeentebegroting voor de financiering van dit reglement wordt aangewend voor de uitkering van een jaarlijkse forfaitaire basistoelage aan elk van de actieve verenigingen die in het kader van dit reglement een erkenning genieten van het stadsbestuur. De basistoelage per vereniging kan niet hoger zijn dan 40.000 BEF. De basistoelage is voor elke vereniging dezelfde.

Art. 8.

§1 Een lokale vereniging is actief wanneer zij voldoet aan volgende voorwaarden:

1° per jaar minstens zes socio-culturele activiteiten organiseren, waarvan minstens de helft behoort tot de domeinen educatie en cultuur; het aantal deelnemers per activiteit bedraagt minstens twaalf;

2° per jaar minstens vijf bestuursvergaderingen organiseren en minstens eens per jaar een programmeringsactiviteit houden in overleg met de leden, de geïnteresseerden of de betrokkene.

§2 De activiteiten van §1, 2° vallen niet samen met de activiteiten van §1, 1° van dit artikel. Projecten op basis van artikel 12 van dit reglement komen niet in aanmerking voor de verantwoording van de basistoelage.

Art. 9.

Erkende lokale verenigingen die aanspraak willen maken op de basistoelage dienen ten laatste op 31 maart van het jaar dat volgt op het jaar waarin de werking zich heeft voltrokken zoals bedoeld in artikel 7 van dit reglement, een jaarverslag en de financiële jaarrekening in bij het College van burgemeester en schepenen. Daartoe zal een model voor financiële afrekening ter beschikking worden gesteld.

Art. 10.

§1 Op advies van de Stedelijke Integratiedienst legt de bevoegde schepen, na bespreking op de Commissie voor Welzijn, de lijst van lokale verenigingen die in aanmerking komen voor een basistoelage, ter goedkeuring voor aan het college van burgemeester en schepenen, dit ten laatste op 30 juni.

§2 De verenigingen worden binnen de veertien dagen op de hoogte gesteld van de beslissing van het college van burgemeester en schepenen. Na goedkeuring door het college van burgemeester en schepenen wordt de basistoelage door het stadsbestuur aan de vereniging in uitbetaling geplaatst.

HOOFDSTUK IV – PROJECTSUBSIDIES

Art. 11.

§1 Minimum 50% van de kredieten, ingeschreven in de gemeentebegroting voor de uitvoering van dit reglement zal aangewend worden voor de financiering van projecten van verenigingen die in het kader van dit reglement erkend zijn.

§2 De financiële tussenkomst bedraagt maximum 60% van de uitgaven, noodzakelijk voor de realisatie van het project.

Art. 12.

§1 De projectsubsidies zijn bedoeld om projecten te ondersteunen:

- met een experimenteel, aanvullend en/of vernieuwend karakter;
- en die tot doel hebben de verenigingen en hun leden, te laten deelnemen aan het maatschappelijk leven;
- en die beantwoorden aan maatschappelijk relevante noden, bijvoorbeeld in relatie tot onderwijs, tewerkstelling, huisvesting.

§2 De projecten komen slechts voor betoelaging in aanmerking indien de activiteiten die in het kader ervan worden georganiseerd een publiek karakter hebben en wanneer zij zich minstens actief richten tot allochtonen in Gent.

§3 Voor de betoelaging van culturele, sport- en jeugdprojecten worden verenigingen op actieve wijze doorverwezen naar de geëigende diensten:

§4 Volgende activiteiten komen niet in aanmerking voor betoelaging:

- 1° activiteiten die enkel bedoeld zijn voor bestuursleden van verenigingen;
- 2° activiteiten buiten het grondgebied van Gent;
- 3° muziek- en taalcursussen;
- 4° feesten die deel uitmaken van de beoefening van erediensten als zodanig;
- 5° instuif-activiteiten;
- 6° religieus of godsdienstonderwijs;
- 7° het verzorgen van een bibliotheekfunctie;
- 8° dienst- en hulpverlening.

§5 Activiteiten waarvoor subsidie werd verkregen komen niet meer in aanmerking voor de basistoelage.

Art. 13.

§1 Projectvoorstellen worden opgesteld aan de hand van een standaardformulier dat aan indieners ter beschikking wordt gesteld via de Stedelijke Integratiedienst.

Het project bevat minstens de opgave van:

- coördinaten van de initiatiefnemer;
- de doelstelling van het project;
- termijn waarbinnen het project zal worden gerealiseerd;
- projectomschrijving;
- doelgroep;
- eventuele samenwerkingsverbanden
- begroting (uitgaven en inkomsten met vermelding van het aangevraagde subsidiebedrag bij het stadsbestuur Gent en bij andere subsidiërende instanties);

§2 De projectaanvraag gebeurt door indiening van het projectvoorstel bij het college van burgemeester en schepenen van Gent.

§3 De projectaanvragen worden per drie maand behandeld. Daartoe worden een aantal uiterste indiendata vastgelegd:

- 15 november voor de maanden januari, februari, maart e.v.;
- 15 februari voor de maanden april, mei juni e.v.;
- 15 mei voor de maanden juli, augustus, september e.v.;
- 15 augustus voor de maanden oktober, november, december e.v.;

Art. 14.

§1 Voor de behandeling van de projectaanvragen wordt een ambtelijke commissie ingericht. Deze commissie wordt samengesteld uit 5 personeelsleden uit verschillende deelwerkingen van de Stedelijke Integratiedienst.

De ambtelijke commissie kan bijgewoond worden door twee gemandateerden van het adviesorgaan voor het beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden.

§2 De ambtelijke commissie beoordeelt de projectaanvragen. Daartoe kan de commissie bijkomende informatie opvragen bij de indiener. Hierover wordt verslag uitgebracht aan de coördinerende schepen voor het beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden.

§3 Nadat het advies is ingewonnen legt de bevoegde schepen de projecten ter goedkeuring voor aan het college van burgemeester en schepenen. De beslissing van het college van burgemeester en schepenen houdt een opgave in van de uitgaven die voor betoelaging in aanmerking komen.

§5 Na goedkeuring door het college van burgemeester en schepenen, wordt 60% van het subsidiebedrag ter beschikking gesteld.

§6 De initiatiefnemer wordt schriftelijk op de hoogte gesteld van de beslissing van het college van burgemeester en schepenen.

§7 Het saldo wordt uitbetaalbaar gesteld na voorlegging, binnen de maand na het verstrijken van een activiteit, van een inhoudelijk en financieel eindverslag en na aanvaarding door de Stedelijke Integratiedienst van de financiële afrekening.

§8 Initiatiefnemers aanvaarden verantwoording af te leggen aan het stadsbestuur over de aanwending van de middelen, verworven in het kader van dit reglement.

§9 Het stadsbestuur houdt zich het recht voor om in geval van oneigenlijk gebruik van subsidiegelden het saldo niet uit te betalen en het voorschot terug te vorderen.

OVERGANGSMAATREGELEN

Art. 15.

§1 De basistoelage voor 2000 wordt vastgesteld op basis van de erkenning van de organisatie als actieve kern door de Vlaamse Gemeenschap in het kader van het Decreet houdende een subsidiëring voor verenigingen voor volksontwikkelingswerk.

§2 De projecten voor het eerste kwartaal van 2000 worden nog gesubsidieerd volgens de bepalingen van het gemeentelijk reglement voor de subsidiëring van socio-culturele migrantenprojecten van 17 november 1997.

SLOTBEPALINGEN

Art. 16

Dit reglement treedt in werking op 1 februari 2000.

Het vervangt het gemeentelijk reglement voor de subsidiëring van socio-culturele migrantenprojecten van 17 november 1997.

Art. 17.

De vereniging die niet akkoord gaat met een beslissing van het college van burgemeester en schepenen, kan vragen o door het college te worden gehoord over de genomen beslissing.

Het college van burgemeester en schepenen verbindt er zich toe op vraag van verenigingen dossiers opnieuw te behandelen, indien de vraag om gehoord te worden, gesteld wordt binnen de veertien dagen na ontvangst van de beslissing van het college van burgemeester en schepenen.

Het college van burgemeester en schepenen zal binnen de maand na de ontvangst van de vraag om gehoord te worden, de vereniging schriftelijk informeren over het resultaat.

Art. 18.

Het reglement zal na 1 jaar geëvalueerd worden. De volgende onderwerpen zullen voorwerp van evaluatie uitmaken:

- het functioneren van het reglement op zich.
- de appreciatie van de gebruikers;
- de relaties tussen voorliggend reglement en andere subsidiereglementen van de stad Gent.

Op basis van de resultaten van de evaluatie zal het college van burgemeester en schepenen beslissen de toepassing van dit reglement te continueren, dan wel aan de gemeenteraad de nodige wijzigingen voor te stellen.

5. Lijst met gebruikte afkortingen

AFEM	Anatolisch Folkloristisch Opleidingscentrum
AKD	Anatole Kultur Dernegi (Anatolische Cultuurvereniging)
BS	Belgisch Staatsblad
BTVK	Belgisch-Turkse Vriendenkring
CDF	Cagdas Dernekler Federatonu (Federatie van Turkse Vooruitstrevende Verenigingen)
CGKR	Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding
FZO-VL	Federatie van Zelforganisaties in Vlaanderen
GKD	Turkse Culturele Jongerenvereniging
GTKB	Gent Türk Kadınlar Birligi multiculturele vrouwenwerking (Gentse Turkse Vrouwenkring)
ICCM	Intercultureel Centrum voor Migranten
ICEM	Interdepartementale Commissie Etnisch-culturele Minderheden
ICM	Interdepartementale Commissie Migranten
ING	Intercultureel Netwerk Gent
KCM	Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid
LIC	Lokaal Integratiecentrum
MOC	Meridiaan Opleidingscentrum
PRIC	Provinciaal Integratiecentrum
RIC	Regionaal Integratiecentrum
SID	Stedelijke Integratiedienst
SIF	Sociaal Impulsfonds
TCCG	Turks Cultureel Centrum Gent
VCIM	Vlaams Centrum voor de Integratie van Migranten
VHRM	Vlaamse Hoge Raad voor Migranten
VMC	Vlaams Minderhedencentrum